

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2015
№ 2

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

R.Y.Rzayevin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....2

Ulu Öndərin anadan olmasının 92-ci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.....3

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu.....4

“Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” plenumun qərarı.....6

MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Bələdiyyələr özlərinin iştirak etdikləri tərəflərin hüquq bərabərliyinə əsaslanan mülki-hüquqi müqavilələrdən irəli gələn münasibətlərdə qarşı tərəfin müqavilə öhdəliyinin icrasını təmin etmək üçün pul tələblərinin icra edilməsinə yönəlmiş inzibati aktlar qəbul etmək səlahiyyətinə malik deyildirlər.....16

«Tanınma» barədə iddianın mümkünlük şərtlərinə əməl olunmadığından iddia mümkün sayılmamışdır.....20

Müəssisənin hesabında vergi orqanı tərəfindən qoyulmuş sərəncam olduğu halda kredit borcu bank vasitəsi ilə ödənilərkən müəssisə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 58.3-cü maddəsi tətbiq edilmir.....24

Mülkiyyətçinin razılığı ilə onun yaşayış sahəsinə qeydiyyatla alınma, qeydiyyatla alınmayan yaşayış sahəsinə köçürülməsi və istifadə hüququnun yaranması və bu hüququn yaranmasına mülkiyyətçinin razılıq verməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.....31

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinin məqsədləri, şərtləri və əsasları baxımından apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olmayaraq hökmün icrasını təqsirləndirilən şəxsin uşağının səkkiz yaşına çatanaqədək təxirə saldığından bu haqda qərar ləğv edilmişdir.....38

Qanunun zamana görə qüvvəsi haqqında tələblərə əməl olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsinə əsas olmuşdur.....40

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 147-ci maddəsinə əsasən “böhtan” cinayətinin obyektini kimi yalnız fiziki şəxs, şəxsiyyətin şərəf, ləyaqəti və onun nüfuzu çıxış etdiyindən həmin maddənin dispozisiyasında nəzərdə tutulmuş əməllərin hüquqi şəxslərə qarşı törədilməsi cinayət tərkibini yaratmır.....46

MƏQALƏ

Vəfəddin İbayev: İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “effektiv nəzarət” konsepsiyası (Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi prizmasında).....50

MÜSAHİBƏ

Интервью с Председателем Экономического Суда СНГ Л.Э.Каменковой.....56

MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin Sədri L.E. Kamenkova ilə müsahibə.....60

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmədə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Ali Məhkəmənin birgə təşkilatçılığı ilə “Məhkəmə təcrübəsində qadın və uşaq hüquqları” mövzusunda konfrans keçirilmişdir.....64

R.Y.Rzayevin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndinə uyğun olaraq qərara alıram:

Ramiz Yaqub oğlu Rzayev Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 aprel 2015-ci il.

Ulu Öndərin anadan olmasının 92-ci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.

8 may 2015-ci ildə Ali Məhkəmədə Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 92-ci ildönümü ilə əlaqədar yığıncaq keçirilmişdir. Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Fəxri Xiyabana gedərək Ulu öndərin məzarını ziyarət etmiş, ona öz dərin ehtiramlarını bildirmişlər.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Ulu öndərin həyat və fəaliyyəti ilə bağlı çıxış etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin dahiliyinin hamılıqla qəbul olunduğunu qeyd etmiş, böyük siyasət aləmində, dövlətimizin taleyüklü məsələlərinin çözülməsində həlledici söz deyən ulu öndərin şərəfli ömrünün xalqımızın taleyi ilə bağlılığını və müstəqil Azərbaycanın memarı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul olunmuşdur. Bu Konstitusiya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin idi.

Ulu öndərimiz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri dahi insan Heydər Əliyevin amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla aparan, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Yığıncaqda çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu Heydər Əliyevin fəaliyyətinin ayrı-ayrı mərhələləri haqqında danışıb, xatirələrini söyləmiş, onun irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu

11 iyun 2015-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq öncə ilk Avropa oyunlarının Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə xalqımızı təbrik etmiş, bu oyunların Azərbaycan və Avropa idman tarixində yeni səhifə açacağını vurğulamışdır.

Apellyasiya, ağır cinayətlər və bir sıra rayon məhkəmələri sədrlərinin və hakimlərinin iştirak etdiyi Plenumda Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, insan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsinin tərkib hissəsi kimi əhalinin digər hüquqları kimi mülkiyyət hüququnun toxunulmazlığı da dövlət tərəfindən qorunur və müdafiə olunur. Mülkiyyətin mühafizəsi sahəsində konstitusiyon müddəalar mülkiyyətə qarşı cinayətkar qəsd edilərkən mülkiyyətin növündən asılı olaraq belə əməllərə fərqli hüquqi qiymət verilməsi barədə əvvəllər mövcud olan təcrübəni aradan qaldırmağa imkan vermişdir. Mülkiyyət əleyhinə yönəlmiş cinayətlərin ən çox yayılan növlərindən biri də dələduzluqdur.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsinə əsasən dələduzluq – etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etməkdə ifadə olunur. Təqsirkar zərərçəkmiş şəxsi aldadaraq və ya onun etibarından sui-istifadə edərək sonuncunu yanılma dərəcəsinə çatdırmaqla əmlakın könüllü surətdə ona verilməsinə nail olur.

Plenumda “Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” məsələ geniş müzakirə olunmuş, təhlillər aparılmışdır.

Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, bu kateqoriyadan olan cinayət işlərinə məhkəmələr tərəfindən

baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinə əsasən əməl edilir. Bununla yanaşı, bir sıra hallarda həm ibtidai araşdırma orqanları, həm də məhkəmələr tərəfindən işin bütün faktiki hallarının araşdırılmasına lazımi diqqət yetirilmir. Bəzi hallarda faktiki rüsvətxorluq cinayətinin törədilməsində vasitəçi qismində iştirak etmək vəzifəsini üzərinə götürmüş şəxslərin əməllərinə düzgün hüquqi qiymət verilməsi, təqsirləndirilən şəxslər barəsində cəza tədbirinin seçilməsi, cinayət nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə vurulmuş zərərin ödənilməsi məqsədilə verilmiş müki iddiaların həlli məsələlərində səhvlərə yol verilir, mülki mühakimə icraatı qaydasında həll edilməli olan mübahisələr dələduzluq kimi qiymətləndirilərək cinayət mühakimə icraatı qaydasında həll edilir.

Plenum mövcud nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılmasını və dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasını təmin etmək üçün müvafiq qərar qəbul etmişdir.

Plenumun işində Məhkəmə - Hüquq Şurasının sədri, Ədliyyə naziri, Fikrət Məmmədov, Baş prokuror Zakir Qaralov və Prezident Administrasiyası Hüquq-Mühafizə Orqanları ilə İş Şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

Q Ə R A R I

“11” iyun 2015-ci il

№ 7

Bakı şəhəri

“Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında”

Mülkiyyət cəmiyyətin iqtisadi özülünü təşkil edən mühüm iqtisadi və hüquqi kateqoriyadır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinə əsasən mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur.

Cinayət qanunvericiliyi də mülkiyyətin bütün formalarının bərabərliyini və mülkiyyət hüququnun subyektlərinin hüquq və mənafelərinin eyni dərəcədə mühafizə olunmasını nəzərdə tutur.

Mülkiyyət əleyhinə yönəlmiş cinayətlərin ən çox yayılan növlərindən biri dələduzluqdur.

Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, bu kateqoriyadan olan cinayət işlərinə məhkəmələr tərəfindən baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinə əsasən riayət edilir.

Bununla yanaşı, bir sıra hallarda həm ibtidai araşdırma orqanları, həm də məhkəmələr tərəfindən işin bütün faktiki hallarının araşdırılmasına lazımi diqqət yetirilmir, cinayətin bütün iştirakçılarının məsuliyyətə cəlb edilmələri, faktiki rüşvətxorluq cinayətinin törədilməsində vasitəçi qismində iştirak etmiş şəxslərin əməllərinə düzgün hüquqi qiymət verilməsi, təqsirləndirilən şəxslər barəsində cəza tədbirinin seçilməsi, cinayət nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə vurulmuş zərərin ödənilməsi məqsədilə verilmiş mülki iddiaların həlli məsələlərində səhvlərə yol verilir, həmçinin, mülki mühakimə icraatı qaydasında həll edilməli olan mübahisələr dələduzluq kimi qiymətləndirilərək əsassız və qanunsuz ittiham hökmləri çıxarılır.

Məhkəmələrin fəaliyyətində qeyd olunan nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması, dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsinə və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79 və 80-ci maddələrini rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A A L D I:

1. Qeyd edilsin ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) IX bölməsinin iyirmi üçüncü fəslində nəzərdə tutulmuş başqa talama cinayətlərindən fərqli olaraq dələduzluq cinayəti aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə törədilir və əmlak sahibi öz əmlakını və ya ona olan hüququnu başqa şəxslərə yalan vədlərin təsiri altında könüllü surətdə verir.

Törədilmiş əməl o halda CM-nin 178-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dələduzluq, yəni etibardan sui-istifadə və ya aldatma yolu ilə özgə əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə hesab edilir ki, şəxsin niyyəti əmlakı ələ keçirərkən və ya əmlak hüquqları əldə edərkən hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsinə deyil, özgənin əmlakının əvəzsiz və qanunsuz olaraq öz mülkiyyətinə keçirilməsinə, yaxud da əmlak hüquqlarının əldə edilməsinə yönəlmiş olsun.

Dələduzluq yolu ilə əmlak hüquqları əldə etmə dedikdə, mülkiyyət hüququ, girov hüququ, tələb hüququ və varlanmaya səbəb olan sair hüquqları qanunsuz əldə etmə başa düşülməlidir. Bu

hüquqlar müqavilələr və digər öhdəliklərdən əmələ gələn müvafiq sənədlərdə (məsələn, etibarnamədə, vəsiyyətnamədə, qiymətli kağızlarda, hesablaşma və sığorta sənədlərində və s.) əks oluna bilər.

2. Dələduzluq cinayətinin üsulu kimi aldatma dedikdə, özgə əmlakını (əmlak hüququnu) ələ keçirmək niyyətində olan şəxs tərəfindən bilə-bilə yalan, həqiqətə uyğun olmayan məlumatların verilməsi və ya həqiqi məlumatların gizlədilməsi, yaxud da əmlakın ələ keçirilməsinə yönəlmiş qəsdən törədilən başqa hərəkətlərin edilməsi (məsələn, əqdin predmeti olan saxta əşyaların və ya saxta sənədlərin təqdim edilməsi, onların əldə edilməsi, malların alınması zamanı aldadıcı üsullardan istifadə edilməsi və ya hesablaşma görüntüsünün yaradılması və sair) başa düşülür.

Dələduzluğun törədilməsi zamanı həqiqətə uyğun olmayan və ya gizlədilən məlumatlar kimi müxtəlif hallar, məsələn hüquqi faktlar, əmlakın dəyərinə və keyfiyyətinə, təqsirkarın şəxsiyyətinə, onun səlahiyyətlərinə və niyyətinə dair məlumatlar çıxış edə bilər.

3. Dələduzluğun üsulu kimi etibardan sui-istifadə etmə dedikdə, əmlakı ələ keçirmək və ya əmlaka olan hüququ əldə etmək məqsədi güdən şəxs tərəfindən əmlakın mülkiyyətçisi, bu əmlaka sahiblik edən və ya sərəncam vermək hüququ olan şəxslə yaranmış etibarlı münasibətlərdən istifadə olunması başa düşülür. Etibardan sui-istifadə etmə, həmçinin, təqsirkar şəxsin qulluq səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi, zərər çəkmiş şəxslə yaxın şəxsi və ya qohumluq münasibətlərinin olması ilə də əlaqədar ola bilər.

Etibardan sui-istifadə etmə həm də təqsirkarın əvəzsiz olaraq özünün və ya üçüncü şəxslərin xeyrinə əmlakı və ya ona olan hüququ ələ keçirmək məqsədi ilə üzərinə götürdüyü hər hansı öhdəliyi yerinə yetirmək niyyətində olmadığı halda, məsələn, kredit müəssisələrindən müəyyən məbləğdə kredit və ya zərər çəkmiş şəxsdən borc alaraq bunları qaytarmaq məqsədi güdmədiyi, hər hansı işin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi öhdəliyini üzərinə götürüb bunun üçün əvvəlcədən avans kimi müəyyən məbləğdə pul alaraq həmin işi görmədiyi (xidməti göstərmədiyi) və görmək (xidmət göstərmək) niyyətində olmadığı hallarda da baş verir.

4. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, dələduzluq cinayəti özgənin əmlakının (əmlaka olan hüququnun) təqsirkarın və ya üçüncü şəxslərin sahibliyinə keçdiyi və onların bu əmlaka (əmlaka olan hüquqa) dair istədikləri kimi sərəncam vermək və ya onlardan istifadə etmək imkanının yarandığı andan başa çatmış hesab edilir. Dələduzluq əmlaka olan hüququ ələ keçirmə formasında törədildikdə, cinayətin başa çatma anı təqsirkarın əmlaka dair mülkiyyət hüququnun, habelə həmin əmlaka sahiblik etmək və ya sərəncam vermək hüququnun qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada qeydiyyatla alındığı an hesab edilir (məsələn, daşınmaz əmlaka dair mülkiyyət hüququnun müvafiq orqanlar tərəfindən qeydiyyatla alındığı, bu hüququn tanınmasına dair məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi, əmlakın alqı-satqısına dair əqdin bağlandığı an və sair).

5. Məhkəmələrə izah edilsin ki, şəxs əmlakı (əmlaka olan hüququ) əldə edərək onların verilməsinin şərtləri ilə bağlı öhdəlikləri yerinə yetirmək niyyətində olmadıqda və nəticədə zərər çəkmiş şəxsə maddi zərər vurulduqda, onun əməli o halda dələduzluq kimi qiymətləndirilir ki, təqsirkarın özgə əmlakının talanmasına və ya əmlaka olan hüquqa yiyələnməsinə yönəlmiş niyyəti həmin əmlakı və ya əmlaka olan hüququ əldə edəndə yaranmış olsun.

Şəxsin əmlakın ona verilməsi ilə bağlı öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün əvvəlcədən real maliyyə imkanlarının, yaxud əmlakın idarə edilməsi üçün onun icazəsinin olmaması, əmlakı (əmlaka olan hüququ) əldə edərək saxta sənədlərdən istifadə etməsi, başqa şəxslərə və ya kredit təşkilatlarına borcunun və ya girovda əmlakının olması haqda məlumatları gizlətməsi, əqdin bağlanması zamanı tərəflərdən biri kimi çıxış edən yalançı müəssisələr yaratması onun özgə əmlakının talanmasına yönəlmiş niyyətinin olmasına dəlilət edən hallar kimi çıxış edə bilər. Lakin bu halların da mövcud olması birmənalı olaraq şəxsin dələduzluq cinayətini törətməsi barədə nəticəyə gəlmək üçün əsas vermir və hər bir konkret işin hallarına əsaslanaraq təqsirkarın üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirmək niyyətində olmaması müəyyən edilməlidir.

6. Etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə əmlakı ələ keçirmə (əmlaka olan hüququ əldə etmə) cinayəti hər hansı hüquq verən və vəzifədən azad edən saxta sənədlərdən istifadə

edilməklə törədildikdə, təqsirkarın əməli cinayətlərin məcmusu üzrə CM-nin 178 və 320.2-ci maddələri ilə tövsif edilir.

Şəxsin saxta sənəd hazırlaması və həmin sənəddən istifadə etməklə özgənin əmlakını (əmlaka olan hüququnu) ələ keçirmək məqsədi güdməsi, lakin ondan asılı olmayaraq bu niyyətini həyata keçirmək imkanında olmaması müəyyən edildikdə, onun əməli rəsmi sənədləri saxtalaşdırma (CM-nin 320.1-ci maddəsi) və işin hallarından asılı olaraq, habelə CM-nin 28.2-ci maddəsinin tələbləri nəzərə alınmaqla dələduzluğa hazırlıq və ya dələduzluğa cəhd etmə kimi (müvafiq olaraq CM-nin 28,178.3-cü və ya 29,178-ci maddələri ilə) qiymətləndirilməlidir.

Belə halda, bilə-bilə həmin məqsəd üçün təqsirləndirilən şəxsə saxta sənədlər verən şəxs dələduzluğa köməkçiliyə (CM-nin 32.5, 178-ci maddələri ilə) və sənədləri saxtalaşdırmaya (CM-nin 320-ci maddəsi ilə, vəzifəsi şəxs olduqda isə CM-nin 313-cü maddəsi ilə) görə cinayətlərin məcmusu qaydasında məsuliyyət daşmalıdır.

7. Nəzərə alınmalıdır ki, dələduzluq əmlakın mülkiyyətçisinə və ya qanuni sahibinə qarşı deyil, həmin əmlakdan müvəqqəti istifadə edən şəxsə qarşı törədildikdə maddi zərər mülkiyyətçiyə (qanuni sahibə) vurulur və o da iş üzrə zərər çəkmiş şəxs qismində tanınır. Belə hallarda dələduzluğun törədilməsi nəticəsində zərərin birbaşa əmlakın mülkiyyətçisi (qanuni sahibi) ilə yanaşı, həm də ondan müvəqqəti istifadə edən şəxsə də vurulması müəyyən edildikdə sonuncu da iş üzrə zərər çəkmiş şəxs kimi tanınmalıdır.

Şəxsin bank və ya digər kredit təşkilatı ilə qanunvericiliyə uyğun olaraq bağlanmış müqaviləyə əsasən depozit hesabında saxlanılan, yaxud da borc müqaviləsinə əsasən başqa şəxsə verdiyi pul vəsaiti bankdan, kredit təşkilatından və ya borc alandan dələduzluq yolu ilə ələ keçirildikdə iş üzrə zərər çəkmiş şəxs qismində həmin pul vəsaitinə sahiblik edən bank, digər kredit təşkilatı və ya borc alan tanınır.

8. Məhkəmələrin diqqəti dələduzluq cinayətinin həm mülkiyyət əleyhinə olan, həm də müəyyən əlamətlərinə görə dələduzluğa oxşar digər cinayətlərdən, habelə mülki münasibətlərdən irəli gələn mübahisələrdən fərqləndirilməsinin zəruriliyinə yönəlsin.

İzah edilsin ki, oğurluqdan, soyğunçuluqdan və quldurluqdan fərqli olaraq dələduzluğun törədilməsi zamanı təqsirkar zərərçəkmişin əmlakını onun iradəsinə zidd olaraq hər hansı yolla (gizli şəkildə, zor tətbiq etməklə və zor tətbiq etmə hədəsi ilə) ələ keçirmir, həmin əmlak aldadılması və ya etibarından sui-istifadə edilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin özü tərəfindən könüllü olaraq təqsirkara verilir.

9. Satış məqsədi ilə saxta pul, qiymətli dövlət kağızları və ya xarici valyuta, yaxud xarici valyutada ifadə olunan qiymətli kağızları hazırlama, əldə etmə və ya satma zahiri cəhətdən dələduzluq cinayətinin əlamətlərinə oxşar olsa da, belə əməllər xüsusi norma kimi çıxış edən CM-nin 204-cü maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.

Saxta pulun, xarici valyutanın və ya qiymətli kağızların satılması o zaman dələduzluq kimi qiymətləndirilə bilər ki, onlar aşkar formada əslindən fərqlənsinlər və həmin pulun, valyutanın və qiymətli kağızların dövriyyədə istifadə edilməsi istisna edilsin. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsin qəsdinin aşkar surətdə məhdud şəxslər dairəsinin aldadılmasına yönəlməsi sübut edilməlidir.

Bununla yanaşı, saxta lotereya bileti əsasında uduş (pul, əmlak) əldə etmə CM-nin 204-cü maddəsinin dispozisiyası ilə əhatə olunmadığına görə, belə əməl də CM-nin 178-ci maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.

10. Dələduzluq hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətindən (CM-nin 182-ci maddəsi) onunla fərqlənir ki, dələduzluğun törədilməsi zamanı zərər çəkmiş şəxsin iradəsinə aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə, CM-nin 182-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin törədilməsi zamanı isə zərərçəkmişə ünvanlanmış hədə-qorxu (zərər çəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının şəxsiyyəti üzərində zor göstərmə, onların haqqında rüsvayedicə məlumatlar yayma və ya onların əmlakının tələf etmə hədəsi ilə özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətləri etməyi tələb etmə) vasitəsilə təsir göstərilir. Dələduzluq maddi tərkibli cinayət olduğundan, həmin cinayət əmlak (əmlaka olan hüquq) ələ keçirildikdən sonra təqsirkarın ona sərəncam vermək imkanının yarandığı andan, hədə-qorxu ilə tələb etmə isə

formal tərkibli cinayət kimi müəyyən edildiyindən, təqsirkar tərəfindən yuxarıda sadalanan hərəkətlərin edildiyi andan əmlakın (əmlaka olan hüququn) ələ keçirilib-keçirilməməsindən və ya əmlak xarakteri daşıyan hərəkətlərin edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq başa çatır.

11. Yalnız özgə əmlakını və ya əmlaka olan hüququ ələ keçirmək məqsədilə bank və digər kommertiya təşkilatını yaratmış, lakin sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək niyyətində olmayan şəxsin əməli dələduzluq cinayətinin tərkibi ilə tam əhatə olunduğundan belə əməllərin əlavə olaraq CM-nin 193-cü maddəsi ilə (yalançı sahibkarlıq) tövsifinə ehtiyac yoxdur. Belə şəxsin əməli o halda əlavə olaraq CM-nin 193-cü maddəsi ilə tövsif edilir ki, kommertiya təşkilatını yaratmış şəxsin niyyəti özgə əmlakını ələ keçirməklə yanaşı, həm də xeyli və ya külli miqdarda gəlir əldə etmək üçün kredit almağa, rüsumlardan azad olmağa və ya digər əmlak mənfəəti əldə etməyə, yaxud da qadağan edilmiş fəaliyyəti gizlətməyə yönəlmiş olsun.

12. Şəxsin qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaqla standartlara uyğun olmayan xidmət göstərərək və ya məhsul (məsələn, yeyinti məhsulları, içkilər və sair) istehsal edərək onların qiymətinə təsir göstərən əsl keyfiyyəti və xüsusiyyətləri barədə məlumatları mal satan və ya əhaliyə xidmət göstərən təşkilatlardan, həmçinin, ticarət (xidmət) sahəsində fərdi sahibkar qismində qeydə alınmış fiziki şəxslərdən və ya istehlakçılardan gizlətməklə onlara xidmət göstərməsi və ya məhsulları satması həm dələduzluq, həm də qanunsuz sahibkarlıq (CM-nin 192-ci maddəsi) kimi qiymətləndirilməlidir.

Eyni əməllər qanuna müvafiq olaraq qeydiyyatda alınmış mal satan və ya əhaliyə xidmət göstərən təşkilatlarda, həmçinin ticarət (xidmət) sahəsində fərdi sahibkar qismində qeydə alınmış fiziki şəxslər tərəfindən törədildikdə və istehlakçıya vurulmuş ziyan xeyli miqdar təşkil etdikdə həmin əməllər istehlakçıları aldatma və ya pis keyfiyyətli məhsul istehsal etmə və satma kimi qiymətləndirilərək CM-nin 200-ci maddəsi ilə tövsif edilir.

13. Adsız qiymətli kağızların təqdim edilərək onların əsasında əmlakın ələ keçirilməsi məqsədilə həmin qiymətli kağızların gizli talanması dələduzluq cinayətinin tərkibini yaratmır və bu kimi hallarda təqsirkarın əməli başa çatmış gizli talama, yəni oğurluq kimi qiymətləndirilir. Belə qiymətli kağızları talamış şəxsin sonradan onların əsasında hər hansı məbləğdə pul vəsaiti alması təqsirkarın oğurlanmış əmlaka sərəncam verməsi hesab edilir.

14. Özgənin adına olan sənədlər (məsələn bankın əmanət kitabçası, pensiya vəsiqəsi, adlı qiymətli kağızlar və sair) əsasında qanunsuz olaraq pensiyaların, müavinətlərin, banklara yerləşdirilmiş vəsaitlərin ələ keçirilməsi o halda aldatma yolu ilə törədilmiş dələduzluq kimi qiymətləndirilir ki, təqsirkar bu zaman kredit təşkilatının əməkdaşını özünün həmin sənədlərin sahibi olmasına inandırılmış olsun. Bu sənədlər (qiymətli kağızlar) təqsirkar tərəfindən oğurlandıqda şəxsin əməli işin hallarından asılı olaraq, həm də CM-nin 326.1 və ya 326.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Eyni ilə hər hansı sosial ödənişlər və ya müavinətlər almaq hüququna malik olmayan şəxsin belə hüququnun olması haqqında müvafiq orqanlara yalan məlumatlar verərək həmin məlumatlar əsasında ödənişləri və ya müavinətləri alması da dələduzluq kimi qiymətləndirilir, bu halda rəsmi sənədlərin saxtalaşdırılması və ya onlardan istifadə edilməsi müəyyən edildikdə isə əlavə olaraq CM-nin 320.1 və ya 320.2-ci maddəsi ilə tövsif edilir.

15. Şəxs saxta ödəniş tapşırığı ilə banka və ya digər kredit təşkilatına müraciət edərək və ya həmin bankla (kredit təşkilatı ilə) şərtlərini yerinə yetirmək niyyətində olmadığı kredit müqaviləsi bağlayaraq müəyyən məbləğdə pul vəsaitlərini nağd şəkildə əldə etdikdə, yaxud da həmin pul vəsaitlərinin özünün və ya başqa şəxslərin bank hesabına köçürülməsinə nail olduqda onun bu əməlləri dələduzluq kimi qiymətləndirilir.

Bu yolla ələ keçirilmiş pul vəsaitləri təqsirkarın və başqa şəxsin bank hesabına köçürüldüyü və ya nağd şəkildə əldə edildiyi andan cinayət başa çatmış hesab edilir.

16. Şəxs tərəfindən kredit müəssisələrinin hesablarında saxlanılan pul vəsaitlərinin həmin təşkilatların məlumat bazalarına girməklə, müvafiq proqramlarda dəyişiklik etməklə və ya zərərli proqramlardan istifadə etməklə öz hesabına, yaxud da elektron kartına köçürülməsi, habelə oğurlanmış və ya saxtalaşdırılmış elektron hesab (kredit) kartından istifadə etməklə bankomat

vasitəsilə pul vəsaitlərinin ələ keçirilməsi dələduzluq hesab edilmir və belə hallarda əməl oğurluq kimi qiymətləndirilməli, işin halları buna əsas verdikdə isə həm də əlavə olaraq CM-nin 271 və ya 273-cü maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

17. CM-nin 178.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş xüsusi tövsifedici əlamətlərlə başqalarının əmlakının ələ keçirilməsində istifadə olunması üçün qiymətli kağız sayılmayan saxta kredit və ya hesab kartlarını və ya başqa ödəniş sənədlərini satış məqsədilə hazırlama, əldə etmə və ya satma CM-nin 205-ci maddəsi ilə yanaşı, həm də dələduzluğa hazırlıq kimi qiymətləndirilməlidir. Şəxs başqasının əmlakını ələ keçirmək məqsədilə belə kartlardan və ya başqa ödəniş sənədlərindən istifadə etdikdə, lakin ondan asılı olmayan səbəblərə görə əmlakı ələ keçirə bilmədikdə onun əməli dələduzluğa cəhd kimi tövsif edilir.

18. CM-nin 178.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş dələduzluq cinayətinin törədilməsi yolu ilə uduşun alınması üçün və ya satış məqsədilə qiymətli kağızlara aid edilməyən saxta lotereya biletlərinin hazırlanması həmin cinayətə hazırlıq (CM-nin 28,178.3-cü maddələri), belə biletlərin satışı və ya onların əsasında uduşun alınması isə başa çatmış dələduzluq kimi qiymətləndirilir.

19. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, dələduzluq cinayəti aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə əmlaka ziyan vurma cinayətindən (CM-nin 184-cü maddəsi) onunla fərqlənir ki, sonuncu halda dələduzluğun mütləq əlaməti olan nəticə – qanunsuz olaraq tamah məqsədilə özgə əmlakının və ya əmlaka olan hüququn ələ keçirilməsi baş vermir.

Dələduzluqdan fərqli olaraq aldatma və ya etibardan sui-istifadə yolu ilə əmlaka ziyan vurma zamanı əmlak mülkiyyətçinin və ya onun sahibinin sərəncamından çıxmır, lakin bununla belə ona maddi zərər vurulur, yaxud da zərər çəkmiş şəxs əmlakın adı şəraitdə mülki dövrüyyəsi nəticəsində əldə edə biləcəyi gəlirdən məhrum olunur. Eyni zamanda CM-nin 184-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət də saxta sənədlərdən istifadə etməklə və ya həqiqətə uyğun olmayan məlumatlar verməklə törədilə bilər və bütün bu hallarda təqsirkarın niyyəti əmlakı ələ keçirməyə yox, həmin əmlakdan istifadə etmə nəticəsində maddi gəlir əldə etməyə, ya da üzərinə qoyulmuş maddi məsuliyyətdən azad olunmağa yönəlir (məsələn, xidməti avtomaşından şəxsi məqsədlər üçün istifadə etmə və sair).

20. Təqsirkar şəxs tərəfindən aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə əmlaka əlçatanlığı təmin etmək məqsədi ilə tətbiq edildikdə və bu halı əmlakın mülkiyyətçisi və ya sahibi müəyyən etdikdən sonra da təqsirkar zərər çəkmiş şəxsin iradəsinə zidd olaraq əmlakın ələ keçirilməsi və ya onu özünün və ya digər şəxslərin sərəncamında saxlanması üçün aşkar hərəkətlər etdikdə onun əməli bu hərəkətlərin xarakterindən və ictimai təhlükəliliyindən asılı olaraq soyğunçuluq və ya quldurluq kimi qiymətləndirilməlidir (məsələn, şəxsin mobil telefondan zəng etmək adı ilə onu mülkiyyətçidən və ya sahibindən götürməsi, zərərçəkmiş əmlakının geri qaytarılmasını tələb etdikdən dərhal sonra hadisə yerindən qaçması, yaxud da telefonu özündə saxlamaq məqsədi ilə zərər çəkmiş şəxsin həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıq tətbiq etməsi və ya belə zorakılıq tətbiq edəcəyi ilə hədələməsi).

21. Məhkəmələrin diqqətinə çatdırılsın ki, dələduzluq cinayəti özgə əmlakını mənimsəmə və ya israf etmə cinayətindən (CM-nin 179-cü maddəsi) əmlakın təqsirkarın sərəncamına keçməsi üsulu ilə və həmin əmlakın ələ keçirilməsi anı ilə fərqlənir. Dələduzluğun törədilməsi zamanı təqsirkarın bütün hərəkətləri onun həmin əmlakın ələ keçirilməsinə yönəlmiş niyyətinin həyata keçirilməsində ifadə olunursa, mənimsəmə və ya israf etmə zamanı əmlak təqsirkara etibar olunur və yalnız bundan sonra təqsirkarda əmlakın ələ keçirilməsi və ya israf edilməsi niyyəti yaranır, bu niyyətinə nail olmaq üçün də o, müvafiq hərəkətləri edir. Mənimsəmə və ya israf etmə cinayətinin törədilməsi zamanı da aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə bu cinayətin üsulları kimi çıxış edə bilər (məsələn, ərzaq məhsullarının ticarət obyektlərinə paylanması vəzifəsini yerinə yetirən ekspeditorun həmin məhsulların xarab olması (oğurlanması, naməlum şəraitdə itməsi) barədə istehsal müəssisəsinin rəhbərinə bilə-bilə yalan məlumat verərək bundan sonra ona etibar olunmuş əmlaka istədiyi kimi sərəncam verməsi).

22. Şəxs özünə məxsus əmlakı, yaxud əmlaka sahiblik etmək və ya sərəncam vermək hüququnun olmasını ehtimal edərək onu aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ

keçirdikdə təqsirkarın əməli dələduzluq kimi qiymətləndirilə bilməz və belə hallarda müvafiq əsaslar olduqda həmin şəxs özbaşınalığa görə, yəni CM-nin 322-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb edilə bilər.

23. Dələduzluğun şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi (CM-nin 178.2.3-cü maddəsi) dedikdə, həmin əməlin CM-nin 308-ci maddəsinin qeydində göstərilən vəzifəli şəxslərlə yanaşı, vəzifəli şəxs olmayan, lakin müəyyən səlahiyyətlərə malik olan digər şəxslər tərəfindən də törədilməsi başa düşülür. Qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətmiş vəzifəli şəxsin əməli CM-nin 178.2.3-cü maddəsi ilə tam əhatə olunduğundan həmin əməlin əlavə olaraq CM-nin 308, 309 və ya 341-ci maddələri ilə tövsif edilməsinə ehtiyac olmur.

Şəxsin qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətməsini təşkil etmiş, yaxud onu bu əməli törətməyə təhrik etmiş və ya ona kömək göstərmiş digər şəxslərin əməlləri müvafiq olaraq CM-nin 32.3, 32.4 və 32.5-ci maddələrinə istinad edilməklə CM-nin 178.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilir.

24. Məhkəmə təcrübəsinə görə, bir sıra hallarda dələduzluq cinayəti təqsirkar tərəfindən özbaşına özünü vəzifəli şəxs kimi təqdim etməklə törədilir. Məhkəmələrə izah edilsin ki, təqsirkarın belə hərəkəti aldatmanın üsulu kimi çıxış etdiyinə görə onun əməlinin əlavə olaraq CM-nin 310-cu maddəsi ilə tövsif edilməsinə ehtiyac yoxdur. Lakin özbaşına özünü vəzifəli şəxs kimi təqdim edərək və ya vəzifəli şəxsin səlahiyyətlərinin mənimsənilməsi ilə əlaqədar dələduzluq cinayətini törədən şəxs özgəninin əmlakını (əmlaka olan hüququnu) ələ keçirməklə yanaşı, fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına səbəb olan digər hərəkətlər də törətdikdə onun əməli cinayətlərin məcmusu üzrə CM-nin 178 və 310-cu maddələri ilə tövsif edilir.

25. Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun törədilməsi zamanı aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yalnız bunu dərk edərək əmlakı və ya əmlaka olan hüququ təqsirkara könüllü olaraq vermiş fəaliyyət qabiliyyətli şəxsə qarşı tətbiq edilə bilər. Bu baxımdan müəyyən səbəblərdən (məsələn, azyaşlı, alkoqol və narkotik sərxoşluğu vəziyyətində olması, psixikasının pozulması və sair) baş verən hadisələrin mahiyyətini, yəni əmlakının əlindən çıxmasını dərk edə bilməyən şəxsin aldadılaraq əmlakının ələ keçirilməsi dələduzluq yox, oğurluq (CM-nin 177-ci maddəsi) kimi qiymətləndirilməlidir.

26. Vətəndaşların pulunu və ya digər əmlakını ələ keçirmək məqsədilə, narkotik vasitə, psixotrop, güclü təsir edən və ya zəhərli maddələr adı ilə hər hansı başqa vasitə və ya maddələri satan şəxslərin əməli dələduzluq kimi tövsif olunmalıdır. Belə halda alıcıların zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmaları istisna olunur və onlar qanunda nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda, narkotik vasitələrin, psixotrop, güclü təsir edən və ya zəhərli maddələri əldə etməyə cəhdə görə məsuliyyətə cəlb oluna bilərlər.

27. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 16 dekabr 1966-cı il tarixdə qəbul edilmiş Beynəlxalq Paktın 11-ci maddəsinə və “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 4 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə əsasən, heç kəs hər hansı bir müqavilə öhdəliyini ödəmək iqtidarında olmadığına görə azadlıqdan məhrum edilə bilməz.

Bu baxımdan əmlakın qaytarılmaması obyektiv hallarla, yəni müflisləşmə və ya uğursuz kommersiya fəaliyyəti nəticəsində, borclunun əmlakının oğurlanması və bu kimi sair hallarla əlaqədar olmuşdursa, kreditor və borclunun qarşılıqlı münasibətləri mülki qanunvericilik əsasında tənzimlənməlidir.

Mülki münasibətlərdən irəli gələn (məsələn, qanuna müvafiq olaraq bağlanmış borc, kredit, icarə və sair müqavilələr üzrə) öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi yalnız o halda dələduzluq kimi qiymətləndirilə bilər ki, şəxsin həmin müqavilələri bağlamazdan əvvəl özgəninin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu əvəzsiz olaraq ələ keçirmək niyyətində olması müəyyən edilmiş olsun. Qalan hallarda belə öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi məsələsinə mülki mühakimə icraatı qaydasında baxıla bilər.

Qanuna müvafiq qaydada kredit, borc, girov, alqı-satqı və bu kimi başqa mülki münasibətlərdən irəli gələn müqavilə bağlandıqdan sonra şəxs digər şəxsin müqavilənin şərtlərinə zidd olan hərəkətləri nəticəsində əmlakından və ya əmlaka olan hüququndan məhrum olduqda və həmin əmlakın qaytarılması (əmlaka olan hüququnun bərpa edilməsi) iddiası ilə mülki mühakimə icraatı qaydasında məhkəməyə müraciət etdikdə, məhkəmə bu xarakterli iddialara mülki-prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun qaydada baxmalı, bu baxış zamanı əmlakı ələ keçirmiş və ya əmlak hüququnu əldə etmiş şəxsin əməllərində talama, o cümlədən dələduzluq cinayətinin əlamətlərinin olmasını müəyyən etdikdə isə, Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 265.4-cü maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq bu haqda xüsusi qərardad çıxarmaqla prokurora xəbər verməlidir.

28. Şəxsin başqasının adına rəsmiləşdirilmiş borc və ya kredit müqaviləsi əsasında alınmış pul vəsaitini etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə ələ keçirdiyi hallarda, belə müqavilələrin bağlanması qanunsuzluğa yol verilməmişdirsə, cinayət işi üzrə zərər çəkmiş şəxs qismində müqavilə tərəfi olan kreditor (bank, digər kredit təşkilatı və ya borc vermiş fiziki şəxs) yox, adına müqavilə rəsmiləşdirilmiş şəxs tanınır.

Bu halda kreditorla adına müqavilə rəsmiləşdirilmiş şəxs arasında yaranmış mübahisə mülki məhkəmə icraatı qaydasında həll edilir. Mübahisə kreditorun xeyrinə həll edildikdə, dələduzluq cinayətinin törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş (adına müqavilə rəsmiləşdirilmiş) şəxs ona vurulmuş zərərin ödənilməsi ilə bağlı həm cinayət, həm də mülki mühakimə icraatı qaydasında təqsirkara qarşı mülki iddia ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir.

29. Kirayə müqaviləsi üzrə götürülmüş əmlakın qaytarılmaması o halda CM-nin 178-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti yaradır ki, təqsirləndirilən şəxs əvvəlcədən aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə həmin əmlakı əvəzsiz olaraq öz mülkiyyətinə keçirmək niyyətində olsun.

30. CM-nin 177-ci maddəsinin qeydində nəzərdə tutulmuş müddəalar, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 69-cu maddəsinin tələbləri, habelə həmin maddənin qeydində göstərilənlər nəzərə alınaraq məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluq o halda cinayət hesab edilir ki, ələ keçirilmiş əmlakın dəyəri otuz manatdan artıq olsun.

Dələduzluqla ələ keçirilmiş əmlakın dəyəri min manatdan (min manat da daxil olmaqla) yeddi min manatadək (yeddi min manat da daxil olmaqla) miqdarda olduqda əməl xeyli miqdarda ziyan vurmaqla (CM-nin 178.2.4-cü maddəsi), yeddi min manatdan artıq olan məbləğdə olduqda isə - külli miqdarda ziyan vurmaqla (CM-nin 178.3.2-ci maddəsi) törədilmiş dələduzluq kimi qiymətləndirilir.

31. Şəxs hər dəfə müstəqil yaranmış niyyətlə həm ayrı-ayrı şəxslərə, həm də eyni şəxsə qarşı bir neçə dələduzluq cinayəti törətdikdə, ələ keçirilmiş əmlakın dəyərinin toplanmasına yol verilmir və bu əməllər hər bir epizod üzrə ələ keçirilmiş əmlakın məbləğindən asılı olaraq müstəqil qiymətləndirilməlidir. Vahid qəsdlə əhatə olunan istər bir neçə şəxsə, istərsə də eyni şəxsə qarşı törədilən dələduzluq, ümumilikdə, vurulmuş zərərin miqdarına uyğun olaraq tövsif edilir.

Dələduzluğun təkrarən törədilməsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə həm xeyli, həm də külli miqdarda ziyan vurulduqda hökmdə törədilmiş cinayətlər ayrı-ayrılıqda təsvir edilməklə təqsirkarın əməli cinayət qanununun daha ağır məsuliyyət nəzərdə tutan norması ilə tövsif edilir.

32. CM-nin 17.1-ci maddəsinə əsasən, CM-nin müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi, həmin cinayətləri törətmiş şəxs onlardan heç birinə görə məhkum olunmamışdırsa və ya qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdirsə, habelə bu cinayətlərdən heç birinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçməmişdirsə, cinayətlərin məcmusunu yaradır. Qanunun bu tələbi baxımından, şəxs CM-nin eyni maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş həm başa çatmış, həm də başa çatmamış dələduzluq cinayətləri törətdikdə o, həmin əməllərə görə CM-nin müvafiq maddələri ilə təqsirli bilinir və ona cinayətlərin məcmusu üzrə deyil, başa çatmış cinayətə görə vahid cəza təyin edilir.

33. Şəxsin niyyəti xeyli və ya külli miqdarda əmlakın ələ keçirilməsinə yönəldikdə, lakin iradəsindən asılı olmayaraq o, həmin miqdarda əmlakı əldə edə bilmədikdə onun əməli ələ keçirilmiş əmlakın dəyərindən asılı olmayaraq işin hallarına görə xeyli və ya külli miqdarda ziyan

vurmaqla dələduzluğa cəhd etmə kimi qiymətləndirilir. Bununla belə xeyli və ya külli miqdarda əmlakı ələ keçirmək niyyətində olan şəxs istədiyi miqdarda yox, bundan az, lakin yenə də xeyli və ya külli miqdar təşkil edən əmlakı ələ keçirdikdə təqsirkarın əməli başa çatmış cinayət kimi CM-nin 178.2.4-cü və ya 178.3.2-ci maddəsi ilə tövsif edilir.

Dələduzluğun törədilməsi nəticəsində ələ keçirilmiş əmlakın dəyərinə dair mübahisə yarandıqda onun dəyəri məhkəmə-əmtəşünaslıq ekspertizasının rəyi əsasında, belə əmlak məhv edildikdə və ya itirildikdə isə iş üzrə toplanmış sübutlar əsasında müəyyən edilir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, dələduzluq cinayəti zərər çəkmiş şəxsə məxsus olan və dəyərinə görə daha qiymətli əmlakın bundan ucuz əmlakla əvəz edilməsi yolu ilə törədildikdə, təqsirkarın əməli əmlakların qiymətlərində olan fərqə əsasən yox, ələ keçirilmiş əmlakın dəyərinə uyğun olaraq tövsif edilir. Belə hallarda əmlakların dəyəri arasındakı fərq zərərin ödənilməsi zamanı nəzərə alınmalıdır.

34. CM-nin 34.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq qabaqcadan razılaşmaqla iki və ya daha çox şəxsin birgə iştirakı ilə törədilən dələduzluq qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş dələduzluq (CM-nin 178.2.1-ci maddəsi) hesab edilir.

Bir və ya bir neçə dələduzluğun törədilməsi üçün qabaqcadan birləşmiş iki və ya daha çox şəxsdən ibarət olan sabit cinayətkar qrup tərəfindən törədilən həmin cinayət mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilmiş dələduzluq hesab olunur (CM-nin 178.3.1-ci maddəsi).

Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, həm qabaqcadan əlbir olmuş bir qrup şəxs, həm də mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilmiş dələduzluq cinayətlərinə dair işlərə baxarkən hər bir təqsirləndirilən şəxsin cinayətin obyektiv cəhətinin icrasına yönəlmiş konkret hərəkətlərinin nədən ibarət olmasını və bunu təsdiq edən sübutları tam və hərtərəfli araşdırsınlar və yekun məhkəmə aktlarında araşdırılmış sübutlara istinad etməklə təqsirləndirilən şəxslərin hər birinin təqsirlilik dərəcəsini müəyyən etsinlər. Qanunvericiliyin bu tələblərinə, həmçinin, iştirakçılıqla törədilmiş dələduzluğa dair işlərə baxılarkən də əməl edilməlidir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 32.2-ci maddəsinə əsasən dələduzluğun müəyyən səbəblərdən (yaşına, anlaşıq olmasına görə və sair) cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməyən şəxslər tərəfindən törədilməsini təşkil etmiş şəxs həmin cinayətin icraçısı hesab edilir.

35. Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun təkrarən törədilməsi (CM-nin 178.2.2-ci maddəsi) məsələsi CM-nin 16-cı maddəsinin və 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 3-cü bəndinin tələblərinə əsasən həll edilməlidir.

Bununla yanaşı nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 3-cü bəndinin şərh edilməsi haqqında” 04 mart 2013-cü il tarixli və “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18.5, 61.1.1 və 65-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 18 mart 2013-cü il tarixli Qərarlarına müvafiq olaraq dələduzluğa görə məhkum olunmuş şəxs tərəfindən hökm çıxarılmazdan əvvəl CM-nin 177-185-ci maddələrində göstərilən cinayətlərin hər hansı birinin, o cümlədən dələduzluğun törədilməsi, habelə dələduzluğa görə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən həmin cinayəti törətməsi cinayətlərin təkrar törədilməsini yaratmır və əsaslar olduqda sonuncu hal cinayətin residivi kimi qəbul edilərək təqsirləndirilən şəxsə cəza CM-nin 65-ci maddəsinə əsasən təyin olunmalıdır.

Əvvəllər dələduzluq və digər talama, habelə hədə-qorxu ilə tələb etməyə görə iki dəfə və ya daha çox məhkum edilmiş və yenidən dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin əməli o halda CM-nin 178.3.3-cü maddəsi ilə tövsif edilir ki, həmin şəxsin əvvəlki məhkumluqları ödənilməmiş və ya götürülməmiş olsun.

36. Dələduzluq cinayətlərinə dair işlərə baxarkən məhkəmələrin diqqəti bu əməllərin vəzifəli şəxslər, habelə rüşvətxorluqda vasitəçilik etmə adı ilə dələduzluq etmiş (“rüşvətxorluqda yalançı vasitəçi”) şəxslər tərəfindən törədilməsinə cəlb edilsin.

Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun törədilməsi zamanı aldadılmış və ya etibarından sui-istifadə edilmiş və öz əmlakını bunun nəticəsində başqa şəxsə vermiş zərər çəkmiş şəxs qısa və ya uzun müddətdən sonra həmin əmlakının geri qaytarılmasını ehtimal edir, gözləyir, lakin əmlakı

ələ keçirmiş şəxs onu qaytarmaq niyyətində olmadığından və öz ehtiyaclarına sərf etdiyindən, buna nail ola bilmir.

Rüşvət vermə və ya rüşvət verməyə cəhd etmə cinayətlərinin törədilməsi zamanı isə şəxs tərəfindən istər vəzifəli şəxsə, istərsə də rüşvətxorluqda vasitəçilik etmiş və ya rüşvətxorluqda vasitəçilik etmək adı ilə dələduzluq etmiş şəxsə verilmiş pul, qiymətli kağızlar və ya sair maddi nemətlər ona məxsus olmuş əmlakdan artıq rüşvətin predmetinə çevrilir və həmin şəxs bu maddi nemətlərin nə vaxtsa qaytarılmasını yox, rüşvətin müqabilində onun xeyrinə vəzifəli şəxs tərəfindən qanuni və ya qanunsuz hərəkətin (hərəkətsizliyin) edilməsini gözləyir.

İzah edilsin ki, özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə vəzifəli şəxs öz qulluq mövqeyinə görə onun səlahiyyətlərinə aid olmayan hər hansı hərəkətin (hərəkətsizliyin) edilməsini vəd edərək buna görə pul, qiymətli kağızlar və sair maddi nemətlər alıqda təqsirkarın əməli dələduzluq kimi qiymətləndirilməlidir.

Şəxs, heç bir səlahiyyətə malik olmayan digər şəxsdən onun xeyrinə olan hər hansı hərəkətin (hərəkətsizliyin) vəzifəli şəxs tərəfindən edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etdikdə və onun razılığını aldıqdan sonra bunun müqabilində vəzifəli şəxsə çatdırılması üçün vasitəçiyə pul və ya sair nemətlər verdikdə, lakin vasitəçi pulu və ya sair nemətləri hansısa vəzifəli şəxsə çatdırmaq niyyətində olmayaraq ələ keçirdikdə sonuncunun əməli dələduzluq kimi qiymətləndirilir.

Rüşvət verməyə cəhd edən şəxsin təşəbbüsü ilə vəzifəli şəxsə vermək məqsədi ilə pul və ya sair maddi nemətləri almış şəxs ondan asılı olmayan səbəblərdən (məsələn, vəzifəli şəxslə sövdələşmənin baş tutmaması, hüquq mühafizə orqanları tərəfindən ifşa edilməsi, son nəticədə rüşvət kimi verməli olduğu maddi nemətləri mənimsəmək niyyətinin yaranması və sair) rüşvətin predmetini səlahiyyətli şəxsə verə bilmədikdə onun əməli dələduzluq deyil, rüşvət verməyə cəhd etmədə iştirakçılıq və işin hallarından asılı olaraq özgənin əmlakını mənimsəmə kimi qiymətləndirilir.

Şəxs, o cümlədən müvafiq səlahiyyətləri olmayan vəzifəli şəxs rüşvətxorluqda vasitəçilik etmək adı altında hər hansı hərəkətin (hərəkətsizliyin) edilməsinə görə səlahiyyətli vəzifəli şəxsə vermək adı ilə digər şəxsi rüşvət verməyə təhrik etdikdə və vədinə əməl etmək niyyətində olmayaraq pul və ya sair nemətləri ondan alıb ələ keçirdikdə onun əməli həm dələduzluq (CM-nin 178-ci maddəsi), həm də rüşvət verməyə təhrik etmə (CM-nin 32.4,312-ci maddələri) kimi qiymətləndirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, şərh edilmiş bütün bu hallarda təqsirkara rüşvət şəklində pul və sair maddi nemətlər vermiş şəxsin əməli rüşvət verməyə cəhd kimi CM-nin 29,312-ci maddələri ilə tövsif edilir, onların zərər çəkmiş qisminə tanınması istisna olunur, CM-nin 312-ci maddəsinin qeydində nəzərdə tutulmuş hallar müəyyən edilmədikdə həmin şəxslərin də cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələri məsələsi qanuna müvafiq qaydada həll edilir.

Bu xarakterli işlər üzrə təqsirləndirilən şəxsin cinayət yolu ilə əldə etdiyi pul vəsaitləri və digər əmlak (əmlak mövcud deyilsə, onun dəyəri) CM-nin 99-1.1.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən xüsusi müsadirənin predmeti kimi dövlət nəfinə alınır.

Hər hansı xidmət göstərmək, güzəşt etmək və müstəsna olaraq yalnız vəzifəli şəxslərə aid olan digər səlahiyyətləri həyata keçirmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən zərər çəkmiş şəxsə onun xeyrinə hər hansı hərəkətin edilməsində köməklik göstərəcəyini vəd edərək vəzifəli şəxsə vermək adı ilə deyil, özü üçün hər hansı əmlakın və ya əmlaka olan hüququn verilməsini istəyib aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə həmin əmlakın (əmlaka olan hüququn) ələ keçirilməsi yalnız dələduzluq kimi qiymətləndirilir. Belə halda təqsirkar rüşvətxorluqda vasitəçi kimi iştirak etmədiyindən əmlakı ələ keçirilmiş şəxs zərər çəkmiş, cinayət təqibi zamanı mülki iddia verdikdə isə - həm də mülki iddiaçı kimi tanınmalıdır.

37. Dələduzluğun mülkiyyət əleyhinə olan cinayət növlərinin biri olmasını nəzərə alaraq məhkəmələrə izah edilsin ki, bu cinayətlərə dair işlərə baxarkən törədilmiş əməlin CM-nin iyirmi üçüncü fəslində nəzərdə tutulmuş bir maddəsindən digərinə tövsif edilməsi o şərtlə mümkündür ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 318.1-ci

maddəsinin tələblərinə əməl edilsin və təqsirləndirilən şəxsin vəziyyətinin ağırlaşdırılmasına yol verilməsin.

38. Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun törədilməsi nəticəsində vurulmuş zərərin ödənilməsi ilə bağlı zərər çəkmiş şəxs cinayət təqibi mərhələsində CPM-nin 179-183-cü maddələrinin tələblərinə əməl etməklə mülki iddia verdikdə, həmin iddialara cinayət işi ilə birlikdə baxılmalı və zərərin ödənilməsi haqqında əsaslandırılmış qərar qəbul edilməlidir.

Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, təqsirkar tərəfindən dələduzluq yolu ilə zərərçəkmişin xarici valyuta ilə pul vəsaiti ələ keçirildikdə zərərin hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icra edildiyi gündə Azərbaycan Manatının həmin valyutaya münasibətdə məzənnəsi nəzərə alınmaqla manatla ödənilməsi qərara alınmalıdır.

39. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, dələduzluq cinayətinin törədilməsində təqsirli bilinmiş şəxslər barəsində cəza tədbiri seçərkən cəza təyin etmənin əsasları, prinsipləri və qaydaları təsbit edilmiş cinayət qanunvericiliyinin müvafiq normalarının tələblərinə əməl etsinlər, vurulmuş zərərin könüllü olaraq ödənilməsi və ya aradan qaldırılması kimi cəzanı yüngülləşdirən halı törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi və xarakteri, iş üzrə müəyyən edilmiş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallarla, habelə işin digər halları ilə birgə müzakirə edərək nəzərə alsınlar.

40. Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, dələduzluqla bağlı cinayət işlərinə baxarkən işin bütün hallarını tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırsınlar və belə araşdırma nəticəsində təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmiş şəxslə zərər çəkmiş kimi tanınmış şəxs arasında mübahisənin mülki münasibətlərdən irəli gələn mübahisə kimi mülki mühakimə icraatı qaydasında həll edilməli olmasını, bu səbəbdən şəxsin əsassız olaraq cinayət məsliyyətinə cəlb edilməsini, habelə dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətindəki çatışmazlıqların və ya səhvlərin dələduzluq cinayətinin törədilməsinə səbəb olduğunu və şərait yaratdığını müəyyən etdikdə dövlət orqanlarının, o cümlədən cinayət təqibini həyata keçirmiş orqanların vəzifəli şəxsləri haqqında xüsusi qərarların çıxarılmasını və bu qərarların təcəvilik qaydasında müvafiq dövlət və mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinə və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroruna göndərilməsini təmin etsinlər.

41. Bu qərarın qəbul edilməsi ilə əlaqədar olaraq “Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 31 yanvar 2002-ci il tarixli Qərarı qüvvədən düşmüş hesab edilsin.

**Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəmənin sədri**

Ramiz Rzayev

Bələdiyyələr özlərinin iştirak etdikləri tərəflərin hüquq bərabərliyinə əsaslanan mülki-hüquqi müqavilələrdən irəli gələn münasibətlərdə qarşı tərəfin müqavilə öhdəliyinin icrasını təmin etmək üçün pul tələblərinin icra edilməsinə yönəlmiş inzibati aktlar qəbul etmək səlahiyyətinə malik deyildirlər.

Bakı şəhəri Binəqədi rayon Binəqədi Bələdiyyəsi Bəşirov Vüqar Kamal oğlundan bələdiyyənin xeyrinə 1440 manat (5 illik) məbləğində icarə haqqı və 2223 manat 58 qəpik dayanaqsızlıq (penya), ümumilikdə 3663 manat 58 qəpik pul məbləğinin tutulmasına dair 02 sentyabr 2013-cü il tarixli, 38 sayılı qərar qəbul etmişdir. Bələdiyyə orqanı özünün qərarını “Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında” Qanunun 7-ci və “İcra haqqında” Qanunun 6.1.8-ci maddələrinə istinad edərək belə əsaslandırılmışdır ki, onunla Bəşirov Vüqar Kamal oğlu arasında sahibkarlıq məqsədilə 240 kv.m torpaq sahəsinin icarəyə verilməsi məqsədilə 21 avqust 2006-cı il tarixli, D-656 sayılı torpaq icarə müqaviləsi bağlanmışdır. Həmin icarə müqaviləsinə görə, V.Bəşirov 26 avqust 2006-cı il tarixdən etibarən hər il üçün 288 manat illik icarə haqqı ödəmək öhdəliyini üzərinə götürsə də, 21 avqust 2008-ci il tarixdən o, bu öhdəliyinə əməl etməmişdir.

V.Bəşirov iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək Bakı şəhəri Binəqədi rayon Binəqədi Bələdiyyəsinin 02 sentyabr 2013-cü il tarixli, 38 sayılı qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir. İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, bələdiyyə sözügedən icarə müqaviləsinə əsassız olaraq bağlamışdır. Belə ki, torpaq sahəsi bələdiyyənin deyil, dövlətin mülkiyyətində olmuşdur. Bundan başqa, həmin torpaq sahəsinin üzərində mülkiyyət hüququ ilə ona məxsus əmlak olmuş və o, 10 aprel 2014-cü il tarixdə həmin əmlakı alqı-satqı müqaviləsi əsasında üçüncü şəxsə satmışdır.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 20 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddia rədd edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 16 yanvar 2015-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya

şikayəti təmin edilərək 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hazırkı iş üzrə 20 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarı ləğv olunmuş, iddia tələbi təmin edilməklə cavabdeh Bakı şəhəri Binəqədi rayon Binəqədi Bələdiyyəsi tərəfindən qəbul edilmiş 38 sayılı, 02 sentyabr 2013-cü il tarixli qərar ləğv edilmişdir.

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 16 yanvar 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilib işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normaları düzgün tətbiq edilməmişdir. Belə ki, «Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında» Qanunun 7.1.8-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq bələdiyyə əmlakının özəlləşdirilməsindən və icarəyə verilməsindən gəlirlər yerli büdcənin gəlirlərinə aiddir. “Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında” Qanunun 11.9-cu maddəsinə görə bələdiyyə torpaqlarının icarəyə verilməsi şərtləri, müddəti və icarə haqqı tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilir və bələdiyyələrlə həmin torpaqların icarəçiləri arasında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bağlanmış müqavilədə təsbit olunur.

“İcra haqqında” Qanunun 6.1.8-ci maddəsinə əsasən bələdiyyələr tərəfindən qəbul edilmiş inzibati aktlar və digər inzibati orqanların pul tələblərinin ödənilməsi ilə bağlı inzibati aktlar icra sənədləri sayılırlar.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 82.1 və 82.2-ci maddələrində isə təsbit edilmişdir ki, pul tələblərinin ödənilməsi ilə bağlı inzibati aktların məcburi qaydada icrası “İcra haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən icra məmurları tərəfindən icra edilir. İnzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqan tələbin icraya yönəldilməsi haqqında qərar qəbul edir. Bu halda tələbin icraya yönəldilməsi üçün məhkəmə qərarının qəbul edilməsi tələb olunmur.

Qanunvericiliyin göstərilən müddəalarına əsasən “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 01 yanvar 2011-ci il tarixdən qüvvəyə minməsindən sonra bələdiyyələr pul tələbi ilə bağlı qətnamə qəbul edilməsi üçün məhkəmələrə müraciət etmirlər. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Bələdiyyələrlə iş mərkəzi tərəfindən bütün bələdiyyələrə ünvanlanmış 08 fevral 2013-cü il tarixli, 09/2-12 sayılı müraciətdə də “İnzibati icraat haqqında” Qanunun qüvvəyə minməsi ilə bələdiyyələrin pul tələblərinin ödənilməsinin xeyli sadələşdirildiyi göstərilərək pul tələbləri ilə bağlı inzibati aktların məhkəmədən kənar qaydada məcburi icraya yönəldilməsi tövsiyə edilmişdir.

Aşağıda göstərilənlərə əsasən Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilmədən, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

İşin hallarından müəyyən olunur ki, Bakı şəhəri Binəqədi rayon Binəqədi Bələdiyyəsi iddiaçının icarə müqaviləsinə əsasən üzərinə götürdüyü icarə haqqının ödənilməsinə dair öhdəliyi yerinə yetirmədiyinə əsaslanmaqla mübahisələndirilən 38 sayılı, 02 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarı qəbul etmişdir.

Cavabdehin mövqeyinə görə “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 82-ci maddəsinə əsasən bələdiyyələr pul tələblərinin ödənilməsinə dair belə qərar qəbul edə bilirlər və “İcra haqqında” Qanunun 6.1.8-ci maddəsinə əsasən həmin qərarlar icra sənədləri sayılırlar.

İddianı rədd edən birinci instansiya məhkəməsi özünün mövqeyini belə

əsaslandırmışdır ki, mübahisələndirilən qərarın qəbul edilməsinə əsas iddiaçının icarə müqaviləsi üzrə üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirməməsi olmuşdur. Hal-hazırda isə icarə müqaviləsi qüvvədə olmaqla hər hansı orqan tərəfindən ləğv edilməmişdir. Bundan başqa, icarəyə götürülmüş torpaq sahəsində tikilmiş əmlakın üçüncü şəxsə satılması heç də icarə müqaviləsi üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsindən imtinaya əsas hesab edilə bilməz. Belə ki, icarə müqaviləsinin predmeti satılmış daşınmaz əmlak deyil, torpaq sahəsidir.

İddianın təmin edilməli olduğu nəticəsinə gələn apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə hesab etmişdir ki, icarə müqaviləsi üzrə ödəniləcək hər hansı məbləğin yerli büdcəyə aid olması mübahisə doğurmasa da, həmin icarə haqlarının ödənilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə bələdiyyənin müstəqil surətdə qərar qəbul etmək səlahiyyəti qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamışdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi göstərmişdir ki, tərəflər azad surətdə icarə müqaviləsi bağlamaqla onun şərtlərini müəyyənləşdirmişlər. Həmin müqavilə üzrə yaranmış hər hansı mübahisəyə də tərəflərdən birinin iddiası üzrə mülki mühakimə icraatı qaydasında ümumi məhkəmədə baxılmalıdır.

«Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında» Qanunun 7-ci maddəsinə görə:

“1.Yerli büdcənin gəlirlərinə aşağıdakılar aid edilir:

- 1.1.fiziki şəxslərdən torpaq vergisi;
- 1.2.fiziki şəxslərdən əmlak vergisi;
- 1.3.yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisi;

1.4.bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatlardan mənfəət vergisi;

1.5.bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə yerləşdirilən küçə reklamlarına görə ödəniş;

1.6.kurort rüsumu, mehmanxana rüsumu, avtomobillərin dayanacaqları üçün rüsum və qanunla müəyyən edilən digər yerli ödənişlər;

1.7.Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən verilən dotasiya, subvensiya və ssudalar;

1.8.Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq bələdiyyə əmlakının özəlləşdirilməsindən və icarəyə verilməsindən gəlirlər, lotereyalardan daxil olan

vəsait, habelə bələdiyyələrin fəaliyyətindən əldə edilən digər gəlirlər;

1.9. fiziki və hüquqi şəxslərin, beynəlxalq təşkilatların və fondların maliyyə yardımları və qrantları;

1.10. dövlət əhəmiyyətli tədbirlərin və dövlət orqanlarının qərarları nəticəsində yaranan xərclərin ödənilməsi üçün maliyyə vəsaiti.

1.11. Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlərə görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada hesablanmış faiz və sanksiyalar.

2. Bu maddənin 1.1-1.4-cü, 1.6-cı yarımbəndlərində göstərilən yerli vergi və ödənişlərin hesablanması, ödənilməsi və güzəştlərin verilməsi qaydası, habelə dərəcələrinin yuxarı həddi qanunla müəyyən edilir, tətbiqinin zəruriyyəti və konkret dərəcələri isə bələdiyyələrin qərarları ilə müəyyənləşdirilir. Bu maddənin 1.5-ci yarımbəndində göstərilən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə küçə reklamının yerləşdirilməsi, yayımı və reklam tarifi zonaları üzrə ödənilən haqqın minimum miqdarının hesablanması qaydaları "Reklam haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyən olunur, konkret dərəcələri isə bələdiyyələr tərəfindən müəyyənləşdirilir. Bu maddənin 1.7-ci yarımbəndində göstərilən dövlət büdcəsindən yerli büdcələrə ayrılan dotasiya və subvensiyalar "Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 32.2.2-ci və 34.4-cü maddələri ilə müəyyən edilmiş qaydada verilir.

3. Qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada bələdiyyələr yerli əhəmiyyətli məsələlərin maliyyələşdirilməsi üçün bu maddənin 1.6-cı yarımbəndində göstərilən yerli ödənişlər, habelə könüllü birdəfəlik ödənişlər barədə qərarlar qəbul edə bilərlər. Könüllü birdəfəlik ödənişlər barədə qərarlar nəticəsində əldə olunan vəsait yalnız məqsədli təyinatı üzrə istifadə olunur".

"İcra haqqında" Qanunun 6.1.8-ci maddəsinə əsasən bələdiyyələr tərəfindən qəbul edilmiş inzibati aktlar və digər inzibati orqanların pul tələblərinin ödənilməsi ilə bağlı inzibati aktları icra sənədləri sayılır.

"İnzibati icraat haqqında" Qanunun 82.1 və 82.2-ci maddələrində isə təsbit edilmişdir ki, pul tələblərinin ödənilməsi ilə bağlı inzibati aktların məcburi qaydada icrası "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən icra məmurları tərəfindən icra edilir. İnzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqan tələbin icraya yönəldilməsi haqqında qərar qəbul edir. Bu halda tələbin icraya yönəldilməsi üçün məhkəmə qərarının qəbul edilməsi tələb olunmur.

"İnzibati icraat haqqında" Qanunun 1.1-ci maddəsinə görə bu Qanun inzibati aktların qəbul edilməsi, icra olunması və ya ləğv edilməsi ilə bağlı inzibati orqanlar tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətin hüquqi əsaslarını, prinsiplərini və prosedur qaydalarını müəyyən edir.

Həmin Qanunun 2.0.2-ci maddəsinə əsasən inzibati akt – inzibati orqan tərəfindən ümumi (publik) hüquq sahəsinə aid olan müəyyən (konkret) məsələni nizama salmaq və ya həll etmək məqsədi ilə qəbul edilmiş və ünvanlandığı hüquqi və ya fiziki şəxs (şəxslər) üçün müəyyən hüquqi nəticələr yaradan qərar, sərəncam və ya digər növ hakimiyyət tədbiridir.

Normadan göründüyü kimi inzibati akt aşağıdakı əlamətləri ilə səciyyələnir: - inzibati orqan tərəfindən qəbul edilməli; ümumi (publik) hüquq sahəsinə aid olan müəyyən (konkret) məsələləri nizama salmalı; ünvanlandığı hüquqi və ya fiziki şəxs (şəxslər) üçün müəyyən hüquqi nəticələr yaratmalı və hakimiyyət tədbiri olmalıdır.

Qeyd olunanların hazırki işə tətbiqi baxımından kollegiya hesab etmişdir ki, mübahisələndirilən bələdiyyə qərarı "İnzibati icraat haqqında" Qanunun mənası baxımından inzibati akt kimi çıxış etmir. Çünki həmin qərar bələdiyyənin ümumi (publik) hüquq sahəsinə dair məsələlərin nizamlanmasına yönəlmiş fəaliyyəti ilə bağlı qəbul edilməmişdir.

İşin hallarından müəyyən olunduğu kimi sözügedən qərar iddiaçının icarə müqaviləsinə əsasən üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirməyərək icarə haqqını ödəməməsi nəticəsində ondan həmin məbləğlərin tutulması məqsədilə qəbul edilmişdir. Başqa sözlə, bələdiyyə özünün xüsusi hüquq münasibətinin subyekt kimi çıxış etməklə bağladığı müqavilə üzrə qarşı tərəfin yol verdiyini güman etdiyi

pozuntu ilə bağlı həmin tərəfin öhdəliklərinin icrasını təmin etmək üçün qərar qəbul etmişdir. İcarə müqaviləsinin bağlanması nəticəsində tərəflər arasında xüsusi hüquq münasibətləri yarandığı üçün tərəflər arasında müqavilə şərtlərinin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar yaranan mübahisələr də həmin məsələləri tənzimləyən xüsusi hüququn normalarına uyğun həll edilməlidir.

Buna görə də, kollegiya belə nəticəyə gəlmişdir ki, tərəflər arasında müqavilə şərtlərinə əməl edilməməsi ilə bağlı öhdəliyin icra edilməməsinə dair mübahisə vardır. Bələdiyyə icarə müqaviləsi üzrə icarə haqqının ödənilməsinə təmin etmək üçün ümumi qaydada iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etməlidir. Tərəflərin icarə müqaviləsindən irəli gələn öhdəliklərini vaxtında və lazımı qaydada yerinə yetirib-yetirmədiyinə qiymət verilməsi, eləcə də öhdəliklərin icra edilməməsinə görə vurulan zərərin əvəzinin ödənilməsi məsələsi yalnız məhkəmə qaydasında həll edilə bilər.

Beləliklə, mübahisələndirilən bələdiyyə qərarı "İnzibati icraat haqqında" Qanunun mənası baxımından inzibati akt olmadığı üçün həmin qərar icra sənədi də hesab edilə bilməz. Çünki "İcra haqqında" Qanunun 6.1.8-ci maddəsindən görüldüyü kimi bələdiyyələr tərəfindən qəbul edilmiş yalnız inzibati aktlar icra sənədləri sayılırlar.

Digər tərəfdən, kollegiya qeyd etmişdir ki, "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunun 7-ci maddəsində yerli büdcənin formalaşdığı gəlir mənbələri konkret olaraq sadalanmışdır. Həmin maddədə həmçinin bələdiyyənin konkret hansı gəlirlərə münasibətdə hansı növ qərar qəbul etmək səlahiyyətinin olduğu da aydın göstərilmişdir. Belə ki, sözügedən maddənin 1.1-1.4-cü, 1.6-cı yarımbəndlərində göstərilən yerli vergi və ödənişlərin hesablanması, ödənilməsi və güzəştlərin verilməsi qaydası, habelə dərəcələrinin yuxarı həddi qanunla müəyyən edilir, tətbiqinin zəruriyyəti və konkret dərəcələri isə bələdiyyələrin qərarları ilə müəyyənləşdirilir. Maddənin 1.5-ci yarımbəndində göstərilən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə küçə reklamının yerləşdirilməsi, yayımı və reklam tarifi zonaları üzrə ödənilən haqqın minimum miqdarının hesablanması qaydaları "Reklam haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə nəzərdə tutulmuş

qaydada müəyyən olunur, konkret dərəcələri isə bələdiyyələr tərəfindən müəyyənləşdirilir. Görüldüyü kimi qanunvericilikdə icarə müqaviləsi üzrə ödənilməmiş icarə haqlarının tutulması üçün bələdiyyələrə buna dair birtərəfli qaydada ayrıca qərar qəbul etmək səlahiyyəti verilməmişdir.

Beləliklə, bələdiyyələr "İnzibati icraat haqqında" Qanunun 82-ci maddəsindən çıxış etməklə ümumən, pul tələblərinin icra edilməsinə yönəlmiş inzibati aktlar qəbul etmək səlahiyyətinə malikdirlər. Lakin onlar iştirakçıların hüquq bərabərliyinə əsaslanan özlərinin mülki-hüquqi müqavilələrin tərəfləri kimi çıxış etdikləri münasibətlərdə qarşı tərəfin müqavilə öhdəliyinin icrasını təmin etmək üçün pul tələblərinin icra edilməsinə yönəlmiş inzibati aktlar qəbul etmək səlahiyyətinə malik deyildirlər. Bələdiyyələrin hansı hallarda pul tələblərinin icra edilməsinə yönəlmiş inzibati akt qəbul edəcəyi qanunvericilikdə dəqiq göstərilmişdir. Hazırkı işdə Bakı şəhəri Binəqədi rayon Binəqədi Bələdiyyəsi tərəfindən mübahisələndirilən qərar qəbul edilməklə "İnzibati icraat haqqında" Qanunun və "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunun normalarının tələbləri pozulmuşdur. Buna görə həmin qərarın ləğv edilməsi düzgün olaraq məqsədə uyğun hesab edilmişdir.

Belə ki, «İnzibati icraat haqqında» Qanunun:

67.1-ci maddəsinə görə inzibati orqan tərəfindən inzibati icraat haqqında hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi nəticəsində qəbul edilmiş inzibati akt qanunsuz sayılır;

67.2-ci maddəsinə əsasən qanunsuz inzibati akt həmin aktı qəbul etmiş inzibati orqan və ya subordinasiya baxımından yuxarı inzibati orqan tərəfindən və yaxud məhkəmə qaydasında ləğv oluna bilər;

67.3-cü maddəsinə görə qanunsuz əlverişsiz inzibati akt ləğv hər bir halda ləğv olunmalıdır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq kassasiya kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarında belə qənaətə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işə baxılarkən maddi və prosessual hüquq normalarının pozuntusuna yol verilmədiyindən kassasiya şikayəti təmin edilməməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

«Tanınma» barədə iddianın mümkünlük şərtlərinə əməl olunmadığından iddia mümkün sayılmamışdır.

İddiaçı - Masallı rayonu Qəriblər kənd məscidi dini icması (bundan sonra məndə iddiaçı) cavabdehlər - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Masallı rayon şöbəsinə, Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Cəlilabad Ərazi İdarəsinə və maraqlı şəxs qismində göstərilmiş Əhmədova Sakitə Akif qızına qarşı «torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair şəhadətnamənin etibarsız hesab edilməsi» tələbinə dair iddia ərizəsi ilə Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək, cavabdehlər tərəfindən Əhmədova Sakitə Akif qızının adına hazırlanmış JN-047A sayılı, 80513048 kodlu şəhadətnamənin etibarsız hesab edilməsi barədə qərar çıxarılmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, Masallı rayonu keçmiş Xalq Deputatları Sovetinin Rəyasət Heyətinin 30 yanvar 1994-cü il və 07 oktyabr 1994-cü il tarixli qərarlarına əsasən Qəriblər kəndindəki keçmiş Qodman sovxozunun əmək kollektivinin 25 sentyabr 1994-cü il tarixli qərarı ilə Masallı rayonu Qəriblər kəndi üçün qəbiristanlıq və məscid üçün 1.40 hektar torpaq sahəsi ayrılmış və həmin vaxtdan torpaq sahəsi qəbiristanlıq kimi istifadə edilmişdir. Hazırda da həmin torpaq sahəsi Qəriblər bələdiyyəsinin mülkiyyətində olmaqla ümumi istifadədədir. Buna baxmayaraq Əhmədova Sakitə Akif qızına Dövlət Yerquruluşu Lahiyə İnstitutunun və Masallı rayon Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə şöbəsinin birgə tərtib etdikləri JN-047A kod 80513048 sayılı torpağın mülkiyyətinə verilməsinə dair şəhadətnamə verilmişdir. Həmin şəhadətnamədə, onun Masallı rayon Aqrar İslahat Komissiyasının 02 may 1998-ci il tarixli 15 sayılı qərarına əsasən verilməsi göstərilmişdir. 16 iyun 1996-cı ildən sonra vətəndaşlara verilmiş torpaqlar onların ərizəsinə əsasən alqı-satqı qaydasında verilməli olduğu halda, Əhmədova Sakitə Akif qızının adına verilmiş ilkin sənədlər alqı-satqı qaydasında aparılmamış və həmin torpaqayırma

sənədlərinin verilməsi barədə torpağı vermiş təşkilatın arxivində bu barədə arxiv sənədləri müəyyən edilməmişdir. Bundan başqa, kənd qəbiristanlığı üçün ayrılmış torpaq sahəsindən 0,06 hektar Əhmədova Sakitə Akif qızına verilmişdir ki, bu da icmanın hüquqlarına, yəni qəbiristanlıq sahəsinə birbaşa toxunur.

Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 13 dekabr 2012-ci il və 11 yanvar 2013-cü il tarixli qərarları ilə Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Cəlilabad Ərazi İdarəsi cavabdehlər siyahısından çıxarılmış, Dövlət Yerquruluşu Layihə İnstitutu cavabdeh qismində, Əhmədova Sakitə Akif qızı və Masallı rayonu Qəriblər bələdiyyəsi isə üçüncü şəxs qismində inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmuşlar.

Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 20 iyun 2013-cü il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilməmişdir.

İddiaçı məhkəmənin həmin qərarından apellyasiya şikayəti verərək, qərarın ləğv olunmasını, qanuni və əsaslı qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 30 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin qeyd edilən qərarı ləğv edilmiş, iddia mümkün sayılmamışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddianın mümkünlük əsaslarını yoxlayarkən haqlı olaraq qeyd etmişdir ki, iddiaçı cavabdehlərə qarşı Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) 2.2.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş iddia növündən istifadə etmişdir.

İPM-nin 2.2.5-ci maddəsinə əsasən inzibati məhkəmə icraatı qaydasında inzibati hüquq münasibətinin mövcud olmasına və ya olmamasına, habelə inzibati aktın etibarsız sayılmasına dair iddialara (müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia) baxılır.

İPM-nin 36.1-ci maddəsinə görə müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia vasitəsilə iddiaçı hər hansı hüquq münasibətinin

mövcud olması və ya olmamasının, yaxud inzibati aktın etibarsızlığının tanınmasını məhkəmədən tələb edə bilər.

Qeyd edilməlidir ki, hər bir inzibati iddia onun mümkünüyü ilə bağlı şərt yerinə yetirildiyi halda mümkün sayıla bilər. Bu iddiaların yolverilən olmasına dair mühüm şərtlərdən biridir. İddianın mümkünüyü haqqında müddəaların tələblərinə görə iddiaçı ancaq öz hüquqları pozulduğu halda məhkəməyə şikayət edə bilər. Başqalarının hüquqlarını onun əvəzinə məhkəmədə müdafiə etmək səlahiyyəti ancaq qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda baş verə bilər.

Qeyd edildiyi kimi, inzibati prosessual qanunvericilik müxtəlif iddia növləri üçün müxtəlif mümkünlük şərtlərini müəyyən etmişdir. Həmçinin, tanınma (inzibati aktın etibarsız sayılmasına dair iddia) haqqında iddia növü üzrə də, İPM-nin 36-cı maddəsində xüsusi mümkünlük şərtləri göstərilmişdir.

Belə ki, İPM-nin 36.3-cü maddəsinin tələbinə görə müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia iddiaçının həmin münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər maraqlı olduğu hallarda qaldırıla bilər. Hüquq münasibətlərinin müəyyən edilməsində iddiaçının marağı hüquqi, iqtisadi və ya ideya xarakterli ola bilər.

Göründüyü kimi, tanınma haqqında iddia o zaman qaldırıla bilər ki, iddiaçı hüquq münasibətinin mövcud olması və ya olmamasının qısa müddət ərzində (yəni, tezliklə) müəyyən edilməsində maraqlı olsun. Beləliklə, bu iddia növündə əsaslandırılmış marağ – subyektiv komponentə (iddiaçının marağı) və zaman komponentinə (qısa müddətdə) malikdir.

Yəni, qanunverici tanınma haqqında iddiaya 2 mümkünlük şərtini müəyyən etmişdir.

hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsi;

hüquq münasibətlərinin müəyyən edilməsində iddiaçının kifayət qədər marağının olması

Qanunvericiliyin hər iki imperativ şərti birlikdə mövcud olduğu halda, tanınma haqqında iddia mümkün sayıla bilər.

Nəzərə alınmalıdır ki, marağ intensiv olmalıdır. Yəni, iddiaçı iddiası ilə geniş mənada

hər hansı bir «mənfəət» güdməlidir. İddianın mahiyyəti üzrə təmin edilməsi iddiaçı üçün hər hansı bir maddi və ya qeyri-maddi və s. nəticə yaratmalıdır. Əgər iddiaçı heç bir nəticə əldə etmək məqsədi olmadan iddianı qaldırırsa, bu iddia hüquqi müdafiəyə ehtiyac olmadığı üçün yolverilməzdir (mümkün deyildir).

Həmçinin, iddiaçının tanınmaya olan əsaslı marağı məhkəmə qərarı qəbul edilən anda hələ də, iddiaçı üçün əhəmiyyətli olmalıdır. Yəni, keçmişdə mövcud olmuş və məhkəmə qərarı qəbul edilən anda heç bir əhəmiyyətə malik olmayan marağ əsaslandırılmış marağ kimi qəbul edilə bilər.

Beləliklə, tanınma haqqında iddianın mümkünüyü üçün iddiaçının hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı marağının olması zəruridir. Subyektiv hüququn pozulması haqqında şərt də, elə bununla ehtiva olunur.

Digər inzibati iddialarda olduğu kimi, tanınma haqqında iddianı da qəbul edən birinci instansiya məhkəməsi ilk növbədə onun mümkünüyü barədə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş şərtləri diqqətlə yoxlamalı, yalnız mümkün sayılan iddia tələbləri barədə şifahi məhkəmə baxışında mahiyyəti üzrə yekun məhkəmə qərarı qəbul edilə bilər.

Əks halda, isə iddianın mümkün sayılmaması barədə İPM-nin 35.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmə aktı qəbul edilməlidir.

İddiaçı məhkəmədən inzibati aktın etibarsız sayılmasını xahiş etsə də, hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı marağının nədə ifadə olunmasını göstərməmiş, birinci instansiya məhkəməsi isə xidməti vəzifəsinə uyğun olaraq, iddianın tanınma haqqında iddia növü olmasına baxmayaraq, İPM-nin 36-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş mümkünlük şərtlərini, iddiaçının müvafiq subyektiv hüquqlara malik olub-olmamasını yoxlamamışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 30 iyul 2008-ci il tarixli qərarındakı hüquqi mövqeyinə görə, «Mülki mübahisənin qanuni həlli üçün işə baxan məhkəmə, o cümlədən tam hüquqlu məhkəmə kimi apellyasiya instansiyası məhkəməsi ilk növbədə iddia qaldırmış şəxsin

müvafiq subyektiv hüquqa malik olub-olmamasını araşdırmalıdır.

Qeyd edilməlidir ki, «Dini etiqad azadlığı» haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 7-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən dini mərkəz və idarələr, dini təhsil müəssisələri və dini icmalar, onların birlikləri dini qurumlardır.

Həmin Qanunun 8-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə görə, dini icma dinə birlikdə ibadət etmək və digər dini tələbat ödəmək məqsədilə könüllülük əsasında birləşmiş yetkinlik yaşına çatmış dindar şəxslərin yerli dini qurumudur.

Qanunun 16-cı maddəsinin 1-ci hissəsinin tələblərindən görünür ki, dini qurumlar dövlətin, ictimai təşkilatların və ya vətəndaşların müqavilə əsasında onlara verdikləri binalardan və əmlakdan öz ehtiyacları üçün istifadə hüququna malikdir.

İddiaçının Nizamnaməsinin (Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən 100110A1-159 Şəhadətnamə nömrəsi ilə 12 yanvar 2010-cu il tarixdə Dövlət qeydiyyatına alınmışdır) 1.1-ci bəndinə əsasən Masallı rayonu Qəriblər kənd məscidi dini icması öz fəaliyyət ərazisində İslam dininə ibadət etmək, digər dini tələbatını ödəmək və bu Nizamnamədə müəyyən edilmiş digər vəzifələri həyata keçirmək məqsədi ilə yaradılır.

Qeyd edilən hüquq normalarından və nizamnamədən göründüyü kimi, iddiaçının, dini icma kimi yaradılmasında məqsədi İslam dininə ibadət etmək, digər dini tələbatını ödəmək olmuşdur.

Məhz bu fəaliyyətin həyata keçirilməsi ilə inzibati aktın etibarsızlığının məhkəmə tərəfindən tanınması barədə hazırki iddia tələbi arasında hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı maraq olmalıdır.

İddiaçı iddia tələbinin hüquqi əsası kimi, üçüncü şəxsin mülkiyyətində olan 0,06 ha torpaq sahəsinin məhz Masallı rayonu Qəriblər kənd qəbiristanlığı üçün ayrılmış torpaq sahəsinin sərhədləri daxilində verildiyini göstərərək, məhkəmədən həmin torpaq sahəsinə dair JN-047A kod 80513048 sayılı «torpağın mülkiyyətinə verilməsinə dair şəhadətnamə»nin etibarsız sayılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı özü də həm iddia ərizəsində, həm də izahatlarda qəbiristanlığa aid torpaqların ümumi istifadədə olmaqla, bələdiyyə mülkiyyətinə aid olduğunu, dini icma kimi oradan nizamnamələrinə uyğun olaraq İslam dininə ibadət etmək, digər dini tələbatını ödəmək məqsədilə istifadə etdiklərini göstərmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iddiaçının nümayəndəsinə müddət təyin olunmasına baxmayaraq, sonuncu mübahisəli torpaq sahəsinin və ona dair üçüncü şəxsin adına verilmiş «torpağın mülkiyyətinə verilməsinə dair şəhadətnamə»nin dini icmanın həyata keçirdiyi fəaliyyətə və ya qanunla qorunan hüquqlarına və maraqlarına müdaxilənin hansı formada təşkil etməsini, iddia ilə bağlı hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı marağının nədə ifadə olunmasını məhkəmə kollegiyasına izah edə bilməmişdir.

Bununla yanaşı, işdə olan sübutlarla da iddiaçının hazırki hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı marağının olması, həmçinin iddia qaldırmağa subyektiv hüquqlarının yaranması halında müəyyən edilmir.

Belə ki, iş materiallarında olan Masallı rayon Xalq Deputatları Soveti Rəyasət Heyyyətinin 07 oktyabr 1994-cü il tarixli qərarından görünür ki, Masallı rayon Xalq Deputatları Soveti Rəyasət Heyyyətinin 30 yanvar 1994-cü il tarixli qərarı ilə Qəriblər kənd qəbiristanlığı üçün ayrılmış torpaq sahəsinə bitişik ərazidən əlavə 0,23 hektar torpaq sahəsi ayrılaraq, qəbiristanlıq üçün ayrılmış torpaq sahəsi cəmi 1,40 hektara çatdırılmışdır.

İş materiallarında olan Qəriblər birgə kəndli fermer təsərrüfatının 01 iyul 1997-ci il tarixli 12 nömrəli əmrindən çıxarışdan görünür ki, təsərrüfatda təşkil olunmuş növbə siyahısına əsasən Qəriblər kəndinin şimal hissəsindən həyətəni torpaq fonduna daxil olan sahədən eni 20 metr, uzunluğu 30 metr olmaqla 0,06 hektar ölçülərək Əhmədova Sakitə Akif qızına təhkim edilməsi qərara alınmışdır.

İş materiallarında olan Qəriblər birgə kəndli fermer təsərrüfatının 01 iyul 1997-ci il tarixli aktının təsdiq edilmiş surətindən görünür ki, Əhmədova Sakitə Akif qızına Qəriblər

kəndinin cənub hissəsindən, həyətəni torpaq fonduna daxil olan sahədən 0,06 hektar ölçülərək sonuncuya təhkim edilmişdir.

İş materiallarında olan torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN-047A kod 80513048 nömrəli şəhadətnamədən görüldüyü kimi, Masallı rayon Aqrar İslahat Komissiyasının 02 may 1988-ci il tarixli qərarına əsasən 0,06 hektar həyətəni torpaq sahəsi Əhmədova Sakitə Akif qızının mülkiyyətinə verilmişdir.

İş materiallarında olan Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Masallı rayon şöbəsinin 30 iyun 2011-ci il tarixli, 356 nömrəli arayışına əsasən, torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN-047A kod 80513048 nömrəli şəhadətnamədə mülkiyyətçinin adı texniki səhv olaraq Əhmədova Zakitə Akif qızı kimi göstərilmişdir, əslində isə Seyfullayeva Sakitə Akif qızı kimi oxunmalıdır.

Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin 03 aprel 2013-cü il tarixli 17-3/283 nömrəli mütəxəssis rəyi ilə müəyyən edilmişdir ki, Sakitə Əhmədovanın hazırda istifadəsində olan torpaq sahəsi torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN-47A kod 80513048 nömrəli şəhadətnamə ilə ona verilmiş torpaq sahəsidir. Torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN-47A kod 80513048 nömrəli şəhadətnamənin cizgisində göstərilən torpaq sahəsi Qəriblər birgə kəndli fermer təsərrüfatının 01 iyul 1997-ci il tarixli 12 nömrəli əmri və 01.07.1997-ci il tarixli aktı ilə ayrılmış torpaq sahəsidir. Qəriblər birgə kəndli fermer təsərrüfatının 01 iyul 1997-ci il tarixli 12 nömrəli əmri və həmin tarixli aktı ilə Sakitə Əhmədovaya ayrılmış torpaq sahəsi Masallı rayon Xalq Deputatları Soveti Rəyasət Heyyyətinin 07 oktyabr 1994-cü il tarixli qərarı ilə Qəriblər kənd qəbristanlığı üçün ayrılmış 1,40 hektar torpaq sahəsindən ayrılmamışdır. Torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN-47A kod 80513048 nömrəli şəhadətnamədə göstərilən 0,06 hektar torpaq sahəsi Qəriblər kənd qəbristanlığı üçün ayrılmış 1,40 hektar torpaq sahəsi ilə üst-üstə düşür.

Hazırda qanuni qüvvədə olan Masallı Rayon Məhkəməsinin 06 aprel 2012-ci il tarixli qətnaməsi, həmçinin Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 31 oktyabr 2012-ci il tarixli qətnaməsi və Azərbaycan

Respublikası Ali Məhkəməsinin 02 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ilə də müəyyən edilir ki, Seyfullayeva (Əhmədova) Sakitə Akif qızının Əliyev Cavanşir Əzizəli oğluna, Əliyev Cəsarət Cavanşir oğluna və Mehdiyev Sahil Ağakışi oğluna qarşı həyətəni sahəsinə gediş-gəliş yolunun açılmasına dair iddia tələbi təmin edilərkən məhkəmə qeyd olunan torpaq sahələrinin üst-üstə düşüb düşmədiyini aydınlaşdırmış və müəyyən edilmişdir ki, mübahisələndirilən şəhadətnamədə göstərilən torpaq sahəsi ilə Qəriblər kənd qəbristanlığı üçün ayrılmış torpaq sahələri ayrı-ayrı torpaq sahələridir, hətta Masallı rayon Qəriblər kənd məscidinin dini icması qəbristanlığın ərazisini dəmir torla hasara alarkən Sakitə Əhmədovanın mülkiyyətində olan 0,06 hektar torpaq sahəsini də həmin hasarın daxilinə qatmışdır.

İPM-nin 1.2-ci maddəsində qeyd olunmuşdur ki, bu Məcəllə ilə başqa qayda müəyyən edilmədiyi və bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş prosessual prinsiplərə zidd olmadığı hallarda, inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə icraatında (bundan sonra – inzibati məhkəmə icraatı) Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin müddələri tətbiq oluna bilər.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra MPM-nin) 82.3-cü maddəsinə əsasən bir mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi ilə müəyyən edilmiş faktlar həmin işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən başqa məhkəmə prosesində mübahisələndirilmir və yenidən sübut edilmir.

Birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbinin əsassız olması nəticəsinə gəlsə də, nəticədə etibarlı ilə iddia ərizəsinin məhkəməyə daxil olmasından yekun məhkəmə qərarının çıxarılmasınadək uzun müddət ərzində araşdırma aparmış, iddia mümkün olmadığı halda, üçüncü şəxsin qanunla qorunan mülkiyyət hüquqlarının qanuniliyini lüzumsuz olaraq yoxlamışdır.

Halbuki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur. Mülkiyyət dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti növündə ola bilər.

Mülkiyyət hüququ hamılıqla qəbul olunmuş hüquq olmaqla, İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin 17-ci maddəsində, «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsində təsbit olunmuşdur.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası hazırkı iddia tələbi üzrə hüquqi mövqeyini ümumiləşdirərək qeyd etmişdir ki, iddiaçı tanınma haqqında iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etsə də, həmin hüquq münasibətlərinin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər əsaslı marağının nədə ifadə olunmasını göstərməmiş, məhkəmə araşdırması zamanı belə bir marağın mövcudluğu müəyyən edilməmişdir. Halbuki, İPM-nin 36.3-cü maddəsinin tələbinə görə yalnız qeyd edilən hallar birlikdə mövcud olduğu halda, məhkəmədə tanınma haqqında iddia qaldırıla

bilər. Həmçinin, etibarsız sayılması tələb edilən şəhadətnamə (0,06 ha torpaq sahəsi) iddiaçının qanunla qorunan hər hansı hüquqlarına və ya maraqlarına toxunmadığından, sonuncunun iddia qaldırmağa sübyektiv hüquqları da yaranmamışdır. Birinci instansiya məhkəməsi isə iddianın mümkün sayılmaması ilə bağlı ciddi əsasların mövcud olmasına baxmayaraq, iddianın mümkünlüyü ilə bağlı məsələni yoxlamamış, işə mahiyyəti üzrə baxaraq yekun məhkəmə aktı qəbul etmişdir.

Şərh olunanlara əsasən, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 19 fevral 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçının kassasiya şikayəti təmin olunmamış, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 30 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Müəssisənin hesabında vergi orqanı tərəfindən qoyulmuş sərəncam olduğu halda kredit borcu bank vasitəsi ilə ödənilərkən müəssisə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 58.3-cü maddəsi tətbiq edilmir.

İnzibati işin materiallarına əsasən, «İsmayıloğulları» MMC-nin Nizamnaməsi 09 noyabr 2001-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi Şəxslərin Dövlət Qeydiyyatı üzrə Bakı Bölgə Şöbəsi tərəfindən M-1818 sayla dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Nizamnamə məlumatlarından görünür ki, Cəmiyyət hüquqi şəxsdir.

Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Auditi Departamenti dövlət vergiləri sahəsində öz Əsasnaməsinə uyğun fəaliyyət göstərən və hüquqi şəxs olan dövlət qurumudur.

İşə əlavə edilmiş Vergi Auditi Departamenti cavabdeh tərəfindən qəbul olunmuş «Səyyar vergi yoxlamanın keçirilməsi haqqında» 12 sentyabr 2012-ci il tarixli, 1200777001609714 sayılı qərara əsasən «İsmayıloğulları» MMC-i tərəfindən vergilər və digər icbari ödənişlərə dair qanunvericiliyə əməl edilməsi vəziyyətinin düzgünlüyünün yoxlanılması məqsədilə həmin Cəmiyyətin 2011-2012-ci illəri əhatə edən dövr üzrə

fəaliyyətinin növbəti səyyar vergi yoxlaması təyin edilmişdir. Yoxlama 27 sentyabr 2012-ci il tarixdən 19 aprel 2013-cü il tarixədək aparılmış və yoxlamanın nəticələri 19 aprel 2013-cü il tarixli 1200777026631711 sayılı səyyar vergi yoxlaması aktı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Yoxlanılan dövrdə göstərilən Cəmiyyət faktiki olaraq şəhər və şəhəratrafı sərnişin quruyol nəqliyyatı fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur.

Yoxlama aktında yoxlanılan dövr üzrə vergi ödəyicisi tərəfindən vergilər üzrə hesabatların müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim edilməməsi, ödəmə mənbəyində tutulan verginin 8547,0 manat, sadələşdirilmiş verginin 85,79 manat azaldılması, eyni zamanda kassadan növbəlilik pozulmaqla 2011-ci ildə 21180,00 manat, 2012-ci ildə isə 958426,98 manat olmaqla cəmi 979606,98 manat məbləğində nağd qaydada məxaric əməliyyatlarının aparılmasının aşkar edilməsi qeyd olunmuş və azaldılmış hər bir məbləğin 50 faizi miqdarında, habelə hesabatların vaxtında təqdim edilməməsinə görə 200 manat

məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi təklif olunmuşdur.

İşdə olan “Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında” 24 may 2013-cü il tarixli, 1300777023669847 sayılı qərardan görünür ki, həmin qərarla Cəmiyyətə ödəmə mənbəyində tutulan verginin və sadələşdirilmiş verginin azaldılmasına görə ümumilikdə 8632,79 manat əlavə vergi məbləği hesablanmış və həmin məbləğdə vergiləri azaldığından barəsində Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra VM-nin) 58.1-ci maddəsinə əsasən azaldılmış məbləğin 50 faizi, yəni 4516,4 manat maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi, həmçinin iddiaçı barəsində ödəmə mənbəyində tutulan vergilər üzrə hesabları müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim etmədiyinə görə VM-nin 57.1-ci maddəsinin tələblərinə uğun olaraq 200 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq olunması, habelə VM-nin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada vergilər üzrə borcların və faizlərin, tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının dövlət büdcəsinə alınması üçün banka və ya digər kredit təşkilatına sərəncamın verildiyi tarixdən vergi ödəyicisi tərəfindən onun kassasından, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində (bundan sonra MM-də) nəzərdə tutulmuş hesabdən pul vəsaitinin silinməsi növbəliliyi pozulmaqla, nağd qaydada məxaric əməliyyatları aparıldığından aparılmış məxaric əməliyyatlarının 50 faizi miqdarında, yəni 979606,98 manat məbləğinin 50%=489.803,49 manat miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq olunmuşdur.

Qeyd edilən əlavə hesablanmış vergi məbləğlərinin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının ödənilməsi barədə Cəmiyyətə tələbnamə göndərilmişdir.

”İsmayıloğulları” MMC (bundan sonra mətndə iddiaçı) 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Auditi Departamentinə (bundan sonra mətndə cavabdeh) qarşı iddia qaldıraraq cavabdehin onun barəsində tərtib etdiyi 19 aprel 2013-cü il tarixli 1200777026631711 sayılı səyyar vergi yoxlaması aktının və həmin akt üzrə qəbul edilmiş “vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə

məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında” qərarın ləğv edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Sonradan iddiaçı ərizə ilə həmin məhkəməyə müraciət edib iddia tələbinin əlavə hesablanmış vergi məbləğinin 8632,79 manat məbləğlə bağlı hissəsindən imtina etmiş, məhkəmənin iş üzrə 04 noyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə iddianın dəyişdirilməsi barədə iddiaçının ərizəsi icraata qəbul edilmişdir.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 23 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə iddia tələbi təmin edilmiş, cavabdeh tərəfindən müəssisədə aparılmış səyyar vergi yoxlaması nəticəsində tərtib edilmiş 19 aprel 2013-cü il tarixli 1200777026631711 sayılı səyyar vergi yoxlaması aktının və həmin akt üzrə qəbul edilmiş “vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında” 24 aprel 2013-cü il tarixli qərarın iddiaçı barəsində 494319,89 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsinə dair hissəsinin ləğv edilməsi qəbul edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarından cavabdeh tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 02 may 2014-cü il tarixli qərarı ilə təmin edilmiş, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 23 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilərək iddia tələbinin təmin edilməmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 02 may 2014-cü il tarixli qərarından iddiaçı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasına kassasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və iddia tələbinin təmin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, VM-nin 37.2-ci maddəsinə əsasən növbəti səyyar vergi yoxlaması ildə bir dəfədən çox olmayaraq keçirilir və 30 gündən artıq davam edə bilməz (müstəsna hallarda 90 günə qədər artırıla bilər). Buna baxmayaraq cavabdeh tərəfindən “İsmayıloğulları” MMC-də aparılan səyyar vergi yoxlaması 204 gün davam etmişdir-27 sentyabr 2012-ci il tarixdən 19 aprel 2013-cü il tarixədək. İşə mahiyyəti üzrə baxan birinci instansiya məhkəməsi işin hallarını tam

və hərtərəfli araşdıraraq düzgün nəticəyə gəlmiş olsa da, apellyasiya instansiyası məhkəməsi əsassız olaraq birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv etmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdehin hərəkətlərini qanuni və əsaslı hesab etmişdir.

İddiaçının qənaətinə görə, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası işə birtərəfli yanaşmışdır. Məhkəmə kollegiyası nəzərə almamışdır ki, yoxlama nəticəsində iddiaçı tərəfindən 2 cür hüquq pozuntusuna yol verilməsi qeyd olunsada, birisi ödəmə mənbəyində tutulan vergi və sadələşdirilmiş vergi üzrə yayınmanın olması, ikincisi isə hesabdən pul silinməsinin növbəlilik qaydalarının pozulması ilə bağlı olmuşdur. Birinci pozuntu ilə bağlı iddiaçı işə birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən iddiasının bu hissəsindən imtina etmişdir və bu səbəbdən də birinci instansiya məhkəməsi həmin hissəyə münasibət bildirməmişdir. 2-ci pozuntu ilə əlaqədar isə hesaba qoyulan sərəncamlar müvafiq bank tərəfindən icra olunmalıdır. Bu baxımdan iddiaçının pulun silinməsində növbəliliyin pozulması işində heç bir təqsiri yoxdur. İddiaçının bank hesablarına qoyduğu pul vəsaitləri sərəncamların ödənilməsi üçün kifayət olmuşdur.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçının vəkili D.Əfrasiyabova kassasiya şikayətində qeyd edilənlərə uyğun çıxış edərək bildirmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırki işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasına yol vermiş və bunun nəticəsində qanuna uyğun olmayan qərar qəbul edilmişdir. Bu səbəbdən də o, kassasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 02 may 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və iddianın təmin edilməsi haqqında qərarın qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçının direktoru Q.İsmayılov və nümayəndəsi Y.Hüseynov da, iddiaçının vəkili D.Əfrasiyabovanın çıxışına uyğun izahat vermişlər.

Məhkəmə iclasında iştirak edən cavabdehin vəkili İ.Əhməd kassasiya şikayətində qeyd edilənləri rədd edərək öz çıxışında bildirmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 02 may 2014-cü il

tarixli qərarı qanuni və əsaslıdır. Bu səbəbdən də o, kassasiya şikayətinin təmin edilməməsini və həmin qərarın dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən cavabdehin nümayəndəsi N.Qasımova da, cavabdehin vəkili İ.Əhmədin çıxışına uyğun izahat vermiş və eyni xahişlə kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyasına müraciət etmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası iş üzrə məruzəçi hakimnin məruzəsini, iddiaçı və cavabdehin nümayəndə və vəkillərinin izahat və çıxışlarını dinləyib hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilib iş təkrar apellyasiya qaydasında baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərməlidir.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) 91-ci maddəsinin tələbinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunan maddəyə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, hər bir halda kassasiya instansiyası məhkəməsi, baxılan mübahisəyə maddi və prosessual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib edilməməsini də yoxlamalıdır.

İşin yuxarıda sadalanan hallarından görünür ki, cavabdehin “Səyyar vergi yoxlamasının keçirilməsi haqqında” 12 sentyabr 2012-ci il tarixli, 1200777001609714 sayılı qərarına əsasən iddiaçının 2011-2012-ci illəri əhatə edən dövr üzrə fəaliyyətinin növbəti səyyar vergi yoxlaması keçirilmiş və yoxlamanın nəticələri 19 aprel 2013-cü il tarixli 1200777026631711 sayılı səyyar vergi yoxlaması aktı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, yoxlanılan dövr üzrə vergi ödəyicisi tərəfindən vergilər üzrə hesabatlar

müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim edilməmiş, ödəmə mənbəyində tutulan vergi 8547,0 manat, sadələşdirilmiş vergi 85,79 manat azaldılmış, eyni zamanda kassadan növbəlilik pozulmaqla 2011-ci ildə 21180,00 manat, 2012-ci ildə isə 958426,98 manat olmaqla cəmi 979.606,98 manat məbləğində nağd qaydada məxaric əməliyyatları aparılmışdır. “Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında” 24.05.2013-cü il tarixli, 1300777023669847 sayılı qərar qəbul edilmiş və həmin qərarla iddiaçıya ödəmə mənbəyində tutulan verginin və sadələşdirilmiş verginin azaldılmasına görə ümumilikdə 8632,79 manat əlavə vergi məbləği hesablanmış və həmin məbləğdə vergiləri azaltdığından barəsində VM-nin 58.1-ci maddəsinə əsasən azaldılmış məbləğin 50 faizi, yəni 4516,4 manat maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi, həmçinin iddiaçı barəsində ödəmə mənbəyində tutulan vergilər üzrə hesabları müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim etmədiyinə görə VM-nin 57.1-ci maddəsinə əsasən 200 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq olunması, habelə VM-nin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada vergilər üzrə borcların və faizlərin, tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının dövlət büdcəsinə alınması üçün banka və ya digər kredit təşkilatına sərəncamın verildiyi tarixdən vergi ödəyicisi tərəfindən onun kassasından, MM-də nəzərdə tutulmuş hesabdan pul vəsaitinin silinməsi növbəliliyi pozulmaqla, nağd qaydada məxaric əməliyyatları aparıldığından aparılmış məxaric əməliyyatlarının 50 faizi miqdarında, yəni 979606,98 manat məbləğinin 50%=489803,49 manat miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq olunmuşdur.

İddiaçı ilkin olaraq məhkəmədə iddia qaldırıb cavabdehin onun barəsində tərtib etdiyi 19 aprel 2013-cü il tarixli 1200777026631711 sayılı səyyar vergi yoxlaması aktının və həmin akt üzrə qəbul edilmiş “vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında” qərarın ləğv edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İşdə olan 04 noyabr 2013-cü il tarixli məhkəmə qərarından görünür ki, həmin

qərardadla iddianın dəyişdirilməsi barədə iddiaçının ərizəsi icraata qəbul edilmişdir.

Buna baxmayaraq belə bir ərizənin iş materiallarında olması aşkar edilməmişdir.

Həmçinin işdən görünür ki, nə birinci instansiya, nə də apellyasiya instansiyası məhkəmələri həmin məsələyə, yəni iddiaçı barəsində mənbədən ödənilən verginin və sadələşdirilmiş verginin azaldılması nəticəsində iddiaçıya əlavə vergi məbləğinin hesablanması və azaldılmaya görə maliyyə sanksiyasının tətbiq olunması barədə məsələlərə münasibət bildirməmişlər. Halbuki qüvvədə olan qanunvericiliyin tələbləri baxımından iddiaçının iddiasından tam və yaxud qismən imtina etməsinin nəticələri ona izah edilməli və bu barədə mütləq qaydada məhkəmə qərarı olmalıdır.

Bununla yanaşı, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddianın təmin olunması barədə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmayaraq iddia tələbinin rədd olunması barədə qənaətə gələrkən ona istinad etmişdir ki, cavabdeh vergi orqanı tərəfindən hesabdən pul vəsaitinin silinməsi növbəliyini pozmaqla nağd qaydada məxaric əməliyyatları apardığına görə iddiaçıya tətbiq olunmuş sanksiyalar (489803,49 manat) qanuni və əsaslı olmuşdur. Belə ki, iddiaçı hüquqi şəxsin hesablarının olduğu “Turanbank” ASC-yə, “AFB Bank” ASC-yə, “Azər-Türk Bank” ASC-yə, Bank of Azerbaijan” ASC-yə, “AccessBank” QSC-yə, “Rabitəbank” ASC-yə, “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” ASC-yə (onların müvafiq filiallarına) göndərilmiş sərəncamlar, həmin banklarda aparılan mədaxil-məxaric əməliyyatları üzrə sənədlərdən çıxarışlar, eləcə də məxaric xəzinə orderləri ilə müəyyən olunmuşdur ki, iddiaçının dövlət büdcəsinə borcu yarandığı üçün onun müvafiq hesablarına 27 oktyabr 2011-ci il tarixdə 51,46 manat vergi borcunun alınması ilə bağlı sərəncam verilmişdir. Sonradan borc məbləği dəyişdiyi üçün 31 oktyabr 2011-ci il tarixdə iddiaçının bank hesablarına 76,97 manat, 03.11.2011-ci il tarixində 25,76 manat vergi borcunun alınması ilə bağlı sərəncamlar göndərilmişdir. 21.11.2011-ci il tarixində iddiaçı tərəfindən vergi borcu ödənildiyindən bank hesabında olan sonuncu 03.11.2011-ci il tarixli sərəncam geri qaytarılmışdır.

Müəssisənin bank hesabında sərəncam olduğu müddətdə, yəni 30 oktyabr 2011-ci il tarixdə vergi ödəyicisinin kassasından ehtiyat hissələrinin alınması və təmir xərcləri üçün 21180 manat vəsait xərclənmişdir.

2012-ci ildə iddiaçının dövlət büdcəsinə yenidən vergi borcu yarandığı üçün onun banklarda olan hesablarına 30 yanvar 2012-ci il tarixdə 3652,47 manat vergi borcunun alınması ilə bağlı yeni sərəncam verilmişdir. Sonradan borc məbləği dəyişdiyi üçün 17 fevral 2012-ci il tarixdə iddiaçının bank hesablarına 2210,34 manat, 23 fevral 2012-ci il tarixdə 3673,1 manat, 05.03.2012-ci il tarixində 3699,17 manat, 27.03.2012-ci il tarixində 3757,34 manat, 03.04.2012-ci il tarixində 3771,88 manat, 09.04.2012-ci il tarixində 8.414,6 manat, 16.04.2012-ci il tarixində 4447,78 manat, 26.04.2012-ci il tarixində 4681,37 manat, 30.04.2012-ci il tarixində 4785,67 manat, 22.05.2012-ci il tarixində isə 155,89 manat məbləğdə vergi borcunun alınması ilə bağlı sərəncamlar göndərilmişdir. 14 iyun 2012-ci il tarixdə iddiaçı tərəfindən vergi borcu ödənilməyindən bank hesabında olan 22 may 2012-ci il tarixli sərəncam geri qaytarılmışdır. Bank hesablarında sərəncam olduğu müddətlərdə, yəni 31 yanvar 2012-ci il tarixdə vergi ödəyicisinin kassasından ehtiyat hissələrinin alınması üçün 18400,0 manat, 29 fevral 2012-ci il tarixdə ehtiyat hissələrinin alınması üçün 17350,0 manat, 09 mart 2012-ci il tarixdə və 13 mart 2012-ci il tarixdə banka olan kredit borcunun ödənilməsi üçün 77153,62 manat, 31 mart 2012-ci il tarixdə ehtiyat hissələrinin alınması üçün 16000,0 manat, 30 aprel 2012-ci il tarixdə ehtiyat hissələrinin alınması üçün 18200,0 manat, 17 may 2012-ci il tarixdə banka olan kredit borcunun ödənilməsi üçün 811323,36 manat - ümumilikdə 958426,98 manat vəsait xərclənmişdir. Beləliklə, iddiaçının bank hesablarından 2011-ci ildə 21180,0 manat, 2012-ci ildə isə 958426,98 manat, cəmi 979606,98 manat məxaric əməliyyatları aparılmışdır.

Göstərilənlərə əsaslanaraq və VM-nin 58-ci maddəsini əsas tutaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdeh tərəfindən iddiaçı barəsində sonuncunun 2011-2012-ci illər üzrə yoxlanılan dövrdə bank hesablarında sərəncam olmasına baxmayaraq hesabdan pul

vəsaitinin silinməsi növbəliyini pozmaqla nağd qaydada 979606,98 manat məxaric əməliyyatları apardığına görə tətbiq edilmiş 489803,49 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının qanuni və əsaslı olması qənaətinə gəlmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası apellyasiya instansiyasının bu qənaəti ilə razılaşmır və bununla əlaqədar olaraq aşağıdakıların qeyd edilməsini zəruri hesab edir.

VM-nin 58.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, verginin (o cümlədən ödəmə mənbəyində verginin) hesabatda göstərilən məbləği verginin hesabatda göstərilməli olan məbləğinə nisbətən azaldılmışdırsa, habelə büdcəyə çatması vergi məbləği hesabat təqdim etməməklə yayındırılmışdırsa vergi ödəyicisinə azaldılmış və ya yayındırılmış vergi məbləğinin (kameral vergi yoxlaması nəticəsində hesablanmış əlavə vergi məbləği istisna olmaqla) 50 faizi miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.

Həmin Məcəllənin 58.3-cü maddəsinin tələbinə görə də bu Məcəllənin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada vergilər üzrə borcların və faizlərin, tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının dövlət büdcəsinə alınması üçün kredit təşkilatlarına və ya bank əməliyyatları aparan şəxslərə sərəncamın verildiyi tarixdən, kredit təşkilatlarında və ya bank əməliyyatları aparan şəxslərdə hesabları olmadığı halda bu Məcəllənin 65.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş bildirişdə göstərilən müddətin başa çatdığı tarixdən vergi ödəyicisi tərəfindən onun kassasından, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hesabdan pul vəsaitinin silinməsi növbəliyini pozulmaqla, nağd qaydada məxaric əməliyyatları aparıldıqda - aparılmış məxaric əməliyyatlarının 50 faizi miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.

İşin araşdırılan hallarından da görünür ki, iddiaçı barəsində sonuncunun 2011-2012-ci illər üzrə yoxlanılan dövrdə bank hesablarında sərəncam olmasına baxmayaraq hesabdan pul vəsaitinin silinməsi növbəliyini pozmaqla nağd qaydada 979606,98 manat məxaric əməliyyatları apardığına görə tətbiq edilmiş 489803,49 manat məbləğində maliyyə sanksiyası VM-nin 58.3-cü maddəsi əsas götürülməklə tətbiq olunmuşdur.

Bununla əlaqədar olaraq məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, VM-nin 3.1-ci maddəsinə əsasən vergilər haqqında qanunvericilik vergitutmanın ümumi, bərabər və ədalətli olmasına əsaslanmalıdır.

Həmin Məcəllənin 3.10-cu maddəsinin tələbinə görə də vergi sistemi sahibkarlıq və investisiya fəaliyyətini təşviq etməlidir.

Qeyd edilən Qanun normalarının tələblərindən görüldüyü kimi, dövlət vergiləri həm qanuni, həm də ədalətli olmalı, vergi sistemi sahibkarlıq fəaliyyətini təşviq etməlidir. Başqa sözlə dövlət vergiləri şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmalarına maneçilik törətməli deyil, əksinə onları sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmalarına həvəsləndirməlidir.

Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası hüququn ədalətlik prinsipindən çıxış edərək vurğulamışdır ki, təyin edilmiş cəza (hazırkı halda maliyyə sanksiyası) yol verilmiş qanun pozuntusuna mütənəsb olmalıdır.

VM-nin 60.1.2-ci maddəsinə əsasən, sahibkarlıq fəaliyyətini göstərən hüquqi və fiziki şəxslərin milli və ya xarici valyutada cari və ya digər hesablarında vəsait olduqda, onun vergilərin ödənilməsinə dair tapşırıqlarını, habelə vergilər üzrə borcların, faizlərin və maliyyə sanksiyalarının vergi ödəyicisinin hesabından Mülki Məcəllədə nəzərdə tutulmuş ödənişlərin növbəliyinə uyğun tutulması yaxud bu Məcəllə ilə müəyyən edilən həcmdə vəsaitin dondurulması haqqında vergi orqanlarının sərəncamlarını icra etmədiyinə görə növbəliyi pozmaqla aparılan əməliyyatların məbləğlərinin, yaxud bu Məcəllə ilə müəyyən edilən həcmdə pul vəsaitinin dondurulması haqqında vergi orqanlarının sərəncamlarında göstərilən məbləğlərin 50 faizi. Bu zaman tətbiq edilən maliyyə sanksiyasının məbləği həmin ödəmə tapşırıqlarında və ya vergi orqanının sərəncamında göstərilən məbləğin 50 faizindən çox olmamalıdır.

Qanun normasının tələbindən görünür ki, həmin norma vergilərin ödənilməsinə dair tapşırıqların, habelə vergilər üzrə borcların, faizlərin və maliyyə sanksiyalarının vergi ödəyicisinin hesabından Mülki Məcəllədə nəzərdə tutulmuş ödənişlərin növbəliyinə uyğun tutulması, yaxud bu Məcəllə ilə müəyyən edilən həcmdə vəsaitin dondurulması haqqında vergi

orqanlarının sərəncamlarını icra etmədiyinə görə bank və ya digər kredit təşkilatlarına tətbiq edilən maliyyə sanksiyalarının həcmindən bəhs edir və bu məbləği növbəliyi pozmaqla aparılan əməliyyatların məbləğlərinin, yaxud bu Məcəllə ilə müəyyən edilən həcmdə pul vəsaitinin dondurulması haqqında vergi orqanlarının sərəncamlarında göstərilən məbləğlərin 50 faizi həcmdə müəyyən edir. Eləcə də həmin normada müəyyən edilir ki, bu zaman tətbiq edilən maliyyə sanksiyasının məbləği həmin ödəmə tapşırıqlarında və ya vergi orqanının sərəncamında göstərilən məbləğin 50 faizindən çox olmamalıdır.

Göründüyü kimi hazırkı, halda qanunverici eyni əməliyyata görə fiziki və hüquqi şəxslərə münasibətdə fərqli qayda müəyyən etmişdir, yəni VM-nin 58.3-cü maddəsi vergi orqanının vergi ödəyicisinin bank hesabında olan vəsaitlərinə qoyulmuş sərəncama baxmayaraq nağd aparılmış məxaric əməliyyatlarına görə sərəncamda göstərilən vergi borcunun məbləğini nəzərə almamış, aparılmış məxaric əməliyyatlarının 50 faizi miqdarında maliyyə sanksiyasının tətbiq olunmalı olmasını müəyyən etmişdir.

VM-nin 3.6-cı maddəsinin tələbinə görə də, vergilər siyasi, ideoloji, etnik, konfessional və vergi ödəyiciləri arasında mövcud olan digər xüsusiyyətlər əsas götürülməklə müəyyən edilə bilməz və diskriminasiya xarakteri daşıya bilməz.

Mülkiyyət formasından və ya fiziki şəxslərin vətəndaşlığından və ya kapitalın yerindən asılı olaraq vergilərin müxtəlif dərəcələrinin müəyyən edilməsi qadağandır.

Yuxarıda göstərilmiş məsələlərlə əlaqədar məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Sosial Sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci maddəsinin birinci hissəsinin yeddinci abzasının şərh edilməsinə dair “29 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarına müraciət edilməsini zəruri bilmişdir.

Belə ki, həmin qərarla göstərilmişdir ki, əsas Qanun hüquq və azadlıqlarla yanaşı onlardan irəli gələn vəzifələri də müəyyən edir və hüquqların həyata keçirilməsinə mümkün qanuni və əsaslı müdaxilələri istisna etmir. Lakin hər hansı hüquqa, o cümlədən mülkiyyət

hüququna qanuni müdaxilə mütənasib olmalı, cəmiyyətin və ya dövlətin ümumi maraqları ilə fərdin konstitusiyaya hüquqlarının qorunması arasında ədalətli tarazlığa nail olunmaqla həyata keçirilməlidir.

Həmçinin qərarda qeyd edilmişdir ki, mütənasiblik prinsipinə müvafiq olaraq fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqi statusuna hər hansı müdaxiləni nəzərdə tutan tədbirlər inzibati orqanın güddüyü qanuni məqsədə mütənasib olmalı, həmin məqsədə çatmaq üçün öz məzmunu, yeri, vaxtı və əhatə etdiyi şəxslərin dairəsi baxımından zəruri və yararlı olmalıdır.

Daha sonra həmin qərara görə, mütənasiblik prinsipi uyğunluq, zərurilik və yararlıq meyarlarına cavab verməlidir. Uyğunluq meyarına görə fərdin və ya hüquqi şəxsin hüquq və azadlıqlarını məhdudlaşdıran hər hansı bir tədbir inzibati orqan tərəfindən nəzərdə tutulan məqsədə nail olmaq üçün uyğun olmalıdır. Zərurilik meyarına əsasən inzibati orqan tərəfindən tətbiq olunan məhdudlaşdırıcı tədbirlər daha az məhdudlaşdırıcı qanunvericilik vasitələrinin olmadığı yerdə, qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olunmaq üçün ən yumşaq, zəruri olmalıdırlar. Yararlıq meyarı qarşıya qoyulmuş məqsədlərə qeyri-mütənasib olan hər hansı həddən artıq inzibati tədbirlərdən istifadə edilməməsini, ictimai maraqlarla tarazlaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, işə apellyasiya qaydasında yenidən baxılarkən göstərilən xüsusiyyətlər bir daha ətraflı araşdırılmalı və nəticəsinə hüquqi qiymət verilməlidir.

VM-nin 65.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, vergi ödəyicisi vergi öhdəliyini bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətdə yerinə yetirmədikdə vergi orqanı bu Məcəlləyə müvafiq olaraq hesablanmış və ya yenidən hesablanmış vergilərin, faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının 5 gün müddətində ödənilməsinə dair vergi ödəyicisinə bildiriş göndərir.

Həmin Məcəllənin 65.2-ci maddəsinin tələbinə görə də, Bu Məcəllənin 65.2.1.1 (65.2.1.1 vergi ödəyicisi tərəfindən hesablanmış və bəyan edilmiş vergilər bu Məcəllənin 65.1-ci maddəsi nəzərə alınmaqla müəyyən edilmiş müddətdə ödənilmədikdə) və 65.2.1.4-cü maddələrində (65.2.1.4. vergi ödəyicisinin yazılı

razılığı olduqda) nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla digər hallarda vergi orqanının hesabladığı və ya yenidən hesabladığı vergilər, faizlər və ya tətbiq etdiyi maliyyə sanksiyaları üzrə vergi orqanı vergi ödəyicisinin milli və ya xarici valyutada cari və ya digər hesablarında borc məbləğinin 105 faizi həcmində pul vəsaitinin məxaric əməliyyatları üzrə dondurulması haqqında kredit təşkilatına və ya bank əməliyyatları aparan şəxsə icra sənədi olan sərəncam verir.

İşin araşdırılmış hallarından da görünür ki, cavabdeh tərəfindən iddiaçının 2011-ci və 2012-ci illər ərzində büdcəyə yaranmış vergi borclarının ödənilməsi üçün onun müxtəlif banklarda olan hesablarına sərəncamlar qoyulmuşdur.

Buna baxmayaraq işə apellyasiya qaydasında baxan məhkəmə kollegiyası iddiaçının bank hesablarına müxtəlif vaxtlarda qoyulmuş sərəncamlardan məlumatın olub-olmaması, bu barədə ona vergi orqanı və ya banklar tərəfindən məlumat verilib-verilməməsini araşdırmamış, bu barədə olan sübutları əldə etməmiş və eləcə də bank təşkilatlarını işə cəlb etməmiş, bu məsələlərə onların da münasibətlərini aydınlaşdırmamışdır.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, işə yenidən baxılarkən iddiaçının bank hesablarına 2011-2012-ci illərdə qoyulmuş sərəncamlardan iddiaçının məlumatının olub-olmaması araşdırılmalı, iddiaçının hesabları olan banklar iş üzrə üçüncü şəxs qismində prosesə cəlb edilməli və hazırkı mübahisəyə onların münasibətləri aydınlaşdırılmalıdır.

İPM-nin 96.5-ci maddəsinin tələbinə görə də, şikayətin əsaslı olduğu hallarda Ali Məhkəmə, bir qayda olaraq, mübahisə ilə bağlı işə dair öz qərar qəbul edir. Mübahisə ilə bağlı iş üzrə araşdırmanın davam etdirilməsinin zəruri olduğu aşağıdakı hallarda, Ali Məhkəmə mübahisə edilən qərarı ləğv etməyə və işi təkrar baxılması üçün müvafiq apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərməyə haqlıdır:

96.5.1. apellyasiya instansiyası məhkəməsində icraat zamanı yol verilmiş ciddi prosesual pozuntular səbəbindən əhəmiyyətli sayda və ya geniş həcmdə sübutların araşdırılması tələb olunduqda;

96.5.2. apellyasiya instansiyası məhkəməsi mahiyyəti üzrə qərar qəbul etmədikdə.

Beləliklə, yuxarıda sadalanan xüsusatlara əsaslanaraq Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, iddiaçının kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilib iş apellyasiya qaydasında təkrar baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilməlidir.

Belə ki, iddiaçının banklarda olan öz hesabındaki pul vəsaitinə dair verdiyi sərəncamlara baxmayaraq, sözügedən pul

vəsaitlərinin növbəlilik üzrə ödənilməsi məsuliyyəti məhz bankların üzərinə düşür və buna görə də heç təsadüfi deyildir ki, VM-nin 60-cı maddəsində həmin məsələ ilə əlaqədar banklara maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, vergi orqanı tərəfindən vergi ödəyicisinin bankdakı hesabına sərəncam qoyulduğu və həmin hesaba pul vəsaiti daxil olduğu halda banka vergi ödəyicisinin pul vəsaitinə dair hər hansı bir hərəkətini gözləmədən vergi orqanın sərəncamını icra edib pul vəsaitini dövlət büdcəsinin xeyrinə tutmalıdır.

Mülkiyyətçinin razılığı ilə onun yaşayış sahəsinə qeydiyyatla alınma, qeydiyyatla alınan yaşayış sahəsinə köçürülməsi və istifadə hüququnun yaranması və bu hüququn yaranmasına mülkiyyətçinin razılıq verməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bakı şəhəri Binəqədi rayon Məhkəməsinin 15 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.Y.Orucovanın cavabdehlər E.Ş.Orucov və E.E.Orucova qarşı onun yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları-16.08.2004-cü il təvəllüdü Elxan və 26.11.2005-ci il təvəllüdü Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə istifadə hüquqlarının tanınması, köçürülmələri və mənzilin bir otağında istifadə qaydasının müəyyən olunması tələbinə dair iddiası rədd edilmiş, iddia üzrə ödənilmiş 3 manat dövlət rüsumu iddiaçı R.Y.Orucova aid edilmiş, qarşılıqlı iddia üzrə iddiaçı E.Ş.Orucovun və E.E.Orucovun R.Y.Orucova qarşı mənzildən istifadə hüququnun itirilməsi tələbinə dair iddiası təmin edilmiş, R.Y.Orucovanın və onun iki azyaşlı uşaqları - Elxan və Orxanın Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilinə olan istifadə hüquqları itirilmiş hesab edilmiş, qarşılıqlı iddia üzrə ödənilmiş 10 manat dövlət rüsumunun R.Y.Orucovadan tutularaq E.Ş.Orucova ödənilməsi qət edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 14 aprel 2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.Y.Orucovanın apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Bakı şəhəri Binəqədi rayon Məhkəməsinin 15 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 12 sentyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçı R.Y.Orucovanın kassasiya şikayəti təmin edilərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 14 aprel 2014-cü il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 08 dekabr 2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.Y.Orucovanın apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 15 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi iddianın R.Y.Orucovanın yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları - Elxan və Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə yaşayış hüququ tanınmaqla köçürülməsinin təmin edilməməsi və qarşılıqlı iddianın təmin edilməsi hissəsində ləğv edilmiş, həmin hissədə R.Y.Orucovanın iddiası təmin edilərək R.Y.Orucovanın yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları Exan və Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilinə yaşayış hüquqları tanınmaqla həmin mənzilə köçürülmələri qət edilmiş, iddia qalan hissədə və E.Ş.Orucovun qarşılıqlı iddiası təmin edilməmişdir.

İddiaçı R.Y.Orucova cavabdehlər E.Ş.Orucov və E.E.Orucova qarşı “mənzildə

yaşayış hüququnun tanınması və mənzilə köçürülmə” tələbinə dair iddia ərizəsi ilə 04.12.2012-ci il tarixdə məhkəməyə müraciət edərək, onun yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları - Elxan və Orxan ilə birlikdə cavabdeh (qaynatası) E.Ş.Orucovun mülkiyyətində olan Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə istifadə hüquqlarının tanınması, köçürülmələri və mənzilin bir otağında istifadə qaydasının müəyyən olunması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, iddiaçı R.Orucova 18.10.2003-cü il tarixdə cavabdeh E.Orucov ilə rəsmi nikaha daxil olmaqla ailə həyatı qurmuşdur. Nikaha daxil olduğu vaxtdan Bakı şəhəri, Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə gəlin köçmüşdür. Həmin mənzilin mülkiyyətçisi onun keçmiş qaynatası-E.Orucovdur. Onun E.Orucovla birgə nikahından olan yetkinlik yaşına çatmayan iki uşağı - Elxan və Orxan doğulduğu tarixdən həmin mənzildə onunla birlikdə yaşamışlar. Həmin mənzilə o, qaynatası (mülkiyyətçi) E.Orucovun razılığı ilə köçmüşdür, onlarla birlikdə ailə üzvü kimi ümumi təsərrüfatı idarə etmişdir. Belə ki, mülkiyyətçi həmin mənzildə köçüb yaşamasına notariat qaydasında yazılı razılıq vermişdir. Nəticədə isə o, həmin mənzildə daimi pasport qeydiyyatına alınaraq, həmin ünvanda daimi yaşamaq üçün icazə almışdır. Lakin bir müddət əvvəl cavabdeh (keçmiş əri) E. Orucovla ailə münasibətləri kəskinləşdiyindən, əri ona qarşı zorakı və kobud hərəkətləri ilə onu evdən uzaqlaşdırmağa məcbur etmişdir. Hal-hazırda 2 uşaqla öz valideyninin yaşadığı ünvanda qalır. Lakin 2 uşaqla həmin ev darısqal olduğu üçün qalmaq qeyri-mümkündür, qalmağa isə başqa yaşayış yeri yoxdur və həmçinin başqa yaşayış yeri kirayə etmək üçün maddi imkanları olduqca aşağıdır. Belə ki, yaşayış yeri ilə təmin olunmaması, həmçinin cavabdehlər tərəfindən yaşayış yerindən məhrum olunması təkcə onun deyil, yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarının da hüquqların pozur.

İddiaçı yuxarıda göstərilənləri, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 69-cu maddəsinin 1-ci, MPM-nin 217.2-ci, Mənzil Məcəlləsinin 53-cü maddələrini və BMT-nin «Uşaq hüquqları» Bəyannaməsinin

6-cı maddəsinə rəhbər tutaraq iddia tələbinin təmin edilməsini xahiş etmişdir.

Eyni zamanda, cavabdeh E.Ş.Orucov R.Y.Orucova qarşı “mənzildən istifadə hüququnun itirilməsi” tələbinə dair qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, keçmiş gəlini R.Y.Orucovnun və onun iki azyaşlı uşaqları - Elxan və Orxanın onun mülkiyyətində olan Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilinə olan istifadə hüquqları itirilmiş hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

E.Ş.Orucov qarşılıqlı iddia tələbini onunla əsaslandırmışdır ki, 18 oktyabr 2003-cü il tarixdə E.E.Orucov R.Y.Orucova ilə nikaha daxil olub ailə qurub, onun mənzilində müvəqqəti yaşamaq məqsədilə evinə köçmüşdür, onların toylarından əvvəl aralarında olan razılaşmaya əsasən oğlu E.E.Orucov R.Y.Orucova özlərinə mənzil alan kimi onun mənzilini tərk etməli idilər, onların birgə yaşamaları 2012-ci ilin iyun ayınadək davam etmişdir. Həmin tarixdə cavabdeh müxtəlif bəhanələrlə evi tərk edib, daha geri qayıtmamışdır. 16 noyabr 2012-ci il tarixdə Bakı şəhəri, Binəqədi rayon məhkəməsinin qətnaməsi ilə nikahları pozulmuşdur. Bakı şəhəri, Biləcəri qəsəbəsindəki mənzil 29 avqust 1997-ci il tarixdən onun mülkiyyətindədir. Həmin ünvana 29.08.1997-ci ildən 096547 nömrəli qeydiyyat vəsiqəsi verilmişdir. R.Y.Orucova Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı deyil, onun mənzilində isə müəvvəqqəti olaraq qeydiyyata düşmüşdür. R.Y.Orucova artıq onun ailə üzvü deyil və müvəqqəti olsa da o, öz evinin qeydiyyatında onun saxlanması ehtiyac bilmir. 2012-ci ilin iyun ayından R.Y.Orucova faktiki olaraq Bakı şəhəri, M.Seyidov küçəsində olan mənzildə yaşayır.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdehlər E.E.Orucov və E.Ş.Orucov verdikləri kassasiya şikayətində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 24 noyabr 2014-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, iddianın rədd, qarşılıqlı iddianın isə təmin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası

məhkəməsinin qətnaməsi maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin, Mülki Məcəllənin 228.1, 228.2, 228.3, 228.5-ci maddələrinin, MPM-nin 77.1-ci maddəsinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası qəbul etdiyi qətnaməni onunla əsaslandırmışdır ki, iddiaçı R.Y.Orucova mülkiyyətçi olan E.Ş.Orucovun digər ailə üzvü hesab olunur. Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin tələbinə əsasən digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə yalnız mülkiyyətçinin razılığı ilə yol verilir. Dövlət Miqrasiya Xidmətinə cavabdeh tərəfindən verilmiş razılıq ərizəsi isə qeydiyyatdan keçmiş və R.Orucovaya 22.11.2016-cı ilədək etibarlı olan Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşamaq üçün icazə vəsiqəsi verilmiş, R. Orucovanın azyaşlı uşaqlarının da babaları Elman Orucovun mülkiyyətində olan mənzilin yaşayış sahəsindən istifadə hüququ əldə etməklə, orada daimi qeydiyyatda olmaqla yaşamaları təsdiq edilmişdir. Yəni həmin razılıq qanunvericilikdə nəzərdə tutulan razılığın alınması kimi qəbul edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən tədqiq edilmiş iş materiallarında olan Azərbaycan Respublikası Bakı şəhəri, İcra hakimiyyəti Texniki İnventarlaşdırma və Mülkiyyət Hüquqlarının Qeydiyyatı İdarəsi tərəfindən verilmiş MH seriyalı, 096547 sayılı, 29.08.1997-ci il tarixli qeydiyyat vəsiqəsinin təsdiq edilmiş surətindən görünür ki, Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Biləcəri qəsəbəsindəki, mənzil E.Ş.Orucovun mülkiyyətindədir.

İş materiallarında olan doğum haqqında şəhadətnamələrin təsdiq edilmiş surətlərindən görünür ki, R.Y.Orucova ilə E.E.Orucovun nikahlarından 16 avqust 2004-cü il tarixdə Elxan, 26 noyabr 2005-ci il tarixdə Orxan adlı uşaqları anadan olmuşlar.

Binəqədi rayon Məhkəməsinin 2(001)-9440/2012 sayılı, 16 noyabr 2012-ci il tarixli qətnaməsinin təsdiq edilmiş surətindən görünür ki, iddiaçı R.Y.Orucova ilə E.E.Orucov arasında 18 oktyabr 2003-cü il tarixdə Bakı şəhəri “Səadət Sarayı”nda bağlanmış nikah pozulmuş, tərəflərin birgə nikahından olan Orxan və Elxan adlı uşaqları anası R.Y.Orucovanın himayəsində saxlanılmışdır.

2 sayılı Xüsusi Təyinatlı Mənzil Kommunal Təsərrüfatı Birliyinin 113 sayılı MKİS tərəfindən verilmiş 5 sayılı, 10.01.2013-cü il tarixli arayışdan görünür ki, Bakı şəhəri, Biləcəri qəsəbəsindəki mənzildə R.Y.Orucova 22.11.2011-ci tarixdən qeydiyyatda alınmış və onun qeydiyyat müddəti 22.11.1016-cı il tarixədəkdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən vətəndaş E.Ş.Orucovnun ərizəsinə 06.12.2012-ci il tarixli, k/0-2729 sayılı cavab məktubundan görünür ki, R.Orucovanın mübahisəli mənzildən pasport qeydiyyatından çıxarılmasından imtina edilmiş və məhkəməyə müraciət etməsi tövsiyyə edilmişdir.

İş materiallarına əlavə olunmuş Azərbaycan Respublikası DİN-nin MAPS şöbəsinin 15.11.2012-ci il və 03.12.2012-ci il tarixli arayışlarından görünür ki, 16.10.1946-cı ildə Qusar şəhərində doğulmuş E.Ş.Orucov və 01.08.1971-ci ildə Bakı şəhərində doğulmuş E.E.Orucov Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Biləcəri qəsəbəsindəki, N.Həşimli küçəsi, ev 29, mənzil 60 ünvanında qeydiyyatdadırlar.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 6.1.7 və 8.2-ci maddələrinə əsasən mülki hüquqların maneəsiz həyata keçirilməsinə şərait yaradılması mülki qanunvericiliyin prinsipi olmaqla mülki qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hüquqlar Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində maneəsiz həyata keçirilə bilər və hökmən mühafizə edilməlidir.

Həmin Məcəllənin 146.1-ci maddəsinə əsasən daşınmaz əmlaka sahiblik və istifadə hüququ onun barəsində əqdin notariat qaydasında təsdiq edildiyi andan əmələ gəlir (məhkəmə qərarı və ya digər qanuni qüvvəyə malik olan və barəsində şikayət verilə bilməyən qərar əsasında yaranan hüquq istisna olmaqla.)

Qeyd olunan Məcəllənin 152.1-ci maddəsinə əsasən mülkiyyət hüququ - subyektin ona mənsub əmlaka öz istədiyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan və qorunan hüququdur.

Həmin Məcəllənin 152.5-ci maddəsinə əsasən mülkiyyətçi qanunvericiliklə və ya başqa şəkildə, o cümlədən müqavilə məhdudiyyətləri ilə müəyyənləşdirilmiş hədlərdə əmlaka (əşyaya) sərbəst surətdə sahib ola bilər, ondan istifadə edə bilər və ona dair sərəncam verə bilər, həmin əmlaka başqa şəxslərin sahibliyinə yol verməyə bilər, ona mənsub əmlak barəsində öz mülahizəsi ilə istənilən hərəkətləri edə bilər, bir şərtlə ki, həmin hərəkətlər qonşuların və ya üçüncü şəxslərin hüquqlarını pozmasın, yaxud hüquqdan sui-istifadə olmasın.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin «Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 228-ci maddəsinin və Mənzil Məcəlləsinin 123-cü maddəsinin birinci hissəsinin şərh edilməsinə dair» 27 iyul 2001-ci il tarixli qərarına əsasən 2000-ci il sentyabrın 1-dən sonra yaşayış evindən (mənzildən) istifadə edilməsi ilə əlaqədar yaranan hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələr Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddələrinin qaydalarına uyğun, bu tarixədək yaranmış hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələr isə Mənzil Məcəlləsinin 123-cü maddəsinin qaydalarına uyğun həll edilməlidir.

İş materiallarından görüldüyü kimi hazırki iş üzrə hüquq münasibətləri 01 sentyabr 2000-ci il tarixdən sonra yaranmış və ona görə də, həmin mübahisə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.1 və 228.2, 228.5-ci maddələrinin qaydalarına uyğun həll edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.1-ci maddəsinə əsasən yaşayış binasının tərkib hissəsi mülkiyyətçinin ailə üzvləri və digər şəxslər yaşayış binasından istifadə hüququna bu şərtlə malikdirlər ki, həmin hüquq daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınsın.

Həmin Məcəllənin 228.2-ci maddəsinə əsasən yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi, həyata

keçirilməsi şərtləri və xitamı mülkiyyətçi ilə bağlanan, notariat qaydasında təsdiqlənən yazılı razılaşma ilə müəyyənləşdirilir.

Adı çəkilən Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququna malikdirlər. Yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri öz yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarını həmin yaşayış binasına köçürmək ixtiyarına malikdirlər. Digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə yalnız mülkiyyətçinin razılığı ilə yol verilir. Həmin şəxslərin yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ mülkiyyətçi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildiyi halda da saxlanılır. Yaşayış binasının tərkib hissəsindən mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin istifadə etmək hüququ bu Məcəllənin qüvvəyə mindiyi gündən yaranır.

«Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair» Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 27 may 2008-ci il tarixli qərarında şərh edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin «mülkiyyətçinin razılığı» müddəası həmin Məcəllənin 228.2-ci maddəsində müəyyən olunan qaydada müvafiq olaraq yazılı bağlanan notariat qaydasında təsdiqlənən razılaşmanı nəzərdə tutur. Yaşayış binasının tərkib hissəsi mülkiyyətçisinin ailə üzvləri ilə bağlı MM-in 228.5-ci maddəsinə nisbətdə həmin Məcəllənin 228.1-ci maddəsi daha geniş xarakter daşıyır. Belə ki, MM-in 228.1-ci maddəsində mülkiyyətçinin ailə üzvlərindən bəhs edildiyi təqdirdə, həmin Məcəllənin 228.5-ci maddəsi yalnız mülkiyyətçi ilə birgə yaşayan ailə üzvlərinə aiddir. Görüldüyü kimi mülkiyyətçi ilə birgə yaşamayan onun ailə üzvləri MM-in 228.5-ci maddəsinin dairəsinə düşmür. Yaşayış binasının tərkib hissəsindən (mülkiyyət hüququnun tərkib hissəsi olan) istifadə hüququnun yaranması üçün MM-nin 228.1 və 228.2-ci maddəsinə riayət edilməsi tələb olunur. MM-in 228.5-ci maddəsi onu da nəzərdə tutur ki, yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri öz

yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarını həmin yaşayış binasına köçürmək ixtiyarına malikdirlər. Digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə gəldikdə isə, MM-in 228.5-ci maddəsi həmin şəxslərin köçürülməsini mülkiyyətçinin razılığı ilə şərtləndirmişdir. Qanunun bu müddələrinin mənasına görə yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri tərəfindən öz ər və ya arvadının həmin sahəyə köçürülməsi üçün mülkiyyətçinin razılığı tələb olunur.

Bu baxımdan Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsində əks olunmuş «mülkiyyətçinin razılığı» müddəasının həmin Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddələrinin ziddinə təfsiri Konstitusiyanın 13 (mülkiyyətin toxunulmazlığı), 29 (mülkiyyət hüququ), 147 (Konstitusiyanın birbaşa hüquqi qüvvəsi) və 149-cu (qanunların Konstitusiyaya zidd olmasının yolverilməzliyi) maddələrinin müddəaları ilə uyğunsuzluğa gətirib çıxara bilər.

Beləliklə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab etmişdir ki, MM-in 228.5-ci maddəsində əks olunmuş «mülkiyyətçinin razılığı» müddəası həmin Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddələrinin tələbləri baxımından şərh olunmalı və bu normada nəzərdə tutulmuş «mülkiyyətçinin razılığı» yazılı şəkildə bağlanan razılaşmada ifadə edilməlidir. Həmin razılaşma notariat qaydasında təsdiq edilməli, istifadə hüququ daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin qeyd olunan qərarında həmçinin istifadə hüququ ilə qeydiyyat anlayışı bir-birindən fərqləndirilmiş və onların ayrı-ayrı anlayışlar olduğu izah olunmuşdur.

“Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər (bundan sonra şəxslər) Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyata alınmalıdırlar. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında yaşayan şəxslərin uçota alınması, onların başqa şəxslər, dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələrinin icra edilməsi,

insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi (sosial müdafiə, pensiya təminatı, hərbi xidmətə çağırış, məhkəmə qərarlarının icrası və s.) üçün zəruri şərait yaratmaqdır. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat icazə xarakteri daşımır və yalnız Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş hallarda hüquqi nəticəyə səbəb ola bilər. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyata alınmaq üçün bu Qanunda göstərilənlərdən başqa sənədlər tələb edilə bilməz.

Həmin Qanunun 2-ci maddəsinə əsasən şəxsin yaşayış yeri - tam həcmdə fəaliyyət qabiliyyətli şəxsin mülkiyyətçi kimi icarə və kirayə müqaviləsi üzrə, yaxud Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş digər əsaslarla daimi və ya daha çox yaşadığı ev, mənzil, xidməti yaşayış sahəsi, yataqxana, qoca və əlil evləri, sağlamliq imkanları məhdud uşaqlar üçün internat evləri, xüsusi təhsil müəssisələri və digər bu kimi yaşayış yerləri başa düşülür.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən tədqiq olunmuş yuxarıda qeyd olunan iş materiallarından göründüyü kimi iddiaçı R.Y.Orucova 18.10.2003-cü il tarixdə cavabdeh E.E.Orucov ilə rəsmi nikah bağlayaraq ailə qurmuş və digər cavabdeh (qaynatası) E.Ş.Orucovun mülkiyyətində olan Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə gəlin köçmüşdür. R.Orucova ilə E.Orucovun birgə nikahından - 16.08.2004-cü il təvəllüdü E.E.Orucov və 26.11.2005-ci il təvəllüdü O.E.Orucov adlı iki uşaqları doğulmuşdur. Cavabdeh E.Ş.Orucov Bakı şəhəri 20 nömrəli Notariat Kontorunda 7E-08-3711 reyestr nömrəsi ilə təsdiq olunmuş ərizə ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinə müraciət edərək, oğlu E.Orucovun arvadı olan-Gürcüstan Respublikasının vətəndaşı 13.09.1974-cü il təvəllüdü R.Y.Orucovanın onun mülkiyyətində olan Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə daimi qeydiyyata alınmasına etiraz etməməsini bildirmiş və Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən 13.09.1974-cü il tarixdə Gürcüstan Respublikasında doğulmuş, Gürcüstan vətəndaşı R.Y.Orucova yaşayış yeri üzrə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə daimi qeydiyyata alınmaqla, ona 22.11.2011-ci il

tarixdə DYİ 0004314 seriyalı Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşamaq üçün icazə vəsiqəsi verilmiş və Vəsiqə 22.11.2016-cı il tarixə kimi etibarlı olmuşdur. Cavabdeh E.Ş.Orucovun qeyd olunan ərizəsindən görüldüyü kimi o, həmin ərizəsində iddiaçı R.Y.Orucovanın onun mülkiyyətində olan mənzilə istifadə hüququnun tanınmasına razı olmasına deyil, R.Y.Orucovanın onun mənzilinə qeydiyyatı alınmasına etiraz etməməsini bildirmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IX hissəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarları Azərbaycan Respublikası ərazisində məcburi qüvvəyə malikdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 25 yanvar 2005-ci il tarixli qərarında qeyd olunur ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarının yüksək hüquqi qüvvəsi onun bütün hissələrinə, habelə həmin qərarın əsasını təşkil edən hüquqi mövqelərə də şamil olunur.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “Marks Belçikaya qarşı” iş üzrə qəbul etdiyi qərarında qeyd etmişdir ki, öz əmlakına sərəncam vermək mülkiyyət hüququnun adi və əsasını təşkil edən aspektidir və əmlakdan maneəsiz istifadə hüququ mahiyyəti etibarilə mülkiyyət hüququna təminat verir. “Sporrong və Lonnpot İsveçə qarşı” işdə isə Avropa Məhkəməsi öz qərarında göstərmişdir ki, mülkiyyətinin əmlakına hüququ ilə bağlı statusu toxunulmaz qalsa da, mülkiyyət hüququnun həyata keçirilməsi imkanının məhdudlaşdırılması ilə mülkiyyət hüququ “şərti və qeyri-sabit” xarakter almış olur.

İşin birinci instansiya və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş hallarından görünür ki, Bakı şəhəri, Biləcəri qəsəbəsindəki mənzil R.Y.Orucovanın qaynatası E.Ş.Orucovun mülkiyyətindədir və mülkiyyətçi E.Orucov R.Orucovanın həmin mənzilə istifadə hüququnun tanınmasına dair notarial qaydada razılıq verməmiş, yalnız iddiaçı həmin mənzilə mülkiyyətçi E.Ş.Orucovun razılığı ilə qeydiyyatı alınmışdır.

Yuxarıda şərh olunan Mülki Qanunvericiliyin normasından görüldüyü kimi iddiaçı Orucova Reyna Yaqub qızı mübahisəli mənzilin mülkiyyətçisi cavabdeh Orucov Elman Şikkamal oğlunun deyil, onun oğlu digər cavabdeh Orucov Eldar Elman oğlunun ailə üzvü olmuşdur. Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin tələbinə əsasən isə digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə yalnız mülkiyyətçinin razılığı ilə yol verilir. Belə bir razılıq isə mövcud deyildir.

Beləliklə iş materiallarından görüldüyü kimi iddiaçı R.Y.Orucovanın yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun yaranması üçün onunla mülkiyyətçi E.Ş.Orucov arasında notarial qaydada təsdiqlənmiş yazılı razılaşma olmamışdır. İddiaçının cavabdeh E.Ş.Orucovun mülkiyyətində olan mənzilinə sonuncunun razılığı ilə qeydiyyatı alınması isə onun həmin mənzilə istifadə hüququnun əmələ gəlməsi üçün əsas ola bilməz.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü və 29-cu maddələrinə əsasən Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur. Hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyət hüququ mülkiyyətinin təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüquqlarından ibarətdir. Mülkiyyət hüququ qanunla qorunur. Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

«İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə əsasən də hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası MM-nin 228.1-228.2, 228.5-ci maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin yuxarıda göstərilən Qərarlarına istinad etsə də, həmin maddələrin və Konstitusiyaya Məhkəməsinin qeyd olunan qərarlarının müddəalarını pozmuş, nəticədə

R.Y.Orucovanın iddia tələbinin yetkinlik yaşına çatmamış yuxarıda göstərilən uşaqları Elxan və Orxanla birlikdə E.Ş.Orucovun xüsusi mülkiyyətindəki qeyd olunan mənzilə yaşayış hüquqları tanınmaqla köçürülməsi hissəsinin təmin olunması və E.Ş.Orucovun qarşılıqlı iddiasının təmin olunmaması barədə qanunsuz və əsassız qətnamə qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 417.1.4-cü maddəsinə əsasən kassasiya məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və ya qəraradını tamamilə, yaxud qismən ləğv edib apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edə bilər.

Həmin Məcəllənin 417.2-ci maddəsinə əsasən bu məcəllənin 417.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərar yalnız o halda qəbul edilir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi hüquq normaları pozulmuş və ya düzgün tətbiq edilməmiş olsun.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qəraradının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Şərh olunanlara əsasən Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyası kassasiya şikayətini qismən təmin edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının iş üzrə 24 noyabr 2014-cü

il tarixli qətnaməsini Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin hazırkı iş üzrə 15 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsinin iddiaçı R.Y.Orucovanın yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları-Elxan və Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə yaşayış hüququ tanınmaqla köçürülməsinin təmin edilməməsi və qarşılıqlı iddianın təmin edilməsi hissəsində ləğv edilib, həmin hissədə R.Y.Orucovanın iddiası təmin edilərək R.Y.Orucovanın yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları Elxan və Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə yaşayış hüquqları tanınmaqla həmin mənzilə köçürülmələri və E.Ş.Orucovun qarşılıqlı iddiasının təmin edilməməsi hissəsində ləğv etmiş və həmin hissədə yeni qərar qəbul etmişdir. İddiaçı R.Y.Orucovanın cavabdehlər E.Ş.Orucov və E.E.Orucova qarşı mənzilə yaşayış hüququnun tanınması və mənzilə köçürülməyə dair iddia ərizəsini onun yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları -Elxan və Orxan ilə birlikdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə köçürülmələri hissəsində rədd etmişdir. Cavabdeh E.Ş.Orucovun R.Y.Orucova qarşı mənzildən istifadə hüququnun itirilməsi tələbinə dair qarşılıqlı iddiasını isə təmin edərək R.Y.Orucovanın və onun azyaşlı uşaqları Elxanın və Orxanın Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsindəki mənzilə olan istifadə hüquqlarını itirilmiş hesab etmiş, qətnamənin qalan hissəsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

*CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ
MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN*

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinin məqsədləri, şərtləri və əsasları baxımından apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olmayaraq hökmün icrasını təqsirləndirilən şəxsin uşağının səkkiz yaşına çatanadək təxirə saldığından bu haqda qərar ləğv edilmişdir.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 03 aprel 2014-cü il tarixli hökmü ilə İbrahimova Afaq Rafiq qızı Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 178.2.4-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, A.R.İbrahimovanın həbsdə saxlandığı 2 (iki) gün CM-nin 69.3-ü maddəsinə əsasən azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətinə bir günə bir gün hesabı ilə hesablanmaqla təyin olunmuş 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasından çıxılmış və ona qəti olaraq 2 (iki) il 11 (on bir) ay 28 (iyirmi səkkiz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, onun cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi, cəzaçəkmə müddətinin əvvəlinin isə 28 noyabr 2013-cü il tarixdən hesablanması qərara alınmışdır.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünə əsasən İbrahimova Afaq Rafiq qızı etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədilə Əsgərov Mövlan Adixan oğluna, onu daxili işlər orqanlarında polis serjantı işinə düzəltirəcəyini vəd edib, bu adla 2011-ci ilin ortalarında Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 3-cü mikrorayon dairəsinin yaxınlığında «Başkənd» şirniyyat mağazasında Əsgərov Mövlan Adixan oğlunun 3000 manat pulunu, bir neçə gün sonra eyni adla, yəni vahid niyyətlə Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, C.Xəndan küçəsində yerləşən «Çudo Peçka» mağazasının yaxınlığında 4000 manat pulunu ələ keçirərək zərərçəkmiş Mövlan Əsgərova xeyli miqdarda, ümumilikdə 7000 manat məbləğində maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 03 aprel 2014-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, A.R.İbrahimovanın barəsində Azərbaycan

Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 79.1-ci maddəsi tətbiq edilməklə, ona CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə təyin edilmiş 2 (iki) il 11 (on bir) ay 28 (iyirmi səkkiz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsi oğlu Nəsirli Məhəmməd Çingiz oğlunun 8 yaşına çatanadək – 05 dekabr 2014-cü il tarixədək təxirə salınmışdır. Hökmün qalan hissəsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı tərəfindən kassasiya protesti verilmişdir.

Kassasiya protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkum A.R.İbrahimovanın 8 yaşına çatmayan (05 dekabr 2006-cı ildə doğulmuş) uşağı Nəsirli Məhəmməd Çingiz oğlunun öz doğma atası Nəsirov Çingiz Cəlil oğluna təhvil verilib sonuncunun himayəsində olmasına baxmayaraq, hökmün icrasının təxirə salınması barədə qərarını uşağı himayəyə götürə biləcək yaxın qohumunun olmaması ilə əlaqələndirmişdir.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarının əsassız olduğunu göstərən hal kimi kassasiya protestində ona da istinad olunmuşdur ki, məhkəmə 10 oktyabr 2014-cü ildə hökmün icrasının uşaq 8 yaşına çatanadək təxirə salınması barədə qərar qəbul edərkən, uşağın 8 yaşına çatmasınadək cəmi 56 gün qaldığını nəzərə almamış, yəni məsələyə bu institutun mahiyyətindən və məqsədlərindən çıxış etməklə yox, formal yanaşmışdır.

Həmçinin kassasiya protestində qeyd olunmuşdur ki, hökmün icrasının təxirə salınması barədə qərar qəbul edilərkən məhkum edilmiş şəxsin əmək fəaliyyətinin və uşağa layiqli həyat şəraitinin təmin edilməsi üçün daimi yaşayış yerinin olub-olmaması aydınlaşdırılmamış, A.R.İbrahimova tərəfindən uşağın normal həyat şəraitinin, tərbiyəsinin və

məişətinin təmin edilməsinin mümkünlüyünün düzgün müəyyən edilməsi üçün icra hakimiyyətinin qəyyumluq və himayə orqanlarının işə cəlb edilməsi, onların müvafiq rəyinin alınması üçün heç bir tədbir görülməmişdir.

Kassasiya protestinin müəllifi apellyasiya məhkəməsinin yanlış qərar qəbul etməsinə səbəb kimi onun tərəfindən sübutların Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilib qiymətləndirilməməsini göstərmiş və bunu CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntunu yaradan hallar kimi qiymətləndirərək həmin əsasla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsi, işin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmağa təyin edilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Hamilə qadınlar və azyaşlı uşaqları olan şəxslər tərəfindən cəzanın çəkilməsinin təxirə salınmasından bəhs edən CM-nin 79.1-ci maddəsinə əsasən şəxsiyyət əleyhinə ağır və ya xüsusilə ağır cinayət törətməyə görə beş ildən çox müddətə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum edilmiş şəxslər istisna olmaqla, məhkəmə məhkum edilmiş hamilə qadınlar və ya səkkiz yaşına qədər uşağı olan qadınlar, habelə səkkiz yaşına çatmamış uşağını təkbəşinə böyüdən kişilər tərəfindən uşaq səkkiz yaşına çatanaqədər cəzanın çəkilməsini təxirə sala bilər.

Bu institutun təyinatı məhkum edilmiş şəxsə münasibətdə CM-nin 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş humanizm prinsipinin realizə edilməsi ilə yanaşı, azyaşlı uşağın ailəsinin qorunub saxlanması, öz valideyninin himayəsi ilə əhatə olunması, onun tərəfindən tərbiyə edilməsi və qayğısı ilə təmin olunmasıdır.

Ailəni qoruyub saxlamaq, uşağı ailədə böyütmək, tərbiyə etmək məqsədləri uşaqla davamlı ünsiyyətin qurulmasını ehtiva etdiyi üçün bu məqsədlərin realizə edilməsindən ötrü kifayət qədər zaman tələb olunur. Mübahisəsizdir ki, günlərlə, həftələrlə ölçülən və yaxud bir neçə ay təşkil edən müddət ərzində qeyd olunan məqsədlərə çatmaq mümkün olmadığından, belə qısa müddətlər sözügedən institutun məqsədləri nöqtəyi-nəzərindən səmərəli ola bilməz.

Hazırkı işin müəyyən olunmuş hallarından isə görünür ki, İbrahimova Afaq Rafiq qızının azyaşlı uşağı Nəsirli Məhəmməd Çingiz oğlu 5 dekabr 2006-cı ildə doğulmuş və 8 yaşına 5 dekabr 2014-cü il tarixdə çatır. Məhəmməd Nəsirlinin 8 yaşına çatmasınadək Afaq İbrahimovaya təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının icrasının təxirə salınması barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı 10 oktyabr 2014-cü il tarixdə qəbul edildiyi üçün faktiki olaraq bu qərarın icrasına (cəzanın icrasının uşaq 8 yaşına çatanaqədər təxirə salınması institutunun həyata keçirilməsinə) ayrılmış müddət cəmi 56 gün təşkil etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Məhəmməd Nəsirlinin 8 yaşına çatmasınadək 56 gün qaldığını gördüyü halda, buna əhəmiyyət verməyib, Afaq İbrahimovanın cəzasının icrasını təxirə salması onu göstərir ki, doğrudan da kassasiya protestində qeyd olunduğu kimi, apellyasiya məhkəməsi 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarını qəbul edərkən Cinayət Məcəlləsinin 79.1-ci maddəsinin məqsədlərini nəzərə almamış, müstəsna olaraq formal şərtədən (apellyasiya qaydasında işə baxarkən uşağın 8 yaşına çatmamasından) çıxış etmişdir.

Şərh edilən halı (M.Nəsirlinin 8 yaşının tamam olmasına 56 gün qalmasını) həmin qərar çaxarıldığı vaxt uşağın öz doğma atası ilə birlikdə sonuncunun himayəsi altında olması faktı ilə birlikdə götürdükdə isə apellyasiya məhkəməsinin 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının formallığı və CM-nin 79.1-ci maddəsinin mahiyyəti və təyinatı ilə uzlaşmadığı daha qabarıq şəkildə özünə göstərir.

Çünki, cinayət və cinayət-prosessual qanunlarda cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxslərin cəzanın təyin edilməsini istisna edən

əsaslar olmadığı halda Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələri ilə Ümumi hissənin uyğun normalarının, o cümlədən 8, 58.3-cü maddələrinin tələbləri gözlənilməklə cəzalandırılmalı olmalarının təsbiti (cinayət-mühakimə icraatının vəzifələrindən biri kimi göstərilməsi) ilə yanaşı CM-nin 79.1-ci maddəsində azyaşlı uşağı olan məhkumlara təyin olunmuş cəzaların uşağın 8 yaşına çatmasınadək təxirə salınması imkanının nəzərdə tutulması və həmin maddənin dispozitiv xarakter daşımayıb bu məsələ ilə bağlı məhkəmənin vəzifəsini deyil, məhz hüququnu müəyyənləşdirməsi onu göstərir ki, sözügedən institut cəzanın icrasının uşaq 8 yaşına çatanadək təxirə salınması işin həqiqi hallarından törəyən bir zərurət kimi meydana gəldikdə tətbiq edilə bilər. Zərurət olmadıqda və yaxud zərurətliyin mövcudluğu lazımcə əsaslandırılmadıqda isə təqsirkar şəxsin ittiham hökmünün qüvvəyə minməsi ilə cəzaya məruz qalmamasına bəraət qazandırmaq, təhlil edilən maddənin tətbiqinə dair məhkəmə qərarını əsaslı və inandırıcı məhkəmə aktı kimi qəbul etmək mümkün deyil.

Hazırki işdə isə uşağın 8 yaşının tamam olmasınadək 56 gün qaldığı bəlli olduğu halda, apellyasiya məhkəməsi işin həqiqi halı olaraq həm də onu müəyyən etmişdir ki, azyaşlı Nəsirli Məhəmməd təhvil-təslim aktına əsasən 29 noyabr 2013-cü il tarixdə atası Nəsirov Çingiz Cəlil oğluna təhvil verilmiş və həmin vaxtdan etibarən atası ilə birlikdə yaşayır.

Bu faktların fonunda Afaq İbrahimovaya təyin olunmuş cəzanın icrasının təxirə salınmasının zəruri olduğunu söyləmək mümkün deyil.

Apellyasiya məhkəməsinin azyaşlı Nəsirli Məhəmmədin öz doğma atası Nəsirov Çingiz Cəlil oğlunun yanında qalmasını müəyyən etdiyi halda, hökmün icrasının təxirə salınması barədə qərarını uşağı himayəyə götürə biləcək yaxın qohumunun olmaması ilə əsaslandırması isə onu göstərir ki, məhkəmə hökmün icrasına zərurətin olması barədə yanlış qənaətini də ziddiyyətli şəkildə, faktlardan və tədqiq olunmuş sübutlardan irəli gəlməyən halla əsaslandırmışdır.

Belə olan vəziyyətdə İbrahimova Afaq Rafiq qızının barəsində CM-nin 79.1-ci maddəsinin tətbiq edilməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilib qiymətləndirilmiş sübutlara əsaslanan, qanuni və əsaslı nəticə kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bu isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini (dəyişdirilməsini) tələb edən CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verdiyini, dövlət ittihamçısının kassasiya protestinin əsaslı olduğunu göstərir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya protestinin təmin olunmasını və İbrahimova Afaq Rafiq qızının barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilərək cinayət işinin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmasının təyin edilməsini məqsədə müvafiq hesab etmişdir.

Qanunun zamana görə qüvvəsi haqqında tələblərə əməl olunmaması apellyasiyası instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsinə əsas olmuşdur.

Xaçmaz Rayon Məhkəməsinin 05 mart 2014-cü tarixli hökmü ilə Məmmədov Fərhad Məmməd oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 213.1 və 306.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək, CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında

rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 2 (iki) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-nin 306.1-ci maddəsi - 2 (iki) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cəzaların qismən toplanılması yolu ilə 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında

rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, CM-in 69.3-cü maddəsinə əsasən, 02 dekabr 2013-cü il tarixdən 04 dekabr 2013-cü il tarixədək tutulduğu 2 gün cəzasından çıxılmaqla onun üzərində qəti olaraq 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 2 (iki) il 11 (on bir) ay 28 (iyirmi səkkiz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmışdır.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Məmmədov Fərhad Məmməd oğlu Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 16.1.1, 16.1.4, 16.1.6, 53.1, 71.1, 72, 77.3, 78.1, 82, 150.2, 152.1, 174, 177.1, 177.2 və 177.6-cı maddələrinin tələblərini pozaraq, vergi orqanına təqdim etdiyi bəyannamələrə təhrif edilmiş məlumatları daxil etmək və bəyannamələr təqdim etməmək yolu ilə 579,59 manat sadələşdirilmiş vergi və 12554,87 manat əlavə dəyər vergisi olmaqla, ümumilikdə xeyli miqdar təşkil edən 13134,46 manat məbləğində vergiləri dövlət büdcəsinə ödəməkdən yayınmış və başqa şəxsə pul vəsaitinin ödənilməsinə dair məhkəmənin qətnaməsini qərəzli olaraq icra etməməklə ədalət mühakiməsinin nüfuzuna xələl gətirmişdir.

Belə ki, fiziki şəxs Məmmədov Fərhad Məmməd oğlu 2010-cu ilin 3-cü rübü üzrə 27625,25 manat dövriyyəsiindən 552,51 manat məbləğində sadələşdirilmiş vergi hesablayıb ödəməli olduğu halda, qeydiyyatda olduğu vergi orqanına təqdim etdiyi bəyannamədə vergi tutulan dövriyyəsinə 10000,00 manat, sadələşdirilmiş vergini 200,00 manat göstərərək 352,51 manat; 2010-cu ilin 4-cü rübü üzrə 56353,50 manat dövriyyəsiindən 1127,07 manat məbləğində sadələşdirilmiş vergi hesablayıb ödəməli olduğu halda, vergi orqanına təqdim etdiyi bəyannamədə vergi tutulan dövriyyəsinə 15164,67 manat, sadələşdirilmiş vergini 303,29 manat göstərərək 823,78 manat sadələşdirilmiş vergini az hesablamış; 2011-ci ilin 1-ci rübü üzrə 296,7 manat, 2011-ci ilin 2-ci rübü üzrə 300,00 manat, cəmi 596,7 manat artıq ödənilmiş sadələşdirilmiş vergi nəzərə almaqla, ümumilikdə 579,59 manat sadələşdirilmiş vergini; bundan əlavə, sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olan Məmmədov Fərhad Məmməd oğlu 01 yanvar 2010-cu il tarixdən 31 dekabr

2010-cu il tarixədək olan dövr üzrə sahibkarlıq fəaliyyətindən vergi tutulan dövriyyəsi 95978,75 manat olduğundan, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 155 və 157-ci maddələrinə əsasən 10 gün ərzində ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatda dair ərizə verməli olduğu halda bunu etməmiş və müvafiq bəyannamələri vergi orqanına təqdim etməyərək 2011-ci ilin yanvar ayı üzrə 13227,30 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 2380,92 manat; 2011-ci ilin fevral ayı üzrə 9779,2 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 1760,26 manat; 2011-ci ilin mart ayı üzrə 10989,40 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 1978,09 manat; 2011-ci ilin aprel ayı üzrə 13805,72 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 2485,03 manat; 2011-ci ilin may ayı üzrə 10895,97 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 1961,27 manat; 2011-ci ilin iyun ayı üzrə 11051,69 manat ƏDV tutulan dövriyyədən 1989,30 manat, cəmi 69749,34 manat dövriyyədən 12554,87 manat əlavə dəyər vergisini hesablamamaqla, ümumilikdə xeyli miqdar təşkil edən 13134,46 manat məbləğində vergiləri dövlət büdcəsinə ödəməkdən yayınmışdır.

Bundan başqa, Məmmədov Fərhad Məmməd oğlu 38.721,25 manat məbləğində pulun Bakı şəhəri, Səbail rayonu, A.Məmmədov küçəsi, ev 51, mənzil 16-da qeydiyyatda olan və yaşayan Əzimov Nazir Bəbir oğluna ödənilməsinə dair Xaçmaz Rayon Məhkəməsinin 30 mart 2012-ci il tarixli qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsini üzrsüz səbəbdən müəyyən olunmuş müddətdə icra etmədiyinə və icra məmurunun qanuni tələblərini yerinə yetirmədiyinə görə Xaçmaz Rayon Məhkəməsinin 07 noyabr 2012-ci il tarixli qərarına əsasən Azərbaycan Respublikası İXM-nin 313-1.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək barəsində həmin Məcəllənin 21-ci maddəsi tətbiq edilməklə xəbərdarlıq tənbehinin təyin edilməsinə və ona icra üçün yeni müddətin təyin olunmasına baxmayaraq hərəkətlərini davam etdirməklə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmünü qərəzli olaraq icra etməmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 iyun 2014-cü il tarixli qərarı ilə hökmdən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Xaçmaz Rayon

Məhkəməsinin 05 mart 2014-cü tarixli hökmü isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan F.M.Məmmədov kassasiya şikayəti vermiş və kassasiya şikayətinə əlavə ilə müraciət etmişdir.

Məhkum kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən ona cəza təyin edilərkən ilk dəfə məhkum edilməsi, öhdəsində 3 (üç) azyaşlı uşağının olması və ailə vəziyyəti nəzərə alınmamış, apellyasiya məhkəməsi isə onun apellyasiya şikayətini əsassız olaraq təmin etməyib, hökmü dəyişdirilmədən saxlamışdır.

F.M.Məmmədov kassasiya şikayətinə əlavəsində əsassız və qanunsuz olaraq vergi ödəməkdən boyun qaçırmaya və məhkəmə qətnaməsini qərəzli olaraq icra etməməyə görə məhkum edildiyini iddia edərək, birinci dəlilini onunla əsaslandırmışdır ki, o, ittihamda göstərilən dövrdə əlavə dəyər vergisinin deyil, sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi kimi vergi orqanında qeydiyyatda olmaqla sadələşdirilmiş vergini ödəmiş, yalnız 2013-cü ildə əvvəlki tarixə (2011-ci ilə) əlavə dəyər vergisinin ödəyicisi kimi qeydiyyata alınıb qanunsuz olaraq ona vergi borcu hesablanmışdır.

Əsassız olaraq CM-nin 306.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə isə kassator onunla əlaqələndirmişdir ki, əvvəla onun zərərçəkmiş borcu yoxdur, ikicisi də o, qətnamənin icrasından qəsdən boyun qaçırmamışdır.

Kassasiya şikayətinin müəllifi yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alıb Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 iyun 2014-cü il tarixli qərarının qanun əsasında ədalətlə yoxlanılmasını, onun azadlığa buraxılmasına dair qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərinə cavab olaraq məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, ittihamın F.M.Məmmədovun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 306.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair hissəsinə aid işin faktiki hallarının (bu hissədə məhkumun cinayət əməlinin faktiki məzmununun) müəyyən edilməsi üzrə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin gəldikləri nəticələri – Fərhad Məmmədovun qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsini qərəzli olaraq (qəsdən) icra etməməsi barədə

məhkəmələrin qənaətini şübhə altına almaq üçün əsaslar yoxdur.

Məhkəmələrin bu məsələ üzrə qənaətləri işin həqiqi halları kimi müəyyən olunmuş aşağıdakı xüsusatlara əsaslanır.

F.M.Məmmədovun üzərinə 38.721,25 manat məbləğində pulun tələbkar Əzimov Nazir Bəbir oğluna ödənilməsi vəzifəsinin qoyulmasına dair Xaçmaz Rayon Məhkəməsinin 30 mart 2012-ci il tarixli qətnaməsi mövcuddur. Həmin qətnamə qanuni qüvvəyə minmiş, bundan sonra icra məmuru tərəfindən icra işi açılıb icra üzrə icraata başlamaq barədə qərar qəbul edilərək “İcra haqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddəsinə əsasən tələbin könüllü icra edilməsi üçün F.Məmmədova 10 gün vaxt verilmişdir. Lakin, F.Məmmədov 400 manat istisna olmaqla borcu ödəməmiş və onun barəsində məcburi icra tədbirlərinin görülməsinin, İcra şöbəsində ondan izahatın alınmasının da heç bir nəticəsi olmamışdır. İcra məmurunun qətnamə üzrə borcu ödəmək barədə tələblərinə əməl etmədiyi üçün Xaçmaz Rayon Məhkəməsinin 7 noyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətəlar Məcəlləsinin 313.1.1-ci maddəsi ilə F.Məmmədov inzibati məsuliyyətə cəlb edilmiş və onun barəsində xəbərdarlıq tənbehi tətbiq olunmuşdur. Lakin, bundan sonra da F.Məmmədov borcun ödənilməsi barədə təklifə əməl etməmişdir. Baxılan işdə F.M.Məmmədovun borcu ödəmək iqtidarında olmaması səbəbindən qətnaməni icra etməməsi kimi hal müəyyən olunmamışdır.

Qeyd olunan (ittihamın CM-nin 306.1-ci maddəsi ilə olan hissəsinə aid) faktiki hallar müəyyən edilərkən məhkəmələr tərəfindən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) sübutlar və sübut etməyə dair qaydalarına, o cümlədən 143-146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmuş, təsvir edilən hallar birinci instansiya məhkəməsində bilavasitə tədqiq olunmuş mötəbərliyi mübahisələndirilməyən sübutların həqiqi məzmununa uyğun olaraq, onların məcmusu əsasında müəyyən edilmişdir.

Hökmdə göstərilən faktiki halların CM-nin 306.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlə müqayisəsindən isə görünür ki, həmin hallar qeyd olunan cinayət-hüquqi normanın

dispozisiya şərtlərini ödəyir, məhkəmələr haqlı olaraq bu hallardan F.M.Məmmədovun qərəzli olaraq (qəsdən) qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsini icra etməməsi barədə nəticəyə gəlib onun əməlinə həmin maddəni şamil etmişlər (məhkumun qətnamənin icrasından qəsdən boyun qaçırması barədə iddiasının əsassız olması, onun hətta kassasiya şikayətində belə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsinin mövcudluğuna baxmayaraq, özünü borcu hesab etməməsi barədə dəlil irəli sürməsi ilə də təsdiq olunur).

Buna, eləcə də F.M.Məmmədova CM-nin 306.1-ci maddəsi ilə cəza təyin edilərkən məhkəmə tərəfindən CM-in 8, 58.3-cü maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla cinayətin xarakteri, ictimai təhlükəliliyi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən hallar, cəzanın onun islah olunmasına və ailəsinin həyat şəraitinə təsiri lazımcına nəzərə alındığına görə, məhkəmə kollegiyası nə F.M.Məmmədovun qeyd olunan maddə ilə təqsirli bilinməsini, nə də ki, 2 (iki) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə cəzalandırılmasını şübhə altına almaq üçün əsas görməmiş və bu hissədə (CPM-nin 416.0-cü maddəsində göstərilən əsasları müəyyən etmədiyindən) məhkumun kassasiya şikayətinin CM-nin 306.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib-cəzalandırılmasının mübahisələndirilməsi üzrə dəlillərini əsassız dəlillər kimi qiymətləndirib rədd etmişdir.

Kassasiya şikayətinin F.M. Məmmədovun CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinin mübahisələndirilməsi üzrə dəlillərinə gəldikdə isə, məhkəmə kollegiyası bu hissədə kassasiya şikayətinin müəllifi ilə aşağıdakı əsaslara görə qismən razılaşmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cü maddəsinin VII hissəsinə görə, “fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran, hüquq məsuliyyətini aradan qaldıran və ya yüngülləşdirən normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriyə şamil edilir. Başqa normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriyə şamil edilmir”.

CM-nin 10.3-cü maddəsində də bu konstitusiyon normaya uyğun olaraq təsbit olunmuşdur ki, “əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılmasını və bu əmələ görə cəzanı aradan qaldıran, cəzanı

yüngülləşdirən, yaxud cinayət etmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür yaxşılaşdıran cinayət qanununun geriyə qüvvəsi vardır, yəni həmin qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl müvafiq əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətmiş şəxslərə, habelə cəza çəkən, yaxud cəzasını çəkmiş, lakin məhkumluğu üstündən götürülməmiş və ya ödənilməmiş şəxslərə şamil edilir”.

Cinayət işinin materiallarından və məhkəmələrin yekun qərarlarından görünür ki, fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsində qeydiyyatda duran Fərhad Məmmədovun Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Auditi Departamentinin 08 avqust 2010-cu ildə başlayıb 22 fevral 2013-cü ildə başa çatmış növbədənənar səyyar vergi yoxlamasının nəticələrinə (26 fevral 2013-cü ildə tərtib olunmuş yoxlama aktına) görə Vergi Auditi Departamentinin 17 aprel 2013-cü il tarixli məktubu əsasında (2-ci cild, i.v.257) 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsində 01 yanvar 2011-ci il tarixdən əlavə dəyər vergisinin ödəyicisi kimi məcburi qeydiyyatda alınmasını, beləliklə də onun 2011-ci ilin yanvar-iyun aylarını əhatə edən dövrə (cəmi 69749,34 manatlıq dövrüyyəyə) görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 12.554,88 manat məbləğində vergi borcu olan (həmin məbləğdə vergini ödəməkdən yayınan) şəxs kimi qiymətləndirilməsini və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasını şərtləndirən vergi qanunvericiliyinin müvafiq norması kimi Vergi Məcəlləsinin 155 və 157-ci maddələri götürülmüşdür.

Vergi orqanı, eləcə də cinayət təqibi orqanı və məhkəmələr tərəfindən əsas kimi götürülmüş Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin redaksiyası aşağıdakı kimi idi: *“sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən və ardıcıl 12 aylıq dövr ərzində vergi tutulan əməliyyatların həcmi 150.000 manatdan artıq olan hüquqi və 90.000 manatdan artıq olan fiziki şəxslər (bu Məcəllənin 218.1.1-ci maddəsində göstərilənlər istisna olmaqla) həmin dövr başa çatdıqdan sonra 10 gün ərzində vergi orqanına ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatda dair ərizə verməyə borcludur”*.

Müstətiqin 19 noyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə Fərhad Məmmədovun CM-nin 213.1-

ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsinə və cinayət işi üzrə icraatın sonrakı gedişatında həmin ittiham üzrə təqsirli bilinib cinayət cəzasına məruz qalmasına onun fərdi sahibkar kimi 2010-cu ilin yanvar-dekabr aylarını əhatə edən fəaliyyəti nəticəsində dövryyəsinin 95.978,75 manat təşkil etməsi, yəni Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsində göstərilən 90.000 manatlıq həddi aşması əsas olmuşdur.

Məhz bunu, yəni 2010-cu il üzrə 12 aylıq dövryyənin 90.000 manatı aşmasını 22 fevral 2013-cü ildə yekunlaşan növbədənkənar səyyar vergi yoxlaması nəticəsində aşkar etmiş vergi orqanı, artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi, 17 aprel 2013-cü il tarixli məktub, habelə Vergi Məcəlləsinin 157.5-ci maddəsi əsasında, lakin 1 yanvar 2011-ci il tarixdən Fərhad Məmmədovu əlavə dəyər vergisinin ödəyicisi kimi məcburi qeydiyyatı alıb, onun sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi 2011-ci ilin yanvar-iyun ayları üçün ödəyişi cəmi 596,7 manat vergini artıq ödənilmiş vergi hesab etmiş və 2011-ci ilin həmin 6 ayına görə F.Məmmədova ƏDV üzrə 12.554,88 manat məbləğində vergi borcu hesablamışdır.

Vergi orqanının yanaşması ilə, cinayət işindən aydın olduğu kimi, cinayət təqibi orqanı, habelə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri də razılaşıblar.

Lakin, vergi və cinayət təqibi orqanlarının, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin əsaslandıqları Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin yuxarıda təsvir edilən redaksiyası Azərbaycan Respublikasının 21 dekabr 2012-ci il tarixli 509-IVQD nömrəli Qanunu ilə ("Azərbaycan" qəzeti, 30 dekabr 2012-ci il, № 293) dəyişdirilərək aşağıdakı kimi verilmişdir:

"sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən və ardıcıl 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) vergi tutulan əməliyyatlarının həcmi 120.000 manatdan artıq olan şəxslər (bu Məcəllənin 218.1.1.1-ci və 218.1.1.3-cü maddələrində göstərilənlər istisna olmaqla) bu Məcəllənin 157.3.1-ci maddəsində göstərilən tarixdən 10 gün ərzində ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatı dair ərizə verməyə borcludur.

Bir əqd və ya müqavilə üzrə əməliyyatın ümumi dəyəri 120.000 manatdan artıq olduqda, bu əməliyyat ƏDV tutulan əməliyyat sayılır və

həmin əməliyyatı həyata keçirən şəxs bu əməliyyatın aparıldığı günədək ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatı dair ərizə verməyə borcludur".

Göründüyü kimi, Fərhad Məmmədovun müstəntiqin 19 noyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi məsələsi həll olunarkən artıq Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin yeni redaksiyası mövcud idi və yeni norma, əvvəlki müddəadan fərqli olaraq, ƏDV-nin ödəyicisi kimi qeydiyyata durmağı dövryyəsi 120.000 manatdan artıq olan şəxslərdən tələb edirdi. Fərhad Məmmədovun nəzərə alınan 2010-cu il üzrə (12 aylıq) dövryyəsi isə cəmi 95.978,75 manat təşkil etməklə 120.000 manatlıq həddi aşmadığından, məhz Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin yeni redaksiyası (F.Məmmədovun ƏDV üzrə vergi ödəyicisi kimi qeydiyyata alınmasını, bu növ vergini ödəməkdən yayınan şəxs olaraq qiymətləndirilməsini və həmin vergini ödəmədiyi üçün cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsini istisna edən müddəa olduğu üçün) onun vəziyyətini yaxşılaşdıran norma kimi qiymətləndirilməli və Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin VII hissəsinin tələbinə, CM-nin 10.3-cü maddəsinin mənasına görə ona şamil edilməli idi. Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin əvvəlki redaksiyasının müddəaları isə təsvir edilən əsaslara görə F.Məmmədovun CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üzrə məsələnin həllində nəzərə alınmamalıydı.

Lakin, cinayət təqibi orqanı yuxarıda qeyd olunan halları nəzərə almamış, birinci instansiya məhkəməsi isə bu nöqsanlara baxmayaraq Fərhad Məmmədova qarşı 12.554,88 manat məbləğində ƏDV üzrə vergi borcunu ödəməkdən yayınmağa görə CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihamla razılaşıb, onu həmin maddə ilə təqsirli bilmiş, apellyasiya məhkəməsi də CPM-nin 397.2-ci maddəsinin ondan cinayət qanunu normalarının tətbiqini apellyasiya şikayətinin dəlillərindən asılı olamayaraq yoxlamağı tələb etməsinə baxmayaraq, bu vəzifəni yerinə yetirməmiş və qeyd olunan nöqsanı aradan qaldırmamışdır.

Baxılan işdə məhkəmələrin yol verdikləri nöqsan olaraq məhkəmə kollegiyası həmçinin aşağıdakıları qeyd etmişdir.

F.M.Məmmədovun təqsirli bilindiği CM-nin 213.1-ci maddəsinin dispozisiyasından görünür ki, burada nəzərdə tutulmuş xeyli miqdarda vergiləri ödəməkdən yayınma cinayəti birbaşa qəsdlə törədilən əməldir.

Şərh olunan cinayət tərkibinin sübyektiv cəhətinin birbaşa qəsdlə ifadə olunması – bu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3 və 78.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 9 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarından da irəli gələn hüquqi mövqedir.

Belə ki, Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun həmin qərarında qeyd olunur ki, “...Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsinin dispozisiyasında nəzərdə tutulmuş cinayət əməlinin müəyyən məqsədinə, yəni qanunla müəyyən edilmiş vergilərin ödənilməsindən boyun qaçırmağa işarə edən “yayınma” müddəasının istifadə olunması ona dəlalət edir ki, bu cinayətin tərkibi göstərilən halda təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində bilavasitə vergidən yayınmaya yönəlmiş qəsdin olmasını nəzərdə tutur. Həmin maddədə nəzərdə tutulan cinayətin tərkibi o halda yaranır ki, əməl qəsdən törədilir və vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydaları pozmaqla vergilərin ödənilməsindən yayınmaya yönəlmiş olur”.

Hazırkı işin materiallarından isə aydın olur ki, ittihamda vergidən yayınma dövrü (ƏDV üzrə vergi borcunun yarandığı müddət) kimi xarakterizə edilmiş 2011-ci ilin yanvar-iyun aylarında F.M.Məmmədov sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsində qeydiyyatda olmuş və 2011-ci ilin birinci rübü üzrə 296,7 manat, 2-ci rübü üzrə 300 manat olmaqla cəmi 596,7 manat məbləğində sadələşdirilmiş vergini büdcəyə ödəmişdir.

Qeyd olunan 2011-ci ilin yanvar-iyun aylarını da əhatə edən müddətdə F.M.Məmmədov tərəfindən vergilərin ödənilməsi vəziyyətinin araşdırılması məqsədilə bir neçə dəfə 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsinin F.M.Məmmədova qarşı iddiaları əsasında inzibati-iqtisad məhkəməsində dinləmələr

keçirilmiş və heç bir iddia ərizəsində və məhkəmə qərarında F.Məmmədovun ƏDV üzrə vergi borcunun olması, ümumiyyətlə onun bu növ verginin ödəyicisi olması nə iddia olunmamış, nə də ki, müəyyən edilməmişdir (cinayət işinin 1-ci cildinin 182-ci vərəqində olan Sumqayıt İnzibati İqtisad Məhkəməsinin 22 dekabr 2011-ci il tarixli 2(85) – 2325/2011 sayılı qətnaməsi, həmin məhkəmənin cild 1, i.v.179-da olan 6 dekabr 2011-ci il tarixli iddia ərizəsinin geri qaytarılması haqqında qərardadı).

Sumqayıt İnzibati-İqtisad Məhkəməsinin iddia ərizəsinin geri qaytarılması haqqında 06 dekabr 2011-ci il tarixli qərardadında qeyd olunur ki, 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsi Fərhad Məmmədovun 1 aprel 2011-ci il tarixə olan 476 manat 10 qəpik vergi borcunun ödənilməsinin təmin edilməsi üçün 730 manat dəyərində siyahıya alınmış əmlakının ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılması barədə iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmiş, lakin F.Məmmədovun dövlət büdcəsinə vergi borcunun olmamasına görə vergi idarəsinin nümayəndəsi iddia ərizəsinin geri qaytarılmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

Sumqayıt İnzibati-İqtisad Məhkəməsinin 22 dekabr 2011-ci il tarixli qətnaməsində isə Fərhad Məmmədovun vergi borcunun 22 avqust 2011-ci il tarixə 450 manat təşkil etməsi göstərilmiş və məhkəmə 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsinin iddia ərizəsini təmin etməklə F.Məmmədovun siyahıya alınmış 450 manat dəyərində əmlakının ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılmasını və bundan əldə olunan vəsaitdən 450 manat məbləğində vergi borcunun tutulmasını qət etmişdir.

Bundan başqa, yuxarıda qeyd olunan Vergi Məcəlləsinin 157.5-ci maddəsi ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçməyə borclu olan, lakin qeydiyyat üçün ərizə verməyən (kəndüllü qeydiyyatdan keçməyən) vergi ödəyicisinin vergi orqanının öz təşəbbüsü ilə, yəni məcburi qaydada qeydiyyatda alınmasını (vergi orqanın daşdığı bir vəzifə kimi) təsbit etsə də, Fərhad Məmmədovun sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatda olduğu 3 sayılı Ərazi Vergi İdarəsi onu 2010-cu ilin yekunlarına görə nə 2011-ci, nə də ki sonrakı illərdə (vergi Auditi Departamentinin 17 aprel 2013-cü il tarixli məktubla ona müvafiq tapşırıq

verməsinədək) ƏDV-nin ödəyicisi kimi məcburi qaydada qeydiyyat almamışdır.

Bu halların, xüsusilə də ixtisaslaşmış vergi orqanının (3 saylı Ərazi Vergi İdarəsinin) belə Fərhad Məmmədovu ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyat alınmalı olan (sadələşdirilmiş vergini deyil, məhz həmin növ vergini ödəməli olan) fərdi sahibkar kimi görməməsinin, F.Məmmədovun özünü sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi hesab etməklə həmin vergini büdcəyə ödəməsi barədə ifadə verməsinin fonunda, onun 2011-ci ilin 1 yanvar tarixindən məhz qəsdən ƏDV-nin ödəyicisi kimi qeydiyyat durmaqdan və 2011-ci ilin yanvar-iyun ayları üzrə dövrüydən həmin növ vergini ödəməkdən yayınması barədə birinci instansiya məhkəməsinin və onunla razılaşan apellyasiya məhkəməsinin qənaətləri nəyə əsaslanır – bunu da hökmdən və apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarından görmək mümkün deyil.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin yuxarıda nöqsanlar kimi şərh edilən hallara yol vermələri isə ondan irəli

gəlmişdir ki, məhkəmələr cinayət qanununun normasını (Vergi Məcəlləsinin 155.1-ci maddəsinin yeni redaksiyası ilə birlikdə götürməklə) düzgün tətbiq etməməklə yanaşı, ittihamın CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə olan hissəsi üzrə sübutları CPM-in 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edib qiymətləndirməmiş, yəni bu hissədə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermişlər.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının və mülki iddiaçının nümayəndəsinin çıxışlarını dinləyib, F.M.Məmmədovun düzgün olmayaraq CM-nin 213.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib məhkum olunması hissəsində onun kassasiya şikayətinin təmin edilməsini və bu hissədə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 iyun 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməklə işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini zəruri saymışdır.

**Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 147-ci maddəsinə əsasən
“böhtan” cinayətinin obyektini yalnız fiziki şəxs, şəxsiyyətin şərəfi, ləyaqəti
və onun nüfuzu çıxış etdiyindən həmin maddənin dispozisiyasında nəzərdə
tutulmuş əməllərin hüquqi şəxslərə qarşı törədilməsi cinayət tərkibini
yaratmır.**

Astara Rayon Məhkəməsinin 02 iyun 2014-cü il tarixli hökmü ilə Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 147.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək, aylıq qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 9 (doqquz) ay müddətə islah işləri cəzasına məhkum edilmiş, cəzasının əvvəlinin hökm icraya yönəldiyi – M.Ə.Talıbovun işlədiyi və qazancından tutulmanın aparıldığı gündən hesablanması qərara alınmışdır.

Hökmə əsasən Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu 2013-cü ilin mart-aprel aylarında “AccessBank” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinə qarşı (bundan sonra Bank) böhtan xarakterli məlumatları kütləvi informasiya vasitəsi hesab olunan “Facebook” sosial şəbəkəsində yaymaqla Bankın işgüzar nüfuzuna zərbə vurmuşdur.

Belə ki, Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu 26 mart 2013-cü il tarixdən başlayaraq “Facebook” sosial şəbəkəsində “Accessbank-Haqsızbank” adlı səhifə yaratmışdır. O, həm həmin gün, həm də sonrakı günlərdə “Accessbank-Haqsızbank” söz birləşməsinə həm də əlyazma ilə yazaraq öz səhifəsinin başına yerləşdirmişdir. Həmin gün Bank barədə “cinayət törədir” ifadəsini, yenə həmin gün “bəlkə bunlar (Bank) cinayəti və terror qruplarını maliyyələşdirir, bunları kim müdafiə edir, biz, azərbaycanlılar, bu haqsızlığa yox deməliyik” - deyər oxuculara müraciət etmiş, 27 mart 2013-cü il tarixdə yenə özünün yaratdığı “Accessbank-Haqsızbank” səhifəsində (Bank) “azərbaycanlılardan qazandığı pullarla Azərbaycana qarşı” yazısında Bankın fırıldaq yollarla azərbaycanlılardan qazanan pulların hesabına azərbaycanlıları 0,5 milyard manat borca salmasını qeyd etmişdir. Həmin gün oxuculara müraciət edərək “Accessbank”dan

Ermənistana xeyir gedir” yazmış, bundan sonra “bütün azərbaycanlıları bankdan kredit götürməməyə, götürülən kreditləri isə qaytarmamağa” çağırmış, Ermənistanın Bankın səhmdarı olmasını, Bankdan Ermənistana xeyir getməsinə, Bankın Azərbaycan xalqına və iqtisadiyyatına fırıldaq yolu ilə milyonlarla ziyan vurmasını yazmışdır. Yenə həmin gün iqtidarın Almaniya hökumətinin Azərbaycan müxalifətinə kiçik bir diqqətini həzm edə bilməməsinə yazmış, yenə həmin gün “Accessbank” siyasi gərginliyi artırır, əhalini hakimiyətdən narazı salır” yazmış, mart 2013-cü il tarixdə “Accessbank” Azərbaycan xalqına və dövlətinə fırıldaq yollarla milyonlarla ziyan vurub”, konkret rəqəmlər göstərməklə, məsələn 500 milyon” eyni məzmunlu yazılarla sonrakı günlərdə də status yazmış, sonrakı günlər özünün yaratdığı “Accessbank-Haqsızbank” səhifəsində “Bank tərəfindən müştərilər aldadılır” və 50000 manata 5000 şapka alınır” ifadələri yaymış, 01 iyun 2013-cü il tarixdə özünün yaratdığı “Accessbank-Haqsızbank” səhifəsində “nə qədər ki, Accessbankda ... vicdansız mənəviyyatsız adamlar işləyir belə olacaq” yazaraq, “Accessbank” QSC-yə qarşı böhtan xarakterli məlumatları kütləvi informasiya vasitəsi hesab edilən “Facebook” sosial şəbəkəsində yaymaqla bankın işgüzar nüfuzuna zərbə vurmuşdur.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə məhkum edilmiş şəxs Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu və müdafiəçisi Sadıqov Elçin Əli oğlu tərəfindən ayrı-ayrılıqda verilmiş apelyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, Astara Rayon Məhkəməsinin 02 iyun 2014-cü il tarixli hökmü apellyasiya şikayətlərinə əsasən dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarından məhkum edilmiş şəxs M.Ə.Talıbov kassasiya şikayəti, xüsusi ittihamçı “AccessBank” QSC-in nümayəndəsi Alıyev Cavid Barat oğlu isə - həmin şikayətə qarşı etiraz vermişlər.

M.Ə.Talıbov kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, böhtan xarakterli məlumatların kütləvi nümayiş etdirildiyi halda internet informasiya ehtiyatında yayılması

ancaq 4 iyun 2013-cü il tarixdə imzalanmış Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə Cinayət Məcəlləsinin 147.1-ci maddəsinə daxil edilmiş, məhkəmələr isə xüsusi ittiham qaydasında şikayətdə ona istinad edilən 26 mart 2013-cü ildən 01 iyun 2013-cü il tarixədək olan əməllərə görə onu CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilməmişlər, yəni cinayət qanununun zamana görə qüvvəsini müəyyən edən normanın tələbini pozmaqla onun vəziyyətini pisləşdirən qanunun qüvvəsini geriyyə şamil etmişlər.

Həmçinin M.Ə.Talıbov kassasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, məhkəmələr onun əməlində cinayət tərkibi olmadığı halda onu CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilməmişlər. Kassasiya şikayəti müəllifinin fikrincə cinayət qanununun qeyd olunan maddəsi hüquqi şəxslərin deyil, yalnız fiziki şəxslərin şərəf və ləyaqətinə, işgüzar nüfuzuna qəsd edən əməllərə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən etmişdir. Hazırki işdə isə xüsusi ittihamçı qismində “AccessBank” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti çıxış etmiş və o, “Facebook” sosial şəbəkəsində banka qarşı yazdıqlarına görə CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə məhkum olunmuşdur.

M.Ə.Talıbov kassasiya şikayətində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 416.0.6 və 416.0.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallar, yəni məhkəmənin cinayət tərkibinin əlamətləri olmadan və cinayət qanununun nəzərdə tutmadığı əmələ görə ittiham hökmü çıxarması kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsi, iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın çıxarılmasını xahiş edir.

Xüsusi ittihamçı “Access Bank” QSC-in nümayəndəsi Alıyev Cavid Barat oğlu etirazında kassasiya şikayətində gətirilən dəlilləri mübahisələndirərək şikayətin əsassız olduğunu göstərmiş və məhkəmə kollegiyasından Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Məhkum edilmiş şəxs Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu kassasiya şikayətində birinci instansiya məhkəməsinin cinayət tərkibinin əlamətləri olmadan və cinayət qanununun

nəzərdə tutmadığı əmələ görə barəsində ittiham hökmü çıxardığını, apellyasiya məhkəməsinin isə əsassız və qanunsuz olaraq həmin hökmü dəyişdirilmədən saxladığını iddia edərək, apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə tələbini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416.0.6 və 416.0.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarla əlaqələndirmişdir.

Məhkəmə kollegiyası həmin şikayəti CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarından bəhs edən CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, “yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır”.

CPM-nin 139-cu maddəsi də bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət hadisəsinin baş vermə faktının və hallarının, habelə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

CPM-nin 44 və 351.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuşdur ki, şəxsin barəsində ittiham hökmü onun təqsiri müəyyən edilərsə, bəraət hökmünün və cinayət təqibinə xitam verilməsi barədə qərarın çıxarılması üçün müvafiq olaraq CPM-in 42 və 43-cü maddələrində göstərilən əsaslar olmadıqda çıxarılır.

Həmin Məcəllənin 350.2-ci maddəsinə əsasən CPM-nin 42.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallardan biri olduqda, aparılmış məhkəmə baxışının nəticələrinə dair məhkəmə bəraət hökmü çıxarılır.

CPM-nin 42.1.2-ci maddəsində əməldə cinayət tərkibinin olmaması bəraətin əsaslarından biri kimi göstərilmişdir (CPM-nin 39.1.2 və 39.3-cü maddələrinə əsasən də həmin hal cinayət təqibini istisna edən, iş üzrə icraata xitam verilməsini tələb edən bəraətverici əsaslardan biridir).

Şəxsin əməlinə cinayət tərkibinin cəhətlərini xarakterizə edən zəruri əlamətlərin mövcud olub-olmaması barədə nəticəyə gəlmək üçün şəxsə istinad edilən əməllərin cinayət qanununun normaları ilə, xüsusilə də Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin dispozisiyası ilə müqayisə edilməsi tələb olunur.

Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlunun təqsirli bilindiği “böhtan” cinayəti (“AccessBank” QSC-nin xüsusi ittiham qaydasında şikayətində göstərilən dövrdə) CM-nin 147.1-ci maddəsində “yalan olduğunu bilib-bilə, hər hansı şəxsin şərəf və ləyaqətini ləkələyən və ya onu nüfuzdan salan məlumatları kütləvi çıxışlarda, kütləvi nümayiş etdirilən əsərdə və ya kütləvi informasiya vasitəsində yayma” kimi təsbit edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi xüsusi ittiham qaydasında şikayəti əsaslı hesab edərək, M.Ə.Talıbovun “Facebook” sosial şəbəkəsində xüsusi olaraq yaratdığı “Accessbank-Haqsızbank” adlı səhifədə - kütləvi informasiya vasitəsində “AccessBank” QSC-nin barəsində böhtan xarakterli məlumatları yaymaqla həmin hüquqi şəxsin işgüzar nüfuzuna zərər vurmaları haqqında nəticəyə gəlib, M.Talıbovu CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş “böhtan” cinayətini törətməkdə təqsirli bilmiş, Talıbovun haqqında ittiham hökmü apellyasiya məhkəməsi tərəfindən də dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Halbuki, CM-nin 147.1-ci maddəsinin dispozisiyasını bu cinayət-hüquqi normanın yer aldığı cinayət qanununun müvafiq bölməsi və fəslə ilə birlikdə götürməklə təfsir etdikdə aydın olur ki, sözügedən maddə “böhtan” cinayətinin obyektinə olaraq şəxsiyyəti, şəxsiyyətin ləyaqətini göstərməklə, maddənin dispozisiyasında təsvir edilən cinayətkar qəsdlərdən hüquqi şəxsləri (onların işgüzar nüfuzunu) deyil, məhz fiziki şəxsləri, fərdlərin şərəf və ləyaqətini, nüfuzunu qoruyur.

Belə ki, CM-nin VIII bölməsi “Şəxsiyyət əleyhinə olan cinayətlər”, XIX fəslə “Şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə olan cinayətlər” adları altında təsbit edilməklə, bu bölmədə və fəsildə göstərilən bütün cinayətlər üçün həm xüsusi (həmcins), həm də bilavasitə obyekt qismində məhz fiziki şəxslərə aid olan, cinayət qanunu ilə qorunan dəyərləri, hüquq və azadlıqları, maraqları ehtiva edirlər.

Azərbaycan dilinin izahlı lüğətinə görə “şəxsiyyət” “bir şəxsə xas olub onun fərdiliyini müəyyən edən xüsusiyyətlərin məcmusu”dur, “öz xarakteri, əxlaqı, cəmiyyətdə mövqeyi və s. baxımından insan, şəxs, sima” deməkdir, yəni fiziki şəxsə aid olan kateqoriyadır (Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. IV cild. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006, səh.205).

Qanunverici qeyd olunan bölmənin və fəslin obyektini bu cür müəyyən etməklə, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 23.6-cı maddəsində hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzunun mülki-hüquqi vasitələrlə müdafiəsini nəzərdə tutmaqla hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzuna zərər vuran hərəkətləri cinayət məsuliyyəti yaradan əməllər kimi deyil, mülki məsuliyyətə səbəb olan pozuntular kimi təsbit etmişdir.

Təsvir olunanlardan görünür ki, birinci instansiya məhkəməsi yanlış olaraq “AccessBank” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətin (hüquqi şəxsin) işgüzar nüfuzunu CM-nin 147.1-ci maddəsinin nəzərdə tutduğu cinayətin obyektini kimi təfsir etmiş və əslində cinayət tərkibinin həmin, eləcə də obyektiv cəhətlərinin əlamətləri olmadığı halda M.Ə.Talıbovu CM-nin 3-cü və CPM-nin 42.1.2, 44, 350.2, 351.2-ci maddələrinin ziddinə olaraq CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilib, onun barəsində ittiham hökmü çıxarmış, apellyasiya məhkəməsi isə qeyd olunan, eləcə də CPM-nin 398.1.3 və 403-cü maddələrinin ziddinə olaraq həmin ittiham hökmünü dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Bu isə onu göstərir ki, məhkəmələr tərəfindən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və M.Ə.Talıbovun CM-nin 147.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair iş (xüsusi ittiham qaydasında şikayət) üzrə icraata xitam verilməsini tələb edən cinayət-prosessual qanununun 416.0.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verilmişdir (cinayət tərkibinin əlamətləri olmadan M.Talıbovun haqqında ittiham hökmü çıxarılmışdır).

Odur ki, məhkəmə kollegiyası M.Ə.Talıbovun kassasiya şikayətində irəli sürülmüş əməlində cinayət tərkibi olmadığı üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə tələblə razılaşmış və bu səbəbdən kassasiya şikayətinin digər dəlillərinin cavablandırılmasına zərurət görməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair xüsusi ittihamçı “AccessBank” QSC-in nümayəndəsinin çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara M.Ə.Talıbovun kassasiya şikayətinin təmin edilməsi, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Talibov Mikayıl Əbülfət oğlunun barəsində olan 03 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsi, M.Ə.Talıbovun əməlində cinayət tərkibi olmadığı üçün xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraata xitam verilməsi haqqında nəticəyə gəlmiş və kassasiya şikayətinə məhkəmə baxışının nəticəsi olaraq bu barədə müvafiq qərar qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi
Vəfaddin İbayev

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “effektiv nəzarət” konsepsiyası (Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi prizmasında)

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq aləmdə son nailiyyətlərindən biri də beynəlxalq təşkilatlarda, o cümlədən Avropa Şurasında tam hüquqlu üzv kimi təmsil olunmasıdır.

Bu faktın özü hər şeydən əvvəl ölkəmizdə demokratiyanın mövcudluğunu, hüququn aliliyini və insan hüquqları və azadlıqlarına hörmətin bərqərar olmasını təsdiq edir.

Hüquqi dövlətin elan edilməsi artıq əldə edilmiş, başa çatmış prosesin rəsmiləşdirilməsi demək deyildir. Bu uzunmüddətli inkişaf prosesinin bir pilləsindən digər pilləsinə keçiddir. Azərbaycan dövləti demokratiya və insan hüquqları sahəsində qazandığı nailiyyətlərlə kifayətlənmir, bu istiqaməti daim davam etdirir. Avropa Şurasında üzvlük Azərbaycan dövlətinin yurisdiksiyası altında olan insanların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təmini cəhətdən geniş perspektivlər açır.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması və Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına qoşulması ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi sisteminin möhkəmlənməsində mühüm mərhələ hesab olunur.

«İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiya, eləcə də Avropa Şurası tərəfindən qəbul edilmiş digər Konvensiyaları araşdırmaqla həmin Konvensiyalarda nəzərdə tutulan müddələrin tələblərinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi zamanı pozulmasına dair yüzlərlə faktlar göstərmək mümkündür. Bəs, görəsən həm Azərbaycan Respublikası, həm də Ermənistan Respublikası Avropa Şurasının üzvü olduqdan və həmin Konvensiyaları imzaladıqdan sonra bu hüquqların pozulmasının qarşısını almaq mümkündürmü? Konvensiya müddəaları, dövlət Konvensiyaya qoşulmamışdan əvvəl baş vermiş pozuntulara şamil olunacaqmı? Bu suallara cavab vermək üçün Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərin yurisdiksiyasının şamil olduğu ərazi və şəxslərin dairəsi müəyyənləşdirilməli, Konvensiya müddələrinin zaman yurisdiksiyası, insan hüquqları sahəsində “davam edən pozuntuları” və onların tənzimlənməsi məsələləri nəzərdən keçirilməlidir.

Beynəlxalq hüquqa görə hər bir dövlət öz ərazisi hüdudlarında ərazi üstünlüyünü həyata keçirir. Ərazi üstünlüyü əlamətlərindən biri də ondan ibarətdir ki, dövlətin hakimiyyəti onun ərazisindəki bütün fiziki və hüquqi şəxslərə şamil edilir. Dövlətin hakimiyyəti üzərində başqa hakimiyyət ola bilməz. Dövlətin ərazisi hüdudundakı yurisdiksiyası mütləq və müstəsna xarakter daşıyır. Odur ki, bir qayda olaraq, dövlət onun ərazisində baş vermiş pozuntulara görə cavabdehlik daşıyır.

İnsan hüquqları sahəsində əksər müqavilələr açıq ifadə olunmuş belə bir tələbi nəzərdə tutur ki, iştirakçı-dövlətlər özlərinin yurisdiksiyası altında olan bütün şəxslər üçün həmin müqavilələrdə ifadəsini tapan hüquq və azadlıqlardan sərbəst istifadə etməyi təmin etməlidirlər.

Beynəlxalq insan hüquqları hüququnun tətbiqi məqsədilə “yurisdiksiya” anlayışı digər hallarda olduğundan daha geniş mənə kəsb edir. İnsan hüquqları hüququna müvafiq olaraq dövlət ərazisindən kənar olsa da, lakin onun hakimiyyəti və nəzarəti altında olan ərazidə baş vermiş hərəkətlərə görə də cavabdehlik daşıya bilər.

Dövlətin öz ərazisindən kənar ərazidə nəzarətinin səviyyəsi bir neçə halda insan hüquqları sahəsində öhdəliklərinin tətbiqi, yəni cavabdehliyi üçün əsas yaradır. Bu cür şəraitlərdən

biri hərbi işğaldır. BMT-nin Beynəlxalq Məhkəməsi özünün “Divar məsələsi” ilə bağlı Məsləhətverici rəyində qeyd etmişdir ki, İsrail işğalçı dövlət kimi işğal olunmuş fələstin torpaqlarına münasibətdə ərazi yurisdiksiyasını həyata keçirir və ona görə də həmin ərazilərdə yaşayan hər bir şəxsə münasibətdə beynəlxalq insan hüquqları hüququ üzrə öhdəliklərini yerinə yetirməlidir. İnsan Hüquqları üzrə Komitə də hərbi işğal zamanı “Vətəndaş və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın tətbiqi məsələsi üzrə şərhində analoji yanaşmadan istifadə etmişdir.

Dövlətin öz ərazisindən kənar ərazidə nəzarəti həyata keçirməsinin digər bir halı ərazinin mənsub olduğu dövlətin xahişinə əsasən dövlətin öz qoşunlarını onun ərazisində yerləşdirməsi ilə bağlıdır. Belə hallarda nəzarətin səviyyəsi hər bir konkret haldan asılı olaraq həll edilməlidir.

Dövlətin öz ərazisindən kənar ərazini tam idarə etməsi halında məsuliyyəti həmin ərazidə onun əsgərləri və vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərinə görə məsuliyyətlə məhdudlaşmır, həm də hərbi və digər dəstəyə söykənərək fəaliyyət göstərən yerli idarəçilik orqanlarının fəaliyyətinə görə məsuliyyəti də əhatə edir. Bundan əlavə, belə hallarda məsuliyyət təkcə müdafiə altında olanların hüquqlarını pozmaq kimi neqativ öhdəliklərin pozulmasını deyil, həm də dövlətin hüquqlarının həyata keçirilməsinin təmin etməsini nəzərdə tutan pozitiv öhdəliklərə də şamil olunur.

«İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 1-ci maddəsinə əsasən iştirakçı dövlətlər onların yurisdiksiyası altında olan insanların Konvensiyanın 1-ci bölməsində nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlarını təmin etməlidirlər.

Avropa Komissiyası və Məhkəməsi dəfələrlə qeyd etmişdir ki, «yurisdiksiya» termini iştirakçı dövlətlərin milli ərazisi ilə məhdudlaşmır. Dövlət hakimiyyətinin fəaliyyəti nəticəsində onun ərazi hüdudlarından kənar baş vermiş nəticələrə görə də dövlətin məsuliyyəti yarana bilər.

Bu mövqə “Kipr Türkiyəyə qarşı” işdə Komissiya tərəfindən daha aydın ifadə olunmuşdur. Həmin işdə Kipr iddia edirdi ki, Türkiyə silahlı qüvvələri onun ərazisinə daxil olub, ərazisinin bir hissəsini işğal etmiş və bununla da Konvensiya ilə təminat verilmiş bəzi hüquqları pozmuşdur. Türkiyə verilmiş şikayətə Komissiyanın baxmaq səlahiyyətini şübhə altına alaraq göstərilən pozuntuların Türkiyə ərazisində deyil, Kipr ərazisində baş verməsinə istinad etmiş, həmin ərazidə baş vermiş insan hüquqlarının pozulmasına görə cavabdehlik daşmadığını bildirmişdir. Lakin Komissiya qeyd etmişdir ki, «yurisdiksiya hüdudunda» termini iştirakçı dövlətin milli ərazisi ilə ekvivalent deyildir. Komissiyanın mövqeyinə görə, iştirakçı dövlət hakimiyyətini ərazisi hüdudunda və ya ondan kənar həyata keçirməsindən asılı olmayaraq, nəzərdə tutulan hüquq və azadlıqları onun faktiki hakimiyyəti və cavabdehliyi altında olan bütün şəxslərlə bağlı təmin etməyə borcludur. Eyni zamanda, dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri onun yurisdiksiyası altında olduğu üçün onların fəaliyyətinə görə də dövlətin məsuliyyəti baş verə bilər.

“Kipr Türkiyəyə qarşı” iş üzrə sonrakı qərarında Komissiya qeyd etmişdir ki, 1974-cü ildən Türkiyənin silahlı qüvvələri Kiprin şimalında olduğuna görə Kipr adanın şimalında öz hakimiyyətini həyata keçirə bilməmişdir. Adanın şimalında Türkiyə Federativ Kipr Dövlətinin elan edilməsi Konvensiyanın 1-ci maddəsinin mənasına görə Kiprin həmin hissəsi üzərində yurisdiksiyanı Türkiyə Federativ Kipr Dövlətinin həyata keçirməsinin tanınmasına əsas vermir. Kipr hökumətinin hakimiyyəti əslində adanın cənub hissəsi ilə məhdudlaşdığı üçün Kipr Respublikası adanın şimalında baş verən Konvensiya müddələrinin pozulmasına görə cavabdehlik daşıya bilməz.

Bu müddəa Loizidou işində daha da inkişaf etdirilmişdir. Həmin işlə əlaqədar Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, iştirakçı dövlətin qanuni və ya qeyri-qanuni hərbi əməliyyatları nəticəsində milli ərazi hüdudundan kənar yerləşən müəyyən ərazilər üzərində səmərəli nəzarəti həyata keçirməsi hallarında həmin ərazidə baş vermiş pozuntulara görə də dövlətin məsuliyyəti yarana bilər. Dövlət üçün Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqların təmini öhdəliyi həmin ərazidə nəzarətin birbaşa onun silahlı qüvvələri və ya yerli idarəçilik orqanları vasitəsi ilə həyata keçirilməsi faktından asılı olmayaraq yaranmış olur.

Beləliklə, hər hansı ərazi üzərində faktiki mülki və hərbi nəzarəti müəyyən edib, onu həyata keçirən dövlət həmin ərazini işğal və ya ilhaq etməsindən, yaxud ona nəzarət etmək hüququnun olub-olmamasından asılı olmayaraq, ərazidə insan hüquq və azadlıqlarını təmin etməyə borcludur.

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “Bankoviç Belçika və digər 16 İştirakçı dövlətə qarşı” işdə Avropa Konvensiyasının regional müqavilə olmasını nəzərə alaraq qeyd etdi ki, o, iştirakçı dövlətlərin hüquq məkanında (espacejuridicque) fəaliyyət göstərir, razılaşmış dövlətlərin hərəkətlərinə münasibətdə bütün dünyada tətbiq üçün nəzərdə tutulmamışdır. Mahiyyət etibarı ilə bu qərarın mənası Konvensiyanın tətbiqinə ümumi məkan məhdudiyəti qoymasında öz ifadəsini tapır.

İraqın şimalında yaşamış və Türkiyə silahlı qüvvələri tərəfindən İraq ərazisində öldürülmüş kürdlərin qohumlarının ərizəsi əsasında başlanılmış “İssa Türkiyəyə qarşı” işdə Məhkəmə espacejuridicque(hüquqi məkan) anlayışını Türkiyə dövlətinin məsuliyyəti üçün maneə kimi qəbul etmədi. Həmin işin ümumi kontekstində belə bir yanaşma əsas götürüldü ki, dövlətin öz ərazisindən kənarında hər hansı ərazidə “ümumi nəzarəti” həyata keçirməsi faktı müəyyən edildiyi təqdirdə həmin ərazi avtomatik olaraq onun yurisdiksiyası altına, beləliklə də, Konvensiyanın hüquqi məkanına düşür.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində minlərlə insanın həyatdan məhrum olması, Azərbaycan dövlətinin torpaqlarının 20 faizinin işğal olunması, bir milyon insanın qaçqın və məcburi köçkün həyatını yaşaması, dövlətə və insanlara böyük məbləğdə maddi ziyanın vurulması, insanların hüquq və azadlıqlarının kütləvi şəkildə pozulması yaşadığımız son 25 ilin reallığıdır.

Azərbaycan dövləti münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək niyyətində olmaqla bu istiqamətdə fəaliyyətini davam etdirir. Müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən münaqişə ilə bağlı qəbul olunmuş sənədlərdə münaqişənin sülh yolu ilə həll edilməsi ilə əlaqədar səylərini davam etdirmək Ermənistan dövlətinə tövsiyə olursa da (məsələn: BMT Təhlükəsizlik Şurasının münaqişə ilə bağlı qəbul etdiyi qətnamələr), həmin sənədlərdə münaqişə zamanı baş vermiş insan hüquqlarının pozuntusuna görə Ermənistan dövlətinin cavabdehliyi öz ifadəsini tapmamışdı. Ermənistan dövləti münaqişənin iştirakçısı olmamasına istinad edərək uzun illər ərzində əsil həqiqətin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasına mane olmuş, münaqişənin beynəlxalq hüququn prinsiplərinə müvafiq olaraq həllini əngəlləmişdir. Məhz bu xüsusat Ermənistan dövlətinin münaqişə zamanı baş vermiş pozuntulara görə məsuliyyətdən kənar qalmasına şərait yaratmışdı.

16 iyun 2015-ci il tarixdə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatası tərəfindən “Çıraqov Ermənistana qarşı” və “Sargsyan Azərbaycana qarşı” qərarları qəbul edilmiş və internet səhifəsində yerləşdirilmişdir. Həmin qərarlarda beynəlxalq hüququn bir sıra məsələlərinə müvafiq şərhlər verilmiş, münaqişənin sülh yolu ilə həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirilmişdir. Hər iki qərar kifayət qədər böyük həcmə malik olduğuna, həmçinin qərarlarda müxtəlif səpkili məsələlərə yeni baxış öz ifadəsini tapdığına və nəhayət Məhkəmənin bir neçə hakiminin qərarlarla bağlı xüsusi rəylərini bildirmələri ona dəlalət edir ki, həmin qərarlar uzun müddət ərzində müzakirə obyektinə çevriləcək, müxtəlif məqamlarla bağlı elmi müzakirələrə rəvac verəcəkdir.

“Çıraqov Ermənistana qarşı” qərarında “Ermənistan Respublikasının yurisdiksiyası” bölməsində (qərarın 152-187-ci bəndləri) ifadəsini tapan müddəalar münaqişənin həlli ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin mövqeyinin dəstəklənməsində son dərəcə mühüm əhəmiyyətə malikdir. Verilmiş şikayətlə bağlı Ermənistan dövləti İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə təqdim etdiyi dəlillərdə əvvəllər başqa beynəlxalq təşkilatlarda olduğu kimi münaqişənin iştirakçısı olmamasına, münaqişənin onun ərazisində baş vermədiyinə görə münaqişə zamanı baş vermiş pozuntulara görə cavabdehlik daşımamasına, şikayətin məkan yurisdiksiyası baxımından qəbul edilməz olmasına istinad etmişdir. Lakin Ermənistan dövlətinin ərazi yurisdiksiyası ilə bağlı dəlilləri qəti şəkildə rədd edilmiş, Avropa Məhkəməsi özünün presedent hüququna istinad edərək “effektiv nəzarət” konsepsiyasını əsas götürərək belə qənaətə gəlmişdir ki, işğal olunmuş ərazilər Ermənistan dövlətinin nəzarəti altında olduğuna görə həmin ərazidə baş vermiş insan hüquqlarının pozuntusuna görə Ermənistan dövləti cavabdehlik daşıyır. Qərarın həmin məsələ ilə bağlı ən önəmli cəhəti ondadır ki, həmin qərarla Ermənistan dövlətinin cavabdehliyi müəyyən edilməklə yanaşı qəti şəkildə qeyd olunmuşdur ki, Ermənistan dövləti münaqişənin ilk günlərindən silahlı münaqişədə

iştirak etmiş, hazırda da həmin əraziləri öz nəzarəti altında saxlamaqdadır və baş vermiş insan hüquqlarının pozuntusuna görə cavabdehlik daşıyır. Məcburi hüquqi qüvvəyə malik olan Məhkəmə qərarında belə bir mövqenin bəyan edilməsi beynəlxalq hüquq müstəvisində Azərbaycan dövlətinin böyük uğuru kimi qiymətləndirilməlidir. Hesab edirik ki, bu mövqe münaqişənin beynəlxalq səviyyədə həlli üçün hüquqi baza kimi son dərəcə önəmlidir. Ermənistan dövləti danışıqlar prosesində artıq kənardan seyrçi dövlət kimi deyil, münaqişədə baş vermiş insan hüquqlarının pozuntularına görə cavabdehlik daşıyan dövlət kimi iştirak etməlidir.

Ermənistan dövləti şikayətlə bağlı Məhkəməyə təqdim etdiyi dəlillərində ona istinad etmişdir ki, Ermənistan- Azərbaycan münaqişəsi onun yurisdiksiyasından kənar olan ərazilərdə başlanmış, Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı ərazilərə onun yurisdiksiyası şamil olunmur və həmin ərazilərdə Ermənistan dövləti effektiv nəzarəti və hər hansı ictimai hakimiyyəti həyata keçirir. Şikayətçi Ermənistan dövlətinin yurisdiksiyasının həmin ərazilərə şamil olunması barədə yüksək standartlara cavab verən sübutları Məhkəməyə təqdim edə bilməmişdir (bax: qərarın 158-ci bəndi).

Ermənistan dövləti daha sonra qeyd etmişdir ki, o, silahlı münaqişənin iştirakçısı olmamış, münaqişədə iştirak etməmişdir. 1992-ci ildə Laçın və Şuşa rayonlarının təslim edilməsi Dağlıq Qarabağın müdafiə qüvvələri tərəfindən həyata keçirilmiş, bu da Azərbaycanın müharibə cinayətlərinin qarşısını almaq və Dağlıq Qarabağ ilə Ermənistan arasında humanitar karidor açmaq məqsədi güdmüşdür (bax: qərarın 159-cu bəndi).

Ermənistan dövləti daha sonra qeyd etmişdir ki, Ermənistan münaqişənin sonrakı mərhələlərində də heç bir silahlı münaqişədə iştirak etməmişdir. Ermənistan dövlət ordusunun münaqişədə iştirakı təsdiq edən heç bir beynəlxalq sənəd mövcud deyil, həmin sənədlərdə “yerli erməni silahlı qüvvələri”dən söhbət açılır. Ermənistan yalnız onun sərhədlərində baş vermiş toqquşmalara məcburi surətdə cəlb edilmiş, bu da Azərbaycanın hücumlarından müdafiə xarakteri daşmışdır (bax: qərarın 160-cı bəndi).

Ermənistan dövləti daha sonra qeyd etmişdir ki, Dağlıq Qarabağ yarandığı dövrdən müstəqil siyasi, sosial və maliyyə siyasətini həyata keçirir, Ermənistan Dağlıq Qarabağa müəyyən layihələrin həyata keçirilməsindən kənar heç bir iqtisadi yardım göstərmir (bax: qərarın 162-ci bəndi).

Ermənistanın mövqeyinə görə Dağlıq Qarabağ Respublikası beynəlxalq hüquqa müvafiq olaraq müstəqil dövlətdir və bu dövlət Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı ərazidə öz hakimiyyətini həyata keçirir (bax: qərarın 163-cü bəndi).

Dağlıq Qarabağa Ermənistanın siyasi dəstəyi yalnız münaqişənin nizama salınmasına yardım məqsədilə ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində təzahür edir (bax: qərarın 163-cü bənd).

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarının Ermənistan dövlətinin dəlilləri ilə bağlı qiymətləndirməsində aşağıdakılar öz ifadəsini tapmışdır:

“İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1-ci maddəsinə müvafiq olaraq iştirakçı dövlətlər yurisdiksiyaları altında olan hər kəs üçün Konvensiyada ifadə olunmuş hüquq və azadlıqları təmin etməlidirlər. Bununla belə Məhkəmə ərazidən kənar yurisdiksiyanın mövcudluğunu tanıyır və bu hal dövlətin öz ərazilərindən kənar effektiv nəzarəti həyata keçirməsi zamanı baş verir. Bu cür effektiv nəzarət kənar ərazilərin silahlı qüvvələr tərəfindən işğal edilməsi, dövlətin silahlı qüvvələrinin ərazinin mənsub olduğu dövlətin dəvəti və ya susmaqla razılıq verməsi ilə yerləşdirilməsi halında baş verə bilər.

Avropa Məhkəməsi qərarında yuxarıda istinad etdiyimiz “Loizidou Türkiyəyə qarşı”, “Kipr Türkiyəyə qarşı”, “Bankoviç Belçikaya qarşı” işlər üzrə məhkəmə presedentlərinə də istinad etmişdir.

Məhkəmə hesab etmişdir ki o, Ermənistanın Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilərdə effektiv nəzarəti həyata keçirməsi və hazırda da həmin nəzarəti həyata keçirməkdə davam etməsi sübuta yetirilərsə, Ermənistanın baş vermiş pozuntulara görə cavabdehliyini müəyyən edə bilər.

Avropa Məhkəməsi münaqişənin başlanğıcından hal-hazırda kimi Dağlıq Qarabağ və onun ətraf ərazilərində effektiv nəzarəti həyata keçirməsi və həmin effektiv nəzarətin Ermənistan tərəfindən hazırda da davam etdirilməsini aşağıdakılarla sübuta yetirilmiş hesab etmişdir:

- 1989-cu ildə Ermənistan SSR Ali Soveti və Dağlıq Qarabağ yerli Soveti tərəfindən birləşmək barədə qərarın qəbul edilməsi;
- 1990-cı ilin yanvarında birgə büdcənin təsdiq olunması;
- Human Rights Watch təşkilatının bəyanatlarında münafiqşəyə Ermənistan silahlı qüvvələrinin cəlb olunmasının təsdiq olunması;
- Həmin dövrdə Müdafiə Naziri işləmiş Vazgen Manukyanın silahlı münafiqşədə Ermənistan dövlətinin iştirakını etiraf etməsi;
- 150.000 minlik əhalisi olan Dağlıq Qarabağın 7 milyonluq əhalisi olan Azərbaycana qarşı silahlı münafiqşəni aparması və Dağlıq Qarabağla yanaşı Azərbaycanın yeddi rayonunu nəzarət altında saxlamasının inandırıcı olmaması;
- 1994-cü ildə Ermənistan Respublikası ilə Dağlıq Qarabağ Respublikası arasında silahlı qüvvələrin əməkdaşlığı barədə müqavilənin bağlanması;
- ATƏT-in Minsk qrupunun 1997-ci il BMT Baş Məclisinin 2008-ci ilin mart, Avropa Parlamentinin 2012-ci il aprel, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 2005-ci ilin yanvar ayında qəbul etdikləri sənədləri;
- Ermənistanın keçmiş Müdafiə Naziri Manukyanın, Ermənistan prezidenti Serj Sarksyanın bəyanatları;
- “Zalyan, Sargsyan və Serobyen Ermənistana qarşı” İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarı;
- Ermənistanın “Hayastan All–Armenian” fondu vasitəsi ilə Dağlıq Qarabağa maliyyə dəstəyi göstərməsi.

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “Çıraqov Azərbaycana qarşı” qərarının 180-cı bəndində göstərilir ki, Ermənistan Respublikası öz hərbi iştirakı, hərbi texnika və təcrübəsi ilə Dağlıq Qarabağ münafiqşəsində erkən vaxtlardan əhəmiyyətli dərəcədə iştirak etmişdir. Bu hərbi dəstək mübahisə olunan ərazilərin işğalı və onlar üzərində nəzarət üçün həlledici olmuşdur və olmaqda davam edir, sübutlar, ən azından 1994-cü ilin hərbi əməkdaşlıq müqaviləsi Ermənistan hərbi qüvvələri və “DQR”-in arasında yüksək inteqrasiyanın olduğunu inandırıcı şəkildə göstərir.

Məhkəmə Ermənistan dövlətinin pozuntularla bağlı yurisdiksiyası ilə bağlı aşağıdakı nəticəyə gəlmişdir: “Ermənistan Respublikası Dağlıq Qarabağ münafiqşəsinin erkən vaxtlarından “DQR” üzərində mühüm və həlledici təsirə malik olmuşdur, onlar faktiki olaraq bütün mühüm məsələlərdə yüksək dərəcədə inteqrasiya olunmuşlar və bu vəziyyət bu günə qədər davam edir. Başqa sözlə, “DQR” və onun administrasiyası Ermənistan tərəfindən göstərilən hərbi, siyasi, maddi və digər dəstək hesabına mövcuddur və Ermənistan Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilər üzərində, Laçın rayonu da daxil olmaqla, effektiv nəzarətə malikdir. Buna görə də şikayət olunan məsələlər Konvensiyanın 1-ci maddəsi baxımından Ermənistanın yurisdiksiyasına daxildir.

Beləliklə, Hökumətin Ermənistan Respublikasının Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilər üzrə yurisdiksiyası ilə bağlı etirazı rədd edilir” (qərarın 186,187-ci bəndləri).

Qərarla bağlı ayrı-ayrı hakimlərin xüsusi rəyləri də beynəlxalq hüquq baxımından ətraflı araşdırma predmeti olacaqdır. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin Azərbaycandan olan hakimi Xanlar Hacıyev qərarla bağlı xüsusi rəyində razılıqla qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisinin beşdə bir hissəsini təşkil edən Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı ərazilərin Ermənistan Respublikası tərəfindən işğal olunması siyasi cəhətdən BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsi, BMT Baş Məclisinin qətnaməsi, Avropa İttifaqı Parlamentinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının və digər beynəlxalq təşkilatların qərarları ilə tanınmışdı. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi həmin qərarı ilə bir daha hüquqi müstəvidə bu faktı təsdiq etdi.

Məhkəmə belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, Ermənistan Respublikası silahlı qüvvələri, silah və sursatı ilə ilk günlərdən münafiqşənin iştirakçısı olmuşdur.

Ermənistan dövləti siyasi, ordu, maliyyə dəstəyi göstərməklə işğal olunmuş ərazilər üzərində effektiv nəzarəti həyata keçirir. Erməni əsgərlərinin Dağlıq Qarabağda hərbi xidmət keçməsi işğal vəziyyətinin davam etməsinə dəlalət edir.

Xüsusi rəy Azərbaycan dövlətinin mövqeyinin əsaslandırılması baxımından beynəlxalq humanitar hüquq normalarına, müxtəlif beynəlxalq təşkilatların qərarlarına istinad olunmuşdur.

Avropa Məhkəməsi “Çıraqov Ermənistan qarşı” qərarında Ermənistan dövlətinin şikayətinin daxili müdafiə vasitələrinin tükədilməməsi, qurban statusuna malik olmaması barədə dəlillərini rədd etmiş, şikayət olunan pozuntuların Ermənistan dövlətinin yurisdiksiyasına düşməsinə təsdiq edərək, Ermənistan dövlətinin yurisdiksiya ilə bağlı dəlillərini əsassız hesab etmiş, Ermənistan dövləti tərəfindən Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi, Konvensiyanın 8-ci maddəsi, Konvensiyanın 13-cü maddəsinin tələblərinin pozmasını müəyyən etmişdir. Pozuntu ilə bağlı kompensasiya məsələsinin qərar qəbul edilməsi üçün hazır olmadığı nəzərə alınaraq həmin məsələlər üzrə qərarın qəbul edilməsi təxirə salınmışdır.

Əlbəttə, qeyd olunanlar geniş və hərtərəfli beynəlxalq hüquqi, elmi təhlil tələb edir. Bu gün oxucular təqdim etdiyimiz yazının məqsədi qərarın bizim – azərbaycanlılar üçün son dərəcə əhəmiyyətli olan məqamına - Ermənistan dövlətinin münafişə zamanı baş vermiş insan hüquqlarının pozuntusuna görə cavabdehlik daşmasının İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi tərəfindən təsdiq olunmasına yönəlmək, qəbul olunmuş qərarın Azərbaycan mövqeyinə xidmət etməsini oxucularla bölüşmək, uğuru birgə paylaşmaqdır.

ИНТЕРВЬЮ с Председателем Экономического Суда СНГ Л.Э. Каменковой

– Людмила Эдуардовна, недавно издан Доклад Экономического Суда СНГ за 2014 год, в связи с этим, как бы Вы определили основные итоги работы Суда в истекшем году?

Прошедший 2014 год был плодотворным для Экономического Суда СНГ как непосредственно в судебной деятельности, так и в других направлениях.

Судом рассмотрены дела по запросам о толковании положений части второй статьи 5 Соглашения о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности, от 20 марта 1992 года, пункта г) статьи 9 Соглашения о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности, от 20 марта 1992 года, статьи 1 Соглашения о порядке пенсионного обеспечения военнослужащих и их семей и государственного страхования военнослужащих государств – участников СНГ от 15 мая 1992 года и статьи 11 Конвенции о защите прав инвестора от 28 марта 1997 года.

– **Какое из названных решений, на Ваш взгляд, является наиболее значимым?**

Каждое из решений Экономического Суда СНГ является показателем эффективности деятельности международного суда в вопросах обеспечения единообразного применения того либо иного международного соглашения на пространстве Содружества Независимых Государств.

Соглашению о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности, от 20 марта 1992 года уделено внимание Судом не впервые. Данный международный договор сохраняет свою актуальность и представляет интерес для национальных судебных систем с точки зрения унификации правоприменительной практики на территории государств – участников Содружества. С запросами о толковании отдельных положений данного Соглашения обращаются высшие суды государств-участников как отдельно, так и на уровне согласованного решения в рамках деятельности Совета председателей высших арбитражных, хозяйственных, экономических и других судов, разрешающих дела по спорам в сфере экономики. Мы высоко ценим сложившееся взаимодействие этих органов с Экономическим Судом СНГ.

Проблема применения положений статьи 11 Конвенции о защите прав инвестора от 28 марта 1997 года буквально «выстрелила» на пространстве Содружества Независимых Государств, когда возникла угроза причинения вреда имущественным интересам государств-участников в связи с недобросовестной практикой обращения отдельных инвесторов «третьих стран» за разрешением споров в так называемые «карманные» международные арбитражные органы без наличия арбитражных соглашений.

Экономический Суд в своем решении по запросу Кыргызской Республики в лице Правительства Кыргызской Республики определил порядок рассмотрения инвестиционных споров посредством международного арбитража для государств – участников названной Конвенции. Данное решение положено в основу выводов, изложенных в решении Арбитражного суда г.Москвы и послуживших основанием для отмены решения Арбитража при Московской торгово-промышленной палате.

Не могу сказать, что решение Суда, посвященное толкованию Соглашения о порядке пенсионного обеспечения военнослужащих и их семей и государственного страхования военнослужащих государств – участников СНГ от 15 мая 1992 года, менее значимо. Ведь

каждое решение Суда по-своему важно и полезно для определенного круга участников регулируемых правоотношений. Что касается Соглашения от 15 мая 1992 года, то оно посвящено определенной категории лиц – военнослужащим, и предоставляет гарантии защиты их социально-экономических прав на пространстве Содружества.

– ***Помимо принятых судебных решений, чем еще запомнился 2014 год?***

Судьи Экономического Суда СНГ (еще в прежнем составе Суда) мечтали о проведении выездного Пленума Экономического Суда СНГ в Кыргызской Республике. Такая возможность представилась в прошлом году благодаря поддержке со стороны Председателя Верховного Суда Кыргызской Республики Ферузы Зулумбековны Джамашевой. Мы относим это событие к истории Экономического Суда СНГ, которую составляют не менее значимые международные мероприятия, состоявшиеся в знак признания и положительной оценки деятельности Экономического Суда.

Пленум Экономического Суда СНГ в 2014 году принял решение о создании Научно-консультативного совета при Экономическом Суде СНГ, что будет способствовать повышению эффективности и качеству принимаемых Судом решений.

Знаменательным событием 2014 года является также поступление запроса в Международный центр по урегулированию споров при Экономическом Суде СНГ (первого запроса за пять с лишним лет со дня создания Центра!).

– ***Отличная новость. Не могли бы Вы подробнее остановиться на этом событии, а также сказать несколько слов о Международном центре по урегулированию споров при Экономическом Суде СНГ?***

Примирительная процедура с участием нейтрального советника открыта по просьбе белорусского субъекта хозяйствования по спору о взыскании убытков с резидента Российской Федерации. Местом проведения примирительной процедуры сторонами выбран г. Минск.

Процедура урегулирования спора с участием нейтрального советника направлена на примирение сторон и предоставляет субъектам хозяйствования возможность всесторонне изучить перспективы разрешения возникшего между ними спора и с учетом консультативного заключения нейтрального советника оценить позиции участников спора.

Хотелось бы отметить, что в Международном центре по урегулированию споров при Экономическом Суде СНГ (МЦУС) предусмотрена возможность применения трех видов примирительных процедур. Согласно Арбитражному регламенту МЦУС перейти из третейского разбирательства в примирительную процедуру можно на любой стадии третейского разбирательства до вынесения решения по существу.

В качестве основных характеристик данного третейского суда я бы выделила компетентность, оперативность и гибкость. Обращение в МЦУС – один из самых доступных способов урегулирования коммерческих споров на пространстве Содружества. В подтверждение этому можно привести следующие аргументы: третейское разбирательство в МЦУСе проводится в четырехмесячный срок со дня формирования состава суда, а рассмотрение спора в упрощенном порядке – в течение двух месяцев с момента формирования состава суда; сумма регистрационного сбора составляет 150 евро, которые засчитываются в сумму подлежащего оплате третейского либо примирительного сбора (размер третейского сбора зависит от цены иска и подлежит уменьшению на 30%, если дело рассматривается единоличным арбитром или в упрощенном порядке); в рекомендательные списки арбитров и посредников Центра включены профессиональные эксперты из стран Содружества, большинство из которых имеет высокую ученую степень. Поскольку учредители МЦУС – международные структуры, можно с уверенностью констатировать о независимости и беспристрастности этого органа.

– ***Так всё замечательно? Никаких проблем?***

Безусловно, определенные проблемы в нашей работе имеются.

Прежде всего, это касается вопроса о задействовании ресурса Экономического Суда СНГ в большем объеме. Согласитесь, трудно оспорить тот факт, что развитие Содружества Независимых Государств тесно и напрямую связано с углублением экономического сотрудничества между государствами-участниками. Известно, что для преодоления разногласий в Содружестве Независимых Государств существует международный суд, однако такой правовой механизм не всегда задействован. Это происходит по той причине, что судебный механизм рассматривается как крайняя мера урегулирования межгосударственных споров. Позволю себе привести пример, когда Экономический Суд СНГ стал востребованным в ситуации, возникшей в связи с неверным толкованием положений Конвенции о защите прав инвестора от 28 марта 1997 года. Я имею в виду решение по запросу Кыргызской Республики в лице Правительства Кыргызской Республики о толковании положений статьи 11 Конвенции о защите прав инвестора от 28 марта 1997 года. При этом замечу, что в таком же положении могло бы оказаться любое государство – участник Конвенции.

В этом году данное решение было номинировано на получение премии «GAR Awards» в номинации «Наиболее важное решение для судебной практики, опубликованное в 2014 году». Среди номинантов было девять судов. Это такие известные и уважаемые международные суды, как МЦУИС, Трибунал ЮНСИТРАЛ, Постоянная палата третейского суда в Гааге, Трибунал ООН по морскому праву, а также четыре национальных судебных органа – верховные суды США, Китая, Маврикия и Австралии. В числе номинантов, повторяюсь, Экономический Суд СНГ. Такова оценка со стороны международного сообщества качества работы Экономического Суда СНГ.

– 1 января 2015 года начал функционировать Суд Евразийского экономического союза. Не повлияет ли это, по Вашему мнению, на востребованность Экономического Суда СНГ?

Такой вопрос уже обсуждался в начале 2012 года, однако применительно к Суду Евразийского экономического сообщества (ЕврАзЭС). Сейчас стало еще более очевидным, что Суд ЕврАзЭС за период своего существования не составил конкуренцию Экономическому Суду СНГ, поскольку оба международных суда осуществляли свою деятельность исключительно в рамках предоставленной им компетенции. Кстати сказать, основными показателями деятельности Суда ЕврАзЭС были обеспечение и защита экономических прав и интересов хозяйствующих субъектов государств – участников Евразийского экономического союза (ЕАЭС) посредством пересмотра решений Евразийской экономической комиссии. Такой институт отсутствует в Содружестве. Аналогичных подходов мы придерживаемся, когда идет речь о Суде Евразийского экономического союза (Суд ЕАЭС).

Международное сотрудничество в рамках СНГ характеризуется достаточно широким спектром взаимодействия государств-участников – наряду с экономическими и таможенными вопросами достигнуты договоренности в вопросах инвестиционной, социально-экономической, гуманитарной и других сферах деятельности.

Таможенный союз и Евразийский экономический союз являются результатами достижения целей, к которым стремились государства – участники Содружества, и не умаляют той особой роли, которую играет Содружество Независимых Государств в укреплении межгосударственного сотрудничества в регионе в целом.

ЕАЭС – это международная организация экономической направленности, в нее вошли государства, готовые к более интенсивному развитию экономической интеграции (Республика Армения, Республика Беларусь, Республика Казахстан, Российская Федерация). Суд ЕАЭС уполномочен рассматривать дела о спорах, возникающих из отношений в сфере экономической интеграции между указанными четырьмя государствами – участниками ЕАЭС, основанных на международных договорах, заключенных в рамках ЕАЭС. Компетенция Экономического Суда СНГ остается прежней.

В основе деятельности Экономического Суда СНГ имеется волеизъявление государств-участников, выраженное в Соглашении о статусе Экономического Суда Содружества Независимых Государств от 6 июля 1992 года. Суд выполняет свои задачи и функции в соответствии с предоставленными ему полномочиями в вопросах разрешения межгосударственных споров, возникающих при исполнении обязательств, предусмотренных международными соглашениями в рамках Содружества Независимых Государств и актов органов Содружества, а также в вопросах толкования применения положений соответствующих международных соглашений СНГ.

Международная договорная база СНГ по объему сферы регулирования правовых отношений значительно шире, чем международная договорная база ЕАЭС. Круг участников того либо иного международного соглашения в рамках СНГ и ЕАЭС не всегда совпадает по причине участия в соглашениях СНГ большего количества государств.

– Не усматривается ли конкуренция компетенции Суда СНГ и Суда Евразийского экономического союза по разрешению споров в рамках Договора о зоне свободной торговли?

Договор о зоне свободной торговли от 18 октября 2011 года является одним из международных соглашений государств – участников Содружества Независимых Государств. В силу своей принадлежности к правовой базе Содружества данный Договор закрепляет Экономический Суд СНГ как единственный международный суд, разрешающий споры в рамках Договора (статья 19). При этом обязательным условием обращения в Суд является участие Сторон спора в Соглашении о статусе Экономического Суда Содружества Независимых Государств от 6 июля 1992 года.

В статье 18 дается четкое разграничение порядка применения положений Договора в зависимости от участия (неучастия) Сторон в Таможенном союзе.

Так, положения Договора применяются в отношениях между участниками Таможенного союза и Единого экономического пространства в той части, в которой они не противоречат:

международным договорам, заключенным ими в рамках Таможенного союза и Единого экономического пространства, а также принятым на их основе решениям органов Таможенного союза;

двусторонним договорам, заключенным между участниками Таможенного союза и Единого экономического пространства.

Участие Стороны в упомянутых международных договорах не ограничивает ее прав и не освобождает от обязательств по Договору перед другой Стороной, не являющейся участницей таких договоров.

Установленные таким образом пределы и границы применимости положений Договора в отношении государств, являющихся также участниками Таможенного союза и Единого экономического пространства, позволяют урегулировать вопросы, связанные с выполнением ими обязательств в рамках зоны свободной торговли.

Таким образом, при рассмотрении дел Экономический Суд СНГ и Суд ЕАЭС в силу четкого разграничения предметной компетенции, независимо от субъектного состава участников спорных правоотношений, не могут конкурировать на пространстве Содружества, в том числе в вопросах применения Договора о зоне свободной торговли от 18 октября 2011 года.

В заключение хочу отметить, что Экономический Суд СНГ как уставный орган является существенным элементом организационной системы Содружества Независимых Государств. Это устоявшийся, признанный, эффективно выполняющий свои функции международный суд. Количество решений, принятых Экономическим Судом по запросам органов Содружества, демонстрирует тот вклад, который вносится Судом в работу данной организации и в укрепление международного сотрудничества, осуществляемого в рамках СНГ. Деятельность Экономического Суда придает значительный вес и основательность Содружеству Независимых Государств в целом.

Спасибо за интервью.

MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin Sədri L.E. Kamenkova ilə MÜSAHİBƏ

- **Lyudmila Eduardovna, bu yaxınlarda mətbuatda MDB İqtisad məhkəməsinin 2014-cü ilin yekunlarına dair məruzəsi dərc edilmişdir. Siz Məhkəmənin keçən ilki işinin əsas nəticələrini necə qiymətləndirirsiniz?**

2014-cü il MDB-nin İqtisad Məhkəməsi üçün həm məhkəmə fəaliyyətində, həm də digər istiqamətlərdə olduqca məhsuldar il idi.

Məhkəmə tərəfindən sorğu əsasında müddəalara şərh verilməsi, 20 mart 1992-ci il tarixli təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı mübahisələrin həllinin nizamı haqqında Sazişin 5-ci maddəsinin ikinci hissəsi (q bəndi), 20 mart 1992-ci il tarixli təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı mübahisələrin həllinin nizamı haqqında Sazişin 9-cu maddəsi, 15 may 1992-ci il tarixli MDB ölkələrinə üzv olan dövlətlərin hərbi qulluqçularının dövlət tərəfindən sığortalanması və hərbi qulluqçuların və onların ailələrinin pensiya təminatına dair Sazişin 1-ci maddəsi, 28 mart 1997-ci il tarixli investorun hüquqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın 11-ci maddəsi ilə bağlı işlərə baxılmışdır.

- **Adları çəkilən qərarların arasında, sizin fikrinizcə, hansı daha əhəmiyyətlidir?**

MDB İqtisad Məhkəməsinin qərarlarının hər biri müstəqil dövlətlər birliyinin ərazisində beynəlxalq Sazişlərin eyni tətbiqinin təminatı məsələlərində beynəlxalq məhkəmənin fəaliyyətinin effektivliyinin göstəricisidir.

İlk dəfə deyil ki, 20 mart 1992-ci il tarixli Təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı mübahisələrin həllinin nizamı haqqında Sazişə məhkəmə tərəfindən diqqət ayrılır. Bu beynəlxalq müqavilə öz aktuallığını saxlayır və qanunun tətbiqi təcrübəsinin unifikasiyası nöqtə-nəzərindən Birliyə üzv olan dövlətlərin ərazisində milli məhkəmə sistemləri üçün maraq yaradır. Bu Sazişlərin müddəalarına şərh verilməsi ilə əlaqədar müraciətlər ayrılıqda olaraq həm iştirakçı-dövlətlərin Ali Məhkəmələrinin, həm də yüksək arbitraj, təsərrüfat, iqtisad və digər iqtisadiyyat sahəsində mübahisələr üzrə işlərə, baxan məhkəmələrin sədrləri tərəfindən edilir. Biz bu orqanların MDB-nin İqtisad məhkəməsi ilə yaranmış qarşılıqlı əməkdaşlığını yüksək qiymətləndiririk.

Bəzi sərmayə yatıran şəxslərin (digər ölkələrdən) arbitraj müqavilələri olmadan beynəlxalq arbitraj orqanlarına mübahisələrin həll edilməsi üçün ağıla batmayan müraciət etmə təcrübəsi ilə əlaqədar olaraq üzv olan dövlətlərin mülki maraqlarına zərər vurma təhlükəsi olduğundan MDB ölkələri ərazisində 28 mart 1997-ci il tarixli Konvensiyanın 11-ci maddəsinin tətbiqinin problemi yaranıb.

Qırğız Respublikası Hökumətinin şəxsində Qırğız Respublikasının sorğusu üzrə öz qərarında iqtisadi Məhkəmə – dövlətlər üçün beynəlxalq arbitraj vasitəsi ilə investisiya mübahisələrinin müzakirəsinin sırasını, adı çəkilən Konvensiyanın iştirakçıları müəyyən etdi. Bu qərar Moskva şəhərinin Arbitraj məhkəməsinin qərarında ifadə edilmiş və Moskva sənaye-ticarət palatası nəzdində olan Arbitraj məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi üçün əsas olmuşdur.

Hərbi qulluqçuların, onların ailələrinin və dövlətlərin hərbi qulluqçularının dövlət sığortasının pensiya təminatının nizamı haqqında razılaşmanın izah edilməsinə 15 may 1992-ci ildən MDB iştirakçılarına həsr edilmiş Məhkəmə qərarının daha az əhəmiyyətli olduğunu deyə bilmərəm. Çünki məhkəmənin hər qərarı özünə görə əhəmiyyətlidir və tənzimlənən hüquqi münasibətlərin iştirakçıların müəyyən dairəsi üçün faydalıdır. 15 may 1992-ci ildən bağlanan sazişə gəlincə, o – şəxslərin müəyyən kateqoriyasına - hərbi qulluqçulara həsr edilmişdir və Birliyin ərazisində onların ictimai-iqtisadi hüquqlarının müdafiəsinə zəmanət verir.

- **Qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarından başqa, MDB İqtisad Məhkəməsinin fəaliyyəti 2014-cü ildə daha nə ilə yadda qaldı?**

MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin hakimləri (hələ Məhkəmənin əvvəlki tərkibində) Qırğız Respublikasında MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin Plenumunun keçirilməsini arzu edirdilər. Belə

imkan keçən il Qırğız Respublikasının Ali Məhkəməsinin Sədri - Feruzı Zulumbekovnu Djamaşevoy tərəfindən bu təşəbbüsün dəstəklənməsi nəticəsində mümkün oldu. Biz bu hadisəni MDB İqtisad Məhkəməsinin tarixində yer tutan İqtisadi Məhkəmənin müsbət qiymətləndirilməsini əks etdirən digər az əhəmiyyət kəsb etməyən tədbirlər sırasına aid edirik.

2014-cü ildə MDB İqtisad Məhkəməsinin plenumu, MDB-nin İqtisad Məhkəməsi yanında Elmi-məsləhət şurasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Bu məhkəmə tərəfindən qəbul edilən qərarların səmərəliliyinin və keyfiyyətinin artırılmasına imkan yaradacaq.

Həmçinin MDB-nin İqtisadi Məhkəməsi yanında mübahisələrin həll edilməsi üzrə Beynəlxalq mərkəzə sorğunun daxil olması da (Mərkəzin yaradılmasının beş ili ərzində birinci sorğu) 2014-cü ilin əlamətdar hadisəsi sayılır.

– **Əla xəbərdir. Siz bu hadisə barədə daha ətraflı danışın, MDB-nin İqtisad Məhkəməsi yanında mübahisələrin həll edilməsi üzrə Beynəlxalq mərkəz haqqında bir neçə söz deyə bilərsinizmi?**

Neytral məsləhətçinin iştirakıyla barışdırıcı prosedur dəymiş zərərin Rusiya Federasiyasının rezidenti tərəfindən ödənilməsi üçün mübahisə Belarusiya subyektinin xahişi ilə açılmışdır. Barışdırıcı prosedurun həyata keçirilməsi üçün tərəflər Minsk şəhəri seçmişlər.

Neytral məsləhətçinin iştirakıyla mübahisənin həll edilməsi proseduru tərəflərin barışıqına yönəldilmiş və onlar arasında yaranmış hərtərəfli mübahisənin həll edilməsi perspektivlərini öyrənmək və neytral məsləhətçinin fikirlərini nəzərə alaraq, təsərrüfat subyektlərinə mübahisənin iştirakçılarının mövqelərini qiymətləndirmək imkanı verir.

Qeyd etmək istəyirəm ki, MDB-nin (MSUS) İqtisad Məhkəməsi yanında mübahisələrin həll edilməsi üzrə Beynəlxalq mərkəzdə barışdırıcı prosedurların üç növünü tətbiq etmə imkanı nəzərdə tutulmuşdur. MSUS-un Arbitraj rəqlamentinə əsasən, arbitraj icraatdan barışdırıcı prosedura arbitraj icraatın istənilən mərhələsindən keçmək mümkündür.

Bu arbitraj məhkəməsinin əsas xüsusiyyətləri kimi, mən, bacarığı, operativliyi və elastikliyi qeyd etmək istəyirəm. MSUS-a müraciət – Birliyin ərazisində ticarət mübahisələrinin həll edilməsinin ən əlçatan üsullarından biridir. Bunu təsdiq etmək üçün növbəti arqumentləri göstərmək olar: MSUS-e arbitraj icraatı məhkəmə tərkibinin formalaşması gündən dörd ay ərzində keçirilir - sadələşdirilmiş mübahisənin müzakirəsi – məhkəmə tərkibinin formalaşması anından iki ay ərzində keçirilir; arbitraj və ya barışdırıcı yığının ödənişinə aid olan məbləğin hesaba alınan qeyd yığımının məbləği 150 avro təşkil edir (arbitraj yığımının ölçüsü iddianın qiymətindən asılıdır və 30% azaldılmaya aid olur, əgər iş tək arbitrdən və ya sadələşdirilmiş nizamda baxılırsa); arbitrlərin və Mərkəzin vasitəçilərinin tövsiyə edilən siyahılarına Birliklərin ölkələrindən yüksək elmi dərəcəyə malik olan peşəkar ekspertlər qoşulur. MSUS təsis edən beynəlxalq strukturlar olduğundan, bu orqanın müstəqil və qərəzsiz olduğunu inamla təsdiq etmək olar.

– **Hər şey belə yüksək səviyyədədir ? Heç bir problem yoxdur?**

Sözsüz, işimizdə müəyyən problemlər mövcuddur. Bu daha çox MDB İqtisad Məhkəmə ehtiyatını onun fəaliyyətində böyük həcmdə cəlb edilməsinə aiddir. Razılaşmalıyıq ki, Müstəqil dövlətlər birliyinin inkişafı üzv dövlətlərin arasında olan iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsindən birbaşa asılı olduğu faktını danmaq olmaz. Məlumdur ki, Müstəqil dövlətlər birliyində fikir ayrılıqlarının öhdəsindən gəlmək üçün beynəlxalq məhkəmə mövcuddur, lakin belə hüquqi mexanizm həmişə tətbiq olunmur. Bu səbəb məhkəmə mexanizminə dövlətlərarası mübahisələrin həll edilməsi üçün qəti tədbir kimi baxılmasından irəli gəlir. Məsələn, 28 mart 1997-ci il tarixli "Sərmayə yatıran şəxsin hüquqlarının müdafiəsi haqqında" Konvensiyanın müddəalarının səhifə şərh edilməsi halda MDB-nin İqtisad Məhkəməsində bu məsələyə yenidən baxılmasına zərurət yarandı. Mən Qırğız Respublikası Hökumətinin simasında Qırğız Respublikasının sorğusu üzrə 28 mart 1997-ci il tarixli "Sərmayə yatıran şəxsin hüquqlarının müdafiəsi haqqında" Konvensiyanın 11-ci maddəsinin müddəalarına dair şərh verilməsi haqqında qərarı nəzərdə tuturam. Qeyd etmək istərdim ki, eyni vəziyyətdə Konvensiyanın iştirakçısı olan istənilən dövlət ola bilərdi.

Bu il o qərar "2014-cü ildə dərc edilmiş məhkəmə təcrübəsi üçün ən əhəmiyyətli qərar" nominasiyasında "GAR Awards" mükafatına təqdim edilmişdir. Nominantların arasında doqquz

məhkəmə var idi. MSUIS, YUNSI TRAL Tribunalı, Haaqada Arbitraj Məhkəməsinin Daimi Palatası, Dəniz Hüququ üzrə BMT-nin Tribunalı və həmçinin dörd milli məhkəmə orqanı – ABŞ-ın, Çinin, Mavrikiyin və Avstraliyanın Ali Məhkəmələri idi. Təkrar etmək istərdim ki MDB-nin İqtisad Məhkəməsi də Nominantlar arasında idi. MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin iş keyfiyyətinin beynəlxalq cəmiyyət tərəfindən belə qiymətləndirilmişdir.

– **1 yanvar 2015-ci il Avrasiya İqtisadi İttifaqının Məhkəməsi öz işinə başladı. Sizin fikrinizcə, bu, MDB-nin İqtisadi Məhkəməsinə olan ehtiyaca təsir edəcəkmi?**

Avrasiya İqtisadi Cəmiyyətinin Məhkəməsi (YevrAzES) ilə bağlı məsələ artıq 2012-ci ilin başlanğıcında müzakirə edilmişdir. İndi daha aydın məlum olur ki, hər iki beynəlxalq məhkəmə öz fəaliyyətini onlara verilmiş səlahiyyət çərçivəsində həyata keçirdiklərinə görə, öz mövcudluğu ərzində YevrAzES Məhkəməsi MDB-nin İqtisadi Məhkəməsinə rəqabət təşkil etmədi. Yeri gəlmişkən, YevrAzES Məhkəməsinin əsas fəaliyyəti Avrasiya İqtisadi Komissiyasının qərarlarının yenidən baxış vasitəsi ilə Avropa İqtisadi İttifaqına (Aİİ) üzv olan təsərrüfat subyektləri olan dövlətlərin maraqlarını və iqtisadi hüquqlarının müdafiəsidir. MDB məkanında belə institut yoxdur. Biz Avrasiya İqtisadi İttifaqının (YEAES Məhkəməsi) Məhkəməsinə gəldikdə, analoji yanaşmaların tərəfdarıyıq.

MDB çərçivəsində olan beynəlxalq əlaqələr iştirakçı dövlətlərin əməkdaşlığının geniş spektri ilə xarakterizə edilir – iqtisadi və gömrük məsələləri ilə yanaşı investisiya, sosial-iqtisadi, humanitar və digər məsələlərdə razılaşma əldə edildi.

Gömrük şurası və Avrasiya iqtisadi ittifaqı Dövlətlər Birliyi iştirakçılarının cəhd etdiyi hədəflərin nailiyyətinin nəticəsidir və MDB ölkələrinin ümumi regionda möhkəmlənən dövlətlərarası əməkdaşlığında olan rolunu azaltmır.

YEAES – iqtisadi istiqamətli beynəlxalq təşkilatdır, ona iqtisadi inteqrasiyanın daha çox intensiv inkişafına hazır olan dövlətlər daxildir (Ermənistan Respublikası, Belarus Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Rusiya Federasiyası). YEAES məhkəməsi – YEAES iştirakçıları tərəfindən yaranan, göstərilmiş dörd dövlətin arasında YEAES çərçivəsində bağlanmış beynəlxalq müqavilələrə əsaslanan iqtisadi inteqrasiya sahəsində əlaqələrdən yaranan mübahisələr haqqında məsələlərə baxmağa səlahiyyət verilmişdir. MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin səlahiyyəti əvvəlki kimi qalır. MDB-nin İqtisad Məhkəməsinin fəaliyyəti əsasında 6 iyul 1992-ci il tarixli Müstəqil dövlətlər birliyinin İqtisadi Məhkəməsinin statusu haqqında razılaşmada iştirakçı dövlətlərin iradəsi ifadə olunmuşdur. Məhkəmə Müstəqil dövlətlər birliyi və Birlik orqanlarının aktları çərçivəsində, həmçinin MDB-nin uyğun beynəlxalq razılaşmalarının vəziyyətlərinin tətbiqinin izah edilməsi məsələlərində beynəlxalq razılaşmalarla nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin icrası vaxtı yaranan dövlətlərarası mübahisələrin icazəsi məsələlərində səlahiyyətlərə uyğun olaraq öz funksiyalarını yerinə yetirir.

MDB-nin hüquqi münasibətlərin tənzimlənməsi sahəsində mövcud olan beynəlxalq müqavilə bazası həcminə görə YEAES-in beynəlxalq müqavilə bazasından daha genişdir. MDB və YEAES ölkələri çərçivəsində imzalanmış beynəlxalq müqavilələrin tərəfləri hər zaman eyni olmur. Bu MDB-nin ölkələri çərçivəsində imzalanmış müqavilələrdə iştirakçı dövlətlərin sayının çoxluğundan irəli gəlir.

– **MDB və Avrasiya iqtisadi ittifaqı məhkəmələrinin azad ticarət zonası haqqında müqavilə çərçivəsində mübahisələrin həlli üzrə səlahiyyət rəqabəti gözlənilirmi?**

18 oktyabr 2011-ci il tarixli azad ticarət zonası haqqında müqavilə – Müstəqil dövlətlər birliyinə daxil olan dövlətlərin beynəlxalq razılaşmalarından biridir. Birliyin hüquqi bazasına öz mənsubiyyətinə görə bu müqavilə (maddə 19) çərçivəsində mübahisələri həll edən tək beynəlxalq məhkəmə kimi MDB-nin İqtisadi Məhkəməsi aid edilir. Lakin Məhkəməyə müraciət edən ölkələrin 6 iyul 1992-ci il tarixli Müstəqil Dövlətlər Birliyinin İqtisadi Məhkəməsinin statusu haqqında razılaşmasına qoşulması məcburi şərt hesab edilir.

18-ci maddədə Gömrük şurasında tərəflərin iştirakından asılı olaraq müqavilənin müddələrinin tətbiqi dəqiq göstərilir.

Beləliklə, müqavilənin müddəaları Gömrük İttifaqı və Vahid iqtisadi sahənin iştirakçılarının münasibətlərində və aşağıda qeyd olunan hallara ziddiyyət yaratmadıqda tətbiq edilir:

onların tərəfindən Gömrük İttifaqı və Vahid iqtisadi sahə çərçivəsində bağlanmış beynəlxalq müqavilələrə və onların əsasında qəbul edilmiş Gömrük şurası orqanlarının qərarlarına;

Gömrük İttifaqı və Vahid iqtisadi sahənin iştirakçılarının arasında bağlanmış ikitərəfli müqavilələrə.

Adı çəkilmiş müqavilələrdə iştirak edən tərəf hüquqlarını məhdudlaşdırmır və müqavilələrin iştirakçısı olmayan digər tərəfin qarşısında müqavilədə qeyd edilmiş öhdəliklərdən azad olunmur.

Belə qurulmuş hüdudlar və həmçinin Gömrük şurasının və Vahid iqtisadi sahənin iştirakçısı olan dövlətlər barəsində müqavilənin müddəalarının tətbiq edilə bilməsinin sərhədləri onlar tərəfindən azad ticarət zonası çərçivəsində öhdəliklərlə bağlı məsələləri nizama salmağa icazə verir.

Beləliklə, işlərin baxılma zamanı MDB-nin İqtisadi Məhkəməsi və YEAES Məhkəməsi səlahiyyətinin dəqiq ayrılmasına görə, mübahisəli hüquqi münasibətlərin subyekt iştirakçı heyətindən asılı olmayaraq, həmçinin, 18 oktyabr 2011-ci il tarixli azad ticarət zonası haqqında müqavilənin tətbiqi məsələlərində, birliyin daxilində rəqabət apara bilmirlər.

Sonda qeyd etmək istəyirəm ki, nizamnamə orqanı kimi MDB-nin İqtisadi Məhkəməsi Müstəqil Dövlətlər Birliyinin təşkilat sisteminin əhəmiyyətli elementidir. Bu sabitləşmiş, tanınmış, öz funksiyalarını effektiv yerinə yetirən beynəlxalq məhkəmədir. Birlik orqanlarının sorğuları üzrə İqtisadi Məhkəmə tərəfindən qəbul edilmiş qərarların miqdarı bu təşkilatın işinə və MDB çərçivəsində həyata keçirilən beynəlxalq əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsinə Məhkəmə tərəfindən daxil edilir. İqtisad Məhkəmənin fəaliyyəti Müstəqil Dövlətlər Birliyinə bütövlükdə əhəmiyyətli təsir göstərir.

Müsaibə üçün təşəkkür edirəm.

Ali Məhkəmədə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Ali Məhkəmənin birgə təşkilatçılığı ilə “Məhkəmə təcrübəsində qadın və uşaq hüquqları” mövzusunda konfrans keçirilmişdir

17 aprel 2015-ci il tarixində Ali Məhkəmədə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Ali Məhkəmənin birgə təşkilatçılığı ilə “Məhkəmə təcrübəsində qadın və uşaq hüquqları” mövzusunda konfrans keçirilmişdir.

Konfransda Ali Məhkəmənin hakimləri, AQUPDK-nin sədri Hicran Hüseynova, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri, millət vəkili Rəbiyyə Aslanova, millət vəkili Sevinc Hüseynova, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr İdarəsinin rəisi Faiq Qurbanov, birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələrinin hakimləri, eləcə də AQUPDK-nin və Ali Məhkəmənin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin əməkdaşları iştirak etmişdirlər. Konfransı Ali Məhkəmənin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov salamlama nitqi ilə açıq elan etmiş, daha sonra sözü konfrans iştirakçlarına vermişdir. Konfransda AQUPDK-nin sədri Hicran Hüseynova, AQUPDK-nin Hüquqi təminat şöbəsinin müdiri Taliyə İbrahimova, millət vəkilləri Rəbiyyə Aslanova və Sevinc Hüseynova, Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının sədri Şəlalə Məmmədova, Ali Məhkəmənin hakimləri Gülzar Rzayeva və Sevdə Hüseynova, Ədliyyə Nazirliyinin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr İdarəsinin rəisi Faiq Qurbanov mövzu ətrafında çıxış etmiş, mövcud problemlər və onların həlli yolları müzakirə olunmuşdur.

Konfransın sonunda iştirakçılar mövzu ilə bağlı öz fikirlərini bildirmişdirlər.

